

**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ**

**ΣΤΑΥΡΟΥ ΒΑΣΙΛΙΚΗ
Α.Μ. 0898Μ020**



**ΝΗΣΙΩΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ
ΚΑΙ
ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ**



**ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:
ΠΡΟΚΑΤΑΡΚΤΗΣ Δ.
ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΤΗΣ Δ.
ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ Δ.**

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

1.	Εισαγωγή	1
2.	Μεθοδολογία μελέτης	1
3.	Δομή μελέτης	2

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

1.1.	Η έννοια και το αντικείμενο της περιφερειακής πολιτικής	3
1.2.	Οι σκοποί και τα μέσα της περιφερειακής πολιτικής	5
1.3.	Η εξέλιξη της ελληνικής περιφερειακής πολιτικής	7
1.3.1	Η κοινοτική περιφερειακή πολιτική	7
1.3.2	Η ελληνική περιφερειακή πολιτική	8
1.4.	Η συμβολή της ΚτΠ στην περιφερειακή πολιτική	10
1.4.1	Ισότιμη συμμετοχή των περιφερειών στον παγκόσμιο χώρο	10
1.4.2	Οι εφαρμογές της ΚτΠ στις περιφέρειες	11

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΟΙ ΝΗΣΙΩΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ

2.1.	Προσδιορισμός της έννοιας νησιωτικής περιοχής	13
2.2.	Η σημασία του νησιωτικού χώρου για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα	16
2.3.	Τυπολογία των νησιωτικών περιοχών	18
2.4.	Προσδιοριστικοί παράγοντες και ιδιαιτερότητες του νησιωτικού χώρου	21
2.5.	Τα νησιά στην Ευρωπαϊκή Ένωση	25
2.5.1	Γεωγραφία - Περιβάλλον	25
2.5.2	Πληθυσμιακή Δομή	26
2.5.3	Οικονομία - Απασχόληση	27
2.6.	Οι νησιωτικές περιφέρειες στην Ελλάδα	29
2.7.	Προβλήματα του νησιωτικού χώρου	35
2.8.	Δυνατότητες ανάπτυξης του νησιωτικού χώρου	37

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΤΗΣ Ε.Ε. ΓΙΑ ΤΙΣ ΝΗΣΙΩΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ

3.1.	Εφαρμοσθείσες Πολιτικές και Προγράμματα της Ε.Ε. για τις νησιωτικές περιοχές	40
A.	Το Μ.Ο.Π. Αιγαίου	40
B.	Περιφερειακό Πολυταμειακό λειτουργικό πρόγραμμα	41
Γ.	Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα Β' Κ.Π.Σ. (1994-1999)	43

3.2.	Διαπιστώσεις – Συμπεράσματα	43
3.3.	Γενικοί Στόχοι – Στρατηγική για την περίοδο 2000 – 2006	47
3.3.1	Εισαγωγή	47
3.3.2	Γενικοί Αναπτυξιακοί στόχοι	48
3.3.3	Ειδικοί στόχοι και στρατηγική επίτευξής τους	51
3.4.	Συμπεράσματα – Διαπιστώσεις	54

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΚΑΙ ΝΗΣΙΩΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ 56

4.1.	Στρατηγικές ανάπτυξης και τεχνολογία	56
4.1.1	Τεχνολογία και Περιφερειακή Ανάπτυξη	56
4.1.2	Οι Τεχνοπόλεις ως μέσο άσκησης Περιφερειακής Πολιτικής	59
4.1.3	Προγράμματα αξιοποίησης εφαρμογών των νέων τεχνολογιών στη νησιωτική ανάπτυξη	63
	α. Πρόγραμμα Τηλεματικών Εφαρμογών για τα νησιά – Teleinsula	63
	β. Πρόγραμμα Τηλεματικών Υπηρεσιών Υγείας	64
4.2.	Υπάρχουσα κατάσταση στον τομέα της ΚτΠ στην Ελλάδα	66
4.2.1	Τα βασικά χαρακτηριστικά του τομέα	66
4.2.2	Βασικά μεγέθη και διαχρονικές εξελίξεις. Συγκριτικά πλεονεκτήματα, μειονεκτήματα, διαφορές και αποκλίσεις	66
4.2.3	Διαπιστώσεις	72
4.3.	Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα για την «Κοινωνία της Πληροφορίας»	75
4.3.1	Εισαγωγή	75
4.3.2	Στόχοι και στρατηγική για της περίοδο 2000 – 2006	76
4.3.3	Εφαρμογή του ΕΠΚτΠ	80
4.3.4	Σύνδεση με άλλες πολιτικές	81
4.4.	Άξονες Δράσης – Ενέργειες του ΕΠΚτΠ	83
4.4.1	Άξονες Προτεραιότητας του ΕΠΚτΠ	83
4.4.2	Συμβολή δράσεων ΕΠΚτΠ στις νησιωτικές περιοχές	85
4.5.	Συμπεράσματα – Διαπιστώσεις	96

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΜΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΝΗΣΙΩΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ: Η περίπτωση της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου 98

5.1.	Υφιστάμενη κατάσταση της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου	98
5.1.1	Γενικά χαρακτηριστικά	98

5.1.2	Δημογραφικά στοιχεία	99
5.1.4	Ακαθάριστο Περιφερειακό Προϊόν – Απασχόληση	100
5.1.4	Παραγωγικοί Τομείς	100
5.1.5	Υποδομές	101
5.1.6	Φυσικό Περιβάλλον	102
5.2.	Αποτίμηση Παρεμβάσεων Β' ΚΠΣ και του ΠΕΠ στον τομέα των νέων τεχνολογιών	103
5.2.1	Αποτελέσματα από την μέχρι σήμερα υλοποίηση του ΠΕΠ Β' Αιγαίου 1994 –1999	103
5.2.2	RITTS Βορείου Αιγαίου – Περιφερειακές Στρατηγικές και Υποδομές Καινοτομίας και Μεταφοράς Τεχνολογίας	105
5.3.	Γ' Κ.Π.Σ. : Τομεακές Παρεμβάσεις	108
5.3.1	Εισαγωγή	108
5.3.2	Στρατηγικοί άξονες στόχοι	108
5.4.	ΠΕΠ Βορείου Αιγαίου 2000 – 2006	110
5.4.1	Εισαγωγή	110
5.5.	Συμπεράσματα – Διαπιστώσεις	115

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Α.Ε.Π.:	Ακαθάριστο εγχώριο Προϊόν
Α.Π.Π.:	Ακαθάριστο Περιφερειακό Προϊόν
ΒΙ.Π.Ε.:	Βιομηχανική Περιοχή
Ε.Γ.Τ.Π.Ε.:	Ευρωπαϊκό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων
Ε.Ε.:	Ευρωπαϊκή Ένωση
Ε & Α:	Έρευνα και Ανάπτυξη
Ε.Κ.Τ.:	Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο
Ε.Π.Κ.τ.Π.:	Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κοινωνία της Πληροφορίας
Ε.Τ.Π.Α.:	Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης
Κ.Π.Σ.:	Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης
Κ.τ.Π.:	Κοινωνία της Πληροφορίας
Μ.Ο.Π.:	Μεσογειακό Ολοκληρωμένο Πρόγραμμα
Μ.Μ.Ε.:	Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις
Ο.Τ.Α.:	Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης
Π.Ε.Π.:	Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Σ.Α.:	Σχέδιο Ανάπτυξης
Τ.Π.Ε.:	Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα διπλωματική εργασία εκπονήθηκε στα πλαίσια του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών του τμήματος Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης. Αντικείμενο της εργασίας αποτελεί η συμβολή των νέων τεχνολογιών στην νησιωτική ανάπτυξη.

Η επιλογή του θέματος έγινε εξαιτίας της μεγάλης σημασίας που αποκτά η ραγδαία εξάπλωση των νέων τεχνολογιών και την ευρεία τους διάχυση σε όλο το φάσμα της ζωής δημιουργώντας νέα δεδομένα στην οικονομία, τη δημόσια διοίκηση, την απασχόληση και την ποιότητα της ζωής. Η ανάπτυξη των νέων τεχνολογιών στους τομείς της πληροφορικής και της επικοινωνίας αποτελεί για τον νησιωτικό χώρο έναν παράγοντα που συνδέεται στενά με την αλλαγή των προοπτικών ανάπτυξης του.

Με την αλλαγή της οργάνωσης και της χωροθέτησης παραγωγικών δραστηριοτήτων, και την δυνατότητα μεταβολής του τρόπου και της ποιότητας της παροχής υπηρεσιών από το κράτος προς του πολίτες, αίρονται σε μεγάλο βαθμό οι αρνητικές συνέπειες που προκαλούσαν δύο από τα χαρακτηριστικά της νησιωτικότητας: η απομόνωση και το μικρό μέγεθος τα οποία καθιστούσαν μη ανταγωνιστική την παραγωγή στα νησιά και την παροχή υπηρεσιών προς στους πολίτες ιδιαίτερα υψηλού κόστους. Η αξιοποίηση των δυνατοτήτων αυτών στο νησιωτικό χώρο αναμένεται να συμβάλλει στην παροχή ίσων ευκαιριών στους κατοίκους, στην ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας, στην βελτίωση της ελκυστικότητας των νησιών ως τόπων εγκατάστασης ανθρώπων και δραστηριοτήτων που αποτελεί στρατηγικό στόχο του προτεινόμενου αναπτυξιακού σχεδίου.

Η υλοποίηση του Επιχειρησιακού Προγράμματος για την Κοινωνία της Πληροφορίας στα πλαίσια του Σχεδίου Ανάπτυξης 2000 – 2006 αποτελεί μια σημαντική πρόκληση για όλες τις νησιωτικές περιφέρειες της χώρας στην κατεύθυνση της ισόρροπης ανάπτυξης.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα της παρούσας εργασίας καθηγητή κ. Αθ. Παπαδασκαλόπουλο, τα υπόλοιπα δύο μέλη της τριμελούς επιτροπής αξιολόγησης της εργασίας κ.κ. Π. Λουκάκη και Αντ. Λυμπεράκη, καθώς και όλους όσους συνέφεραν καθ' οποιοδήποτε τρόπο στην ολοκλήρωση της παρούσας εργασίας.

2. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΚΠΟΝΗΣΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Η μελέτη λαμβάνει υπόψη της:

- Την σχετική βιβλιογραφία και τα διάφορα καταγεγραμμένα στοιχεία, στατιστικές και πληροφορίες οικονομικού, περιβαλλοντικού, τεχνολογικού, κοινωνικού περιεχομένου.
- Τους σχεδιασμούς και τις αναπτυξιακές προτάσεις και παρεμβάσεις που έχουν κατατεθεί και έχουν υλοποιηθεί μέχρι σήμερα από κρατικούς, περιφερειακούς, τοπικούς, επιστημονικούς φορείς για τις νησιωτικές περιοχές.
- Τις διάφορες θεωρητικές προσεγγίσεις και αναλύσεις για την περιφερειακή πολιτική, τις τεχνοπόλεις, τη νησιωτική ανάπτυξη.
- Τους γενικότερους στόχους που τίθενται από της Κεντρική Διοίκηση και την Ευρωπαϊκή Ένωση για τις νησιωτικές περιοχές και την εφαρμογή της Κοινωνίας της Πληροφορίας.

3. ΔΟΜΗ ΜΕΛΕΤΗΣ

Η δομή της μελέτης χωρίζεται σε πέντε τμήματα:

Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται μια εισαγωγή στην έννοια της περιφερειακής ανάπτυξης, παρουσιάζονται οι σκοποί και τα μέσα της περιφερειακής πολιτικής καθώς και στη συμβολή των νέων τεχνολογιών στην περιφερειακή ανάπτυξη.

Στο δεύτερο κεφάλαιο προσδιορίζεται η έννοια, τα χαρακτηριστικά των νησιωτικών περιφερειών στην Ε.Ε. και στην Ελλάδα, επισημαίνονται οι ιδιαιτερότητες και τα προβλήματα του νησιωτικού χώρου.

Στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στις πολιτικές της ευρωπαϊκής ένωσης για το νησιωτικό χώρο, στις εφαρμοσθείσες ελληνικές πολιτικές (Α, Β Κ.Π.Σ.) και στους γενικούς στόχους μιας ολοκληρωμένης πολιτικής για τον νησιωτικό χώρο.

Στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζονται οι θεωρητικές προσεγγίσεις για τις στρατηγικές ανάπτυξης και την τεχνολογία, η υπάρχουσα κατάσταση στον τομέα της τεχνολογίας στην Ελλάδα, παρουσιάζονται οι βασικοί άξονες και στόχοι του Επιχειρησιακού Προγράμματος για την Κοινωνία της Πληροφορίας και οι ειδικές εφαρμογές για τις νησιωτικές περιοχές.

Τέλος, **στο πέμπτο κεφάλαιο** εξετάζεται η περίπτωση της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου ως πεδίο εφαρμογής πολιτικών και προγραμμάτων τεχνολογικού χαρακτήρα.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 1

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

1.1. Η ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Η πολυδιάστατη φύση των χωρικών προβλημάτων και η αλληλεπίδραση οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών φαινομένων δημιούργησε την ανάγκη πολύπλευρης θεώρησης και διερεύνησης της ανθρώπινης δραστηριότητας στο χώρο. Η Περιφερειακή Επιστήμη (Regional Science) εμφανίστηκε στις αρχές της δεκαετίας του 1950 με σκοπό την *μελέτη των κοινωνικών προβλημάτων με περιφερειακές ή χωρικές διαστάσεις με τη χρήση εμπειρικών μεθόδων*. (Isard 1972:2).

Ο κλάδος της Περιφερειακής Πολιτικής προσεγγίζει τις κρατικές παρεμβάσεις που αποσκοπούν στη βελτίωση της κατανομής των οικονομικών δραστηριοτήτων. Ο ορισμός που δόθηκε από την Ε.Ο.Κ. καθορίζει το αντικείμενο της περιφερειακής πολιτικής ως «*τη δημιουργία, ανάπτυξη και λειτουργία των απαιτούμενων ευκολιών για την εγκατάσταση των οικονομικών δραστηριοτήτων και των ατόμων λαμβάνοντας υπόψη τις τεχνικές και οικονομικές απαιτήσεις, τις ανάγκες και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των περιφερειών*» (Ε.Ε.Κ. 1969:27). Μια άλλη προσέγγιση συνδέει την έννοια της Περιφερειακής Οικονομικής Πολιτικής με τον Περιφερειακό Προγραμματισμό, και την ορίζει ως *ένα σύστημα σκοπών, μέσων και φορέων που συνδυάζονται σε ένα πρόγραμμα για να επιτύχουν την ισόρροπη μεταβολή της διαπεριφερειακής διάρθρωσης της οικονομίας*¹.

Αντικείμενο της περιφερειακής πολιτικής είναι η επίλυση των περιφερειακών ανισοτήτων μέσω της χρησιμοποίησης κατάλληλων μεθόδων προγραμματισμού και της εφαρμογής προγραμμάτων περιφερειακής ανάπτυξης. Ως κύριο σημείο σε όλες τις προσεγγίσεις αναφέρεται η ισόρροπη περιφερειακή ανάπτυξη, η εξίσωση δηλαδή των εισοδηματικών επιπέδων μεταξύ των καθυστερημένων και των αναπτυσσόμενων περιφερειών. Ανάλογα με το χωρικό πεδίο που αναφέρεται η περιφερειακή πολιτική διακρίνεται σε Ειδική περιφερειακή πολιτική, Εθνική και Κοινοτική.

¹ Κόνσολας Ν., *Σύγχρονη Περιφερειακή Οικονομική Πολιτική*, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1997.

Σύμφωνα με την παραδοσιακή θεώρηση της Περιφερειακής Οικονομικής Πολιτικής, οι κύριοι παράγοντες που επηρεάζουν την ανάπτυξη μιας περιοχής είναι η κινητικότητα του κεφαλαίου και της εργασίας. Η πολιτική αυτή που κατευθύνεται από την κεντρική διοίκηση και χαρακτηρίζεται ως πολιτική «εκ των άνω» ανάπτυξης χρησιμοποίησε ως κύρια μέσα την θέσπιση κινήτρων για την προσέλκυση επενδύσεων και η θέσπιση ειδικών μέτρων αναδιανομής του εισοδήματος, δεν απέδωσε τα αναμενόμενα αποτελέσματα. Αποτέλεσμα ήταν η ανάδειξη της πολιτικής «εκ των κάτω» ανάπτυξης (τοπική ανάπτυξη). Μεταξύ των κύριων χαρακτηριστικών της τοπικής ανάπτυξης είναι η αποκέντρωση της διοίκησης, η προώθηση της τοπικής επιχειρηματικότητας, η διασπορά των δραστηριοτήτων του τριτογενή τομέα, η διάχυση της τεχνολογικής προόδου, η απορρόφηση της καινοτομίας κ.α.²

Για την εφαρμογή της περιφερειακής πολιτικής είναι προηγουμένως απαραίτητος ο καθορισμός: (Κόνσολας, 1997):

- των χαρακτηριστικών των αιτίων του περιφερειακού προβλήματος
- των σκοπών και των στόχων που συνδέονται με το πρόβλημα
- των περιορισμών που υπάρχουν και των τεχνικών προγραμματισμού
- του συνδυασμού μέσων και μέτρων που θα χρησιμοποιηθούν
- του ρόλου της κοινοτικής περιφερειακής πολιτικής και
- της αξιολόγησης της πολιτικής.

² Barquero A.V., *Τοπική Ανάπτυξη: Μια στρατηγική για τη δημιουργία απασχόλησης*, Εκδόσεις Παπαζήση, 1991.

1.2. ΟΙ ΣΚΟΠΟΙ ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΣΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Η βασική επιδίωξη της οικονομικής πολιτικής, που είναι η μεγιστοποίηση της κοινωνικής ευημερίας, εξειδικεύεται σε μια σειρά αντικειμενικών σκοπών ανάμεσα στους οποίους ξεχωριστή θέση κατέχει η περιφερειακή ανάπτυξη. Ο βασικός αυτός σκοπός πραγματώνεται μέσα από την επιδίωξη επιμέρους σκοπών οι οποίοι καλύπτουν ένα ευρύτερο φάσμα επιδιώξεων (οικονομικές, κοινωνικές, πολιτιστικές, περιβαλλοντικές κ.α), και προωθούν την ισορροπία ανάμεσα στις περιφέρειες και βελτιώνουν το επίπεδο διαβίωσης του πληθυσμού. Η αλληλοσύνδεση των σκοπών επιτρέπει την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση του περιφερειακού προβλήματος και των συνεπειών του στην ανάπτυξη των περιφερειών.

Για τον προσδιορισμό των κύριων σκοπών της περιφερειακής πολιτικής έχουν διατυπωθεί πολλές απόψεις που διακρίνουν και ιεραρχούν τους σκοπούς σε κατηγορίες ανάλογα με τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα. Μια συνοπτική αναφορά των βασικών σκοπών της περιφερειακής πολιτικής δίνεται παρακάτω: (Κόνσολας, 1997).

Κύριοι σκοποί

- Ενίσχυση του πληθυσμού των περιμετρικών - καθυστερημένων περιφερειών
- Μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων στην κατανομή του πραγματικού κατά κεφαλήν εισοδήματος
- Αξιοποίηση των τοπικών φυσικών πόρων και πλεονεκτημάτων
- Αύξηση του πραγματικού περιφερειακού προϊόντος
- Μείωση της περιφερειακής ανεργίας

Δευτερεύοντες σκοποί

- Δίκαιη διανομή του εισοδήματος
- Διατήρηση και βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος
- Μείωση των κοινωνικών ανισοτήτων
- Εξασφάλιση περιφερειακών υπηρεσιών
- Διατήρηση και ενίσχυση των περιφερειακών προτύπων, κ.α.

Για την επίτευξη των σκοπών της περιφερειακής πολιτικής χρησιμοποιούνται κατάλληλοι συνδυασμοί μέσων οι οποίοι αναφέρονται σε συγκεκριμένες χωρικές

μονάδες με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά. Η διαδικασία επιλογής των μέτρων προϋποθέτει την διερεύνηση των δεδομένων της περιοχής παρέμβασης καθώς και τον προσδιορισμό των επιπτώσεων των μέτρων στον ρυθμό ανάπτυξης ή στην άμβλυνση του προβλήματος.

Τα παραδοσιακά μέσα της περιφερειακής πολιτικής διακρίνονται σε κύρια και δευτερεύοντα ανάλογα με τη σημασία τους στην πραγμάτωση των σκοπών της περιφερειακής πολιτικής.

Τα **κύρια παραδοσιακά** μέσα της περιφερειακής πολιτικής είναι:

- Οικονομική και κοινωνική υποδομή
- Επιδοτήσεις και επιχορηγήσεις
- Φορολογικά και πιστωτικά κίνητρα
- Θεσμικά μέτρα
- Έλεγχοι και αντικίνητρα

Τα **δευτερεύοντα μέσα** της περιφερειακής πολιτικής αφορούν κυρίως:

- Τις περιφερειακές επιδοτήσεις απασχόλησης
- Ενισχύσεις για τη μετεγκατάσταση βιομηχανιών
- Επιχορηγήσεις στις επιχειρήσεις για την εισαγωγή νέας τεχνολογίας
- Επιδοτήσεις για την βελτίωση της ποιότητας του εργατικού δυναμικού
- Ενθάρρυνση της συνεργασίας με τα τοπικά Πανεπιστήμια κ.α.

Τα **νέα μέσα περιφερειακής πολιτικής** εφαρμόζονται στα πλαίσια εφαρμογής του μοντέλου ενδογενούς (τοπικής) ανάπτυξης με κύριους στόχους την απορρόφηση καινοτομιών στη διαδικασία παραγωγής και την ενίσχυση της ΜΜΕ. Τα μέσα αυτά στοχεύουν:

- Στην τοπική ανάπτυξη μέσω της και στον υψηλό βαθμό αυτονομίας των τοπικών οικονομικών δραστηριοτήτων
- Στη στήριξη των ΜΜΕ με στόχο την ανάδειξη της τοπικής επιχειρηματικότητας και την δημιουργία νέων θέσεων εργασίας
- Στην ενσωμάτωση νέων τεχνολογιών στην παραγωγική διαδικασία
- Στη δημιουργία τεχνοπόλεων, με σκοπό τη δημιουργία αποθεμάτων γνώσης στις περιφέρειες και την αντικατάσταση των παραδοσιακών κλάδων με νέους δυναμικούς κλάδους υψηλής τεχνολογίας.

1.3. Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

1.3.1. Η κοινοτική περιφερειακή πολιτική

Η κοινοτική περιφερειακή πολιτική είναι συνδεδεμένη με το βασικό σκοπό όλων των κοινοτικών πολιτικών στον οικονομικό τομέα, την οικονομική ολοκλήρωση και την οικονομική και νομισματική ένωση. Ο σκοπός αυτός πραγματώνεται με την απελευθέρωση της κίνησης των κεφαλαίων και των εργαζομένων, με την διαδικασία διεύρυνσης της Ε.Ε. και τη θέσπιση του ενιαίου νομίσματος. Η περιφερειακή πολιτική της Ε.Ε. δεν επιδιώκει να αντικαταστήσει τις εθνικές περιφερειακές πολιτικές. Η σημασία της κοινοτικής πολιτικής στις διαδικασίες της σύγκλισης και της συνοχής είναι ιδιαίτερα σημαντική καθώς συμπληρώνει και ενισχύει τις εθνικές πολιτικές των κρατών – μελών, συντονίζει τα μέτρα πολιτικής σε κοινοτικό επίπεδο και ενεργοποιεί το σύστημα της ευρωπαϊκής αλληλεγγύης και ολοκλήρωσης. Στη βάση αυτή η μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων μεταξύ περιφερειών της Ένωσης παραμένει βασική επιδίωξη της περιφερειακής πολιτικής.³

Οι γενικές κατευθύνσεις της περιφερειακής πολιτικής της Ε.Ε. μετά το 1981 αναφέρονται στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας στις φθίνουσες περιφέρειες, την αύξηση της κοινωνικής ευημερίας, η διάδοση της τεχνολογίας, η ενίσχυση του ενδογενούς δυναμικού των περιφερειακών, η αύξηση της απασχόλησης κ.α. Για την εφαρμογή της πολιτικής της η Ε.Ε. διέκρινε τις περιοχές τις σε πέντε περιοχές – στόχους με βάση συγκεκριμένα χαρακτηριστικά και ανάγκες παρέμβασης⁴. Οι στόχοι είναι οι εξής:

Στόχος 1: Οικονομική προσαρμογή των περιφερειών με αναπτυξιακή καθυστέρηση.

Στόχος 2: Οικονομική ανασυγκρότηση των περιοχών που παρουσιάζουν βιομηχανική ανασυγκρότηση.

Στόχος 3: Καταπολέμηση της μακροχρόνιας ανεργίας, επαγγελματική ένταξη των νέων και ένταξη των ατόμων που απειλούνται με αποκλεισμό από την αγορά εργασίας.

Στόχος 4: Προσαρμογή των εργαζομένων στις μεταβολές της βιομηχανίας και των συστημάτων παραγωγής, με τη λήψη προληπτικών μέτρων κατά της ανεργίας.

³ Μούσης Ν., *Ευρωπαϊκή Ένωση: Δίκαιο, Οικονομία, Πολιτική*, σελ.151. Περιφερειακή Ανάπτυξη.

⁴ Κανονισμός (ΕΟΚ) αρ. 2052/88, άρθρο 1.

Στόχος 5^α: Προσαρμογή των γεωργικών διαρθρώσεων και των διαρθρώσεων αλιείας, στο πλαίσιο της μεταρρύθμισης της Κ.Α.Π.

Στόχος 5β: Οικονομική διαφοροποίηση των οικονομικά ευάλωτων περιοχών.

Στόχος 6: Προώθηση της ανάπτυξης των πολύ αραιοκατοικημένων περιοχών των βόρειων χωρών.

Οι στόχοι 1, 2, 5β και 6 έχουν χωρική διάσταση καθώς αφορούν ορισμένες επιλέξιμες περιοχές ενώ οι υπόλοιποι στόχοι 3, 4, και 5α έχουν εφαρμογή σε ολόκληρο το έδαφος της Ε.Ε..

1.3.2. Η ελληνική περιφερειακή πολιτική

Η θεμελίωση της περιφερειακής πολιτικής στην Ελλάδα άρχισε στο τέλος της δεκαετίας του 1950. Η περιφερειακή πολιτική αυτής της περιόδου διατυπώνεται μέσα από της γενικές κατευθύνσεις των πενταετών προγραμμάτων (1960-64, 1966-70, 1968-72) υπογραμμίζοντας «την αποτελεσματική προώθηση της λύσης του προβλήματος των ανισοτήτων που υφίστανται σήμερα ανάμεσα στις διάφορες περιοχές της χώρας», μέσω της καθιέρωσης χρηματοδοτικών κινήτρων, την ενεργοποίηση των Υπηρεσιών Περιφερειακής Ανάπτυξης, την εφαρμογή ειδικών προγραμμάτων για υπανάπτυκτες περιοχές κ.α.

Στην περίοδο 1975 -79 δίνεται έμφαση στην παροχή κινήτρων για την ανάπτυξη των παραμεθόριων περιοχών, καθιερώνεται η ενίσχυση των επιχειρήσεων κυρίως με την παροχή πιστωτικών κινήτρων και ενισχύονται τα ειδικά προγράμματα και τα προγράμματα υποδομής.

Στη δεκαετία του '80 αναδεικνύονται νέα θεωρητικά σχήματα στον αντίποδα των προηγούμενων θεωριών. Για πρώτη φορά γίνεται λόγος για την ανάπτυξη που στηρίζεται στις τοπικές πρωτοβουλίες και στο εσωτερικό δυναμικό, την «τοπική ανάπτυξη». Η ανάπτυξη ``εκ των κάτω`` συμβαδίζει με τη συγκυρία της εποχής: την υποχώρηση των μεγάλων επενδύσεων και την ανάδειξη νέων κλάδων και μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Μολονότι οι ιδέες για τη σημασία της ενδογενούς ανάπτυξης είχαν τεθεί από τα πρώτα πενταετή προγράμματα τα ζητήματα αυτά παίρνουν κεντρική θέση στα προγράμματα της δεκαετίας του '80 και παρουσιάζονται να αντικαθιστούν τις προηγούμενες κατευθύνσεις της ελληνικής περιφερειακής πολιτικής.

Το βασικότερο χαρακτηριστικό της περιφερειακής πολιτικής στην Ελλάδα κατά

την δεκαετία του 1980 είναι η άμεση συσχέτιση και εξάρτηση της εθνικής περιφερειακής πολιτικής με αυτή της Ε.Ε. Με το πρώτο Πρόγραμμα Περιφερειακή Ανάπτυξης 1981 – 1985 γίνονται οι πρώτες εκταμιεύσεις ενώ από το 1985 και μετά, με βάση το νέο κανονισμό λειτουργίας του ΕΤΠΑ, άρχισαν να χρηματοδοτούνται κοινοτικά και εγκεκριμένα εθνικά προγράμματα, όπως τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα (ΜΟΠ). Το Πενταετές Πρόγραμμα 1983 – 1987⁵ καθιερώνει τις αρχές του δημοκρατικού προγραμματισμού, επισημαίνει τα προβλήματα και τις δυνατότητες ανάπτυξης όλων των περιοχών της χώρας και θέτει ουσιαστικά τις βάσεις για την ενίσχυση της αποκέντρωσης και την αναβάθμιση του ρόλου της Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

Στη δεκαετία του '90 ενισχύονται οι πολιτικές που έχουν ως αντικειμενικό σκοπό την ολοκληρωμένη χωρική ανάπτυξη. Στην κατεύθυνση αυτή προωθείται το μοντέλο της τοπικής (ενδογενούς) ανάπτυξης που στηρίζεται στην *χάραξη της κατάλληλης αναπτυξιακής διαδικασίας ενεργοποιώντας τους διαθέσιμους πόρους μιας περιοχής και την ενδογενή δυναμικότητά της*.⁶ Παράλληλα όμως καθίσταται αναγκαία η λήψη αποφασιστικών μέτρων για την αντιμετώπιση των περιφερειακών ανισοτήτων μεταξύ των κρατών – μελών της Ε.Ε. Τα προβλήματα αυτά οφείλονται σε μια σειρά από παράγοντες που έχουν να κάνουν με την κατάργηση των προστατευτικών φραγμών των κρατών, τα προγράμματα λιτότητας που εφαρμόστηκαν στα πλαίσια της οικονομικής σύγκλισης.

Τα δύο Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης (1989 – 1993 και 1994 – 1999) σηματοδοτούν την οριστική ένταξη της ελληνικής περιφερειακής πολιτικής στις διαδικασίες της Περιφερειακής Πολιτικής της Κοινότητας.

Την περίοδο του 1989 – 1993 (Α' Κ.Π.Σ.) στις περιφέρειες του Στόχου 1 δόθηκε έμφαση στην δημιουργία θέσεων απασχόλησης, την βελτίωση του επιπέδου ζωής και την προώθηση μεγάλων έργων υποδομής ως προϋπόθεση για την προσέλκυση επενδύσεων από το εξωτερικό.

Στη δεύτερη προγραμματική περίοδο 1993 – 1999 (Β' Κ.Π.Σ.) η βασική πολιτική για τις περιοχές του Στόχου 1 ήταν η μείωση του βαθμού περιφερειακότητας και η προώθηση της εσωτερικής συνοχής μέσω της αύξησης των μεγάλων δικτύων υποδομής που στόχευαν στην εξωστρέφεια της οικονομίας και τη διασύνδεση της χώρας με τα

⁵ Πρόγραμμα 1983 – 1987, σελ. 70-80 (αποκέντρωση & τοπική αυτοδιοίκηση), σελ 160-168 (περιφερειακή & χωροταξική πολιτική).

⁶ Barquero A. V., *Τοπική ανάπτυξη: Μια στρατηγική για τη δημιουργία απασχόλησης*, σ 31.

διευρωπαϊκά δίκτυα, η αύξηση της ανταγωνιστικότητας του παραγωγικού ιστού και η βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης.

Το Σχέδιο Ανάπτυξης 2000 – 2006⁷ προβάλλει ως κεντρικούς άξονες την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού, την ενίσχυση των βασικών υποδομών, την βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των παραγωγικών τομέων, την βελτίωση της ποιότητας ζωής και του περιβάλλοντος, την ανάπτυξη της Κοινωνίας της Πληροφορίας και την περιφερειακή ανάπτυξη. Το Σ.Α. 2000 – 2006 υπερέχει από τα δύο προηγούμενα Σχέδια όσον αφορά την μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε για την κατάρτιση, την συνέπεια των στρατηγικών στόχων και των αξόνων τομεακής και περιφερειακής πολιτικής, την ορθολογική αντιμετώπιση του περιφερειακού προβλήματος με την εφαρμογή πολιτικών για τις νησιωτικές, ορεινές περιοχές και τα αστικά κέντρα. Τέλος, θα πρέπει να αναφερθεί η προτεραιότητα που δίνεται στην ολοκλήρωση των μεγάλων έργων υποδομής και στην επέκταση του συστήματος συγχρηματοδότησης με ιδιωτικά κεφάλαια.

1.4. Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΚτΠ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

1.4.1. Ισότιμη συμμετοχή των περιφερειών στον παγκόσμιο χώρο

Η Κοινωνία της Πληροφορίας αναφέρεται ως ένας από τους βασικούς άξονες του Σχεδίου Ανάπτυξης 2000- 2006. Όπως αναφέρθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο, η έμφαση που δίνεται σε δράσεις που εντάσσονται στο τομεακό πρόγραμμα της ΚτΠ και οι σχετικές δράσεις των περιφερειακών προγραμμάτων αποτελούν σημαντική καινοτομία του Σ.Α. Με βάση της στρατηγικές ανάπτυξης που προωθούνται στα πλαίσια του άξονα, γίνεται αντιληπτό ότι στην Κοινωνία της Πληροφορίας, δεν τίθεται πλέον θέμα «περιφερειακής ανάπτυξης» με την καθιερωμένη έννοια του όρου, αλλά ισότιμης συμμετοχής όλων στον παγκόσμιο χώρο, όπου αναδεικνύονται νέες δομές, υπηρεσίες και φορείς. Βασικός σκοπός της πολιτικής για την Κοινωνία της Πληροφορίας στις περιφέρειες είναι ο περιορισμός της απομόνωσης και η ένταξή τους στον παγκόσμιο χώρο μέσω της διαμόρφωσης συγκεκριμένου σχεδίου ανά περιφέρεια με άξονες:

⁷ ΥΠ.ΕΘ.Ο. Σχέδιο Ανάπτυξης 2000 – 2006.

- την αξιοποίηση των τοπικών ιδιαιτεροτήτων και των συγκριτικών πλεονεκτημάτων,
- την ενίσχυση των επενδύσεων στους τομείς της υποδομής, της παραγωγής και της χρήσης προϊόντων, εφαρμογών και υπηρεσιών για την Κοινωνία της Πληροφορίας,
- τη βελτίωση της ποιότητας ζωής,
- την ενίσχυση της συμμετοχής των κατοίκων στα κοινά, καθώς και
- την προώθηση γενικότερων εθνικών στόχων.

Τα δίκτυα τηλεπικοινωνιών και οι συναφείς υπηρεσίες αναδεικνύονται ήδη σε ρόλο ισοδύναμο με τις συνηθισμένες συγκοινωνιακές υποδομές, όπως οι αυτοκινητόδρομοι, το σιδηροδρομικό δίκτυο και οι λιμενικές εγκαταστάσεις. Η φύση της νέας τεχνολογίας, εξαλείφει σε μεγάλο βαθμό τους τοπικούς και γεωγραφικούς περιορισμούς δημιουργώντας νέα δεδομένα και προοπτικές για τις περιφέρειες στο ευρύτερο οικονομικό και κοινωνικό περιβάλλον.

1.4.2. Οι εφαρμογές της ΚτΠ στις περιφέρειες.

Οι εφαρμογές της ΚτΠ καλύπτουν όλο το φάσμα της διοικητικής, οικονομικής, κοινωνικής δραστηριότητας. Ανάμεσα στις σημαντικότερες εφαρμογές αναφέρονται η αποτελεσματικότερη λειτουργία των δημοσίων υπηρεσιών και η καλύτερη εξυπηρέτηση του πολίτη, η αναβάθμιση όλων των επιπέδων της εκπαίδευσης και της επιμόρφωσης, η βελτίωση της ποιότητας ζωής, η πληρέστερη παροχή υπηρεσιών υγείας και πρόνοιας, η τόνωση όλων σχεδόν των κλάδων οικονομικής δραστηριότητας, η ανάδειξη νέων επιχειρηματικών ευκαιριών και η δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης, η προβολή και η διάδοση του τεράστιου πολιτιστικού πλούτου της χώρας μας, η διαχείριση των φυσικών μας πόρων, και, βέβαια, η αύξηση των δυνατοτήτων ενημέρωσης και συμμετοχής στα κοινά είναι θέματα που αντιμετωπίζονται όχι μόνον στο εθνικό, αλλά και στο περιφερειακό και τοπικό

Οι νέες τεχνολογίες επικοινωνίας παρέχουν σε άτομα και επιχειρήσεις μεγαλύτερη ελευθερία στην επιλογή του τόπου εγκατάστασής τους, με αποτέλεσμα την άρση της απομόνωσης και την παροχή ευκαιριών ανάπτυξης, ιδιαίτερα για απομακρυσμένες και δυσκολότερα προσπελάσιμες περιοχές (ορεινές, νησιωτικές) που έως τώρα δεν είχαν ευνοηθεί από τα δίκτυα υποδομών, δίνοντας τη δυνατότητα για προώθηση συνεργασιών σε διαπεριφερειακό και διεθνικό επίπεδο, νέων

ευκαιριών απασχόλησης και οικονομικής δραστηριότητας και εξασφάλιση ίσων ευκαιριών στις επερχόμενες εξελίξεις.

Στις περιφέρειες που εμφανίζουν μεγαλύτερη αναπτυξιακή υστέρηση, που δεν διαθέτουν ελάχιστο όριο «κρίσιμης μάζας» τοπικού επιχειρηματικού δυναμικού και υποδομών και οι οποίες υστερούν σημαντικά από πλευράς διαθέσιμου ανθρώπινου δυναμικού, απαιτούνται παρεμβάσεις που θα επιταχύνουν τους ρυθμούς εξέλιξης ώστε να αντιμετωπιστούν οι κίνδυνοι περιθωριοποίησης.

Στη διευρυμένη αυτή τάση αποκέντρωσης των παραγωγικών δραστηριοτήτων που επιτυγχάνεται μέσω της δυνατότητας που παρέχουν τα δίκτυα για ανάπτυξη νέων υπηρεσιών και εφαρμογών (π.χ. τηλε-εργασία, τηλε-ιατρική, τηλε-εκπαίδευση, τηλε-διοίκηση κλπ) εγείρονται προβληματισμοί σχετικά με κατά πόσο οι νέες τεχνολογίες θα μειώσουν ή θα εντείνουν τις περιφερειακές ανισότητες. Ο κίνδυνος για την εμφάνιση ενός νέου είδους γεωγραφικών ανισοτήτων που αφορούν την διαθεσιμότητα των περιφερειών με τις απαιτούμενες τεχνολογικές υποδομές και εξοπλισμό αλλά και την δυνατότητα δημιουργικής αξιοποίησής τους δεν είναι εντελώς αβάσιμος. Ο τρόπος με τον οποίο θα εφαρμοστούν οι σχεδιαζόμενες παρεμβάσεις τόσο από την πλευρά της κεντρικής διοίκησης και ο βαθμός ετοιμότητας των περιφερειακών διοικήσεων να αντεπεξέλθουν στις προκλήσεις που δημιουργεί ο νέος ανταγωνισμός αποτελούν ορισμένα από τα κύρια σημεία για την αποφυγή μιας τέτοιας προοπτικής. Η ανάπτυξη των εφαρμογών της ΚτΠ θα πρέπει να εντάσσεται στο πλαίσιο μιας ευρύτερης προοπτικής για την επίτευξη αποτελεσματικότητας και εκσυγχρονισμού μιας ανοιχτής κοινωνίας και ενός ποιοτικά καλύτερου επιπέδου διαβίωσης καθώς και στην υποστήριξη νέων προτύπων αντιμετώπισης της ανάπτυξης προς τον στόχο της αειφόρου ανάπτυξης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΟΙ ΝΗΣΙΩΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ

2.1. ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ ΝΗΣΙΩΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

Πριν από κάθε διερεύνηση των θεμάτων που αφορούν τις νησιωτικές περιοχές είναι σκόπιμος ο προσδιορισμός της έννοιας και του περιεχομένου της λέξης «νησί». Σύμφωνα με τον κοινά αποδεκτό, παραδοσιακό ορισμό, νησί είναι κάθε τμήμα γης που είναι μικρότερο από ήπειρο και περιβάλλεται από νερό. Νησιά μπορούν να υπάρξουν σε ωκεανούς, θάλασσες, λίμνες ή ποταμούς. Από την άποψη της φυσικής γεωγραφίας τα νησιά διακρίνονται σε ωκεανικά και ηπειρωτικά ανάλογα με το κατά πόσον αποτελούν μεμονωμένες εξάρσεις του πυθμένα των ωκεανών ή θεωρούνται προεκτάσεις της ηπειρωτικής περιοχής.

Η EUROSTAT (European Commission, 1994), στοχεύοντας σε ένα στατιστικό ορισμό με κοινωνικο-οικονομική σημασία, θεώρησε ότι ένα νησί πρέπει επιπλέον να:

- έχει μόνιμο πληθυσμό
- μην έχει σταθερή σύνδεση με τη ξηρά
- μην περιλαμβάνει πρωτεύουσα κράτους

Με βάση τον παραπάνω ορισμό υπάρχουν περίπου 450 νησιά στην Ευρωπαϊκή Ένωση που καλύπτουν το 5,5% του εδάφους και το 3,5% του πληθυσμού της. Σ' αυτά δεν περιλαμβάνονται οι υπερπόντιες κτήσεις καθώς και τα βρετανικά νησιά που δεν αποτελούν κοινοτικό έδαφος.

Ένας άλλος ορισμός αναφέρει ότι ένα νησί μπορεί να οριστεί ως ένα μικρό κομμάτι γης που⁸:

- εξέχει από την επιφάνεια της θάλασσας και δεν σκεπάζεται από θάλασσα κατά την παλίρροια,
- στο υψηλότερο σημείο του περιβάλλεται από όλες τις πλευρές από ένα μεγάλο σώμα νερού,
- μπορεί να υποστηρίξει κατοικία και οικονομική δραστηριότητα,

⁸ Βλ. Σπυλάνης Γ., «Νησιωτική Ανάπτυξη και δίκτυα συνεργασίας των νησιών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας», άρθρο στο περιοδικό Τόπος, τεύχος 6/93 σ. 8.

- έχει δημιουργηθεί με φυσικό τρόπο και
- δεν συνδέεται με μόνιμο τρόπο (π.χ. γέφυρα) με την ηπειρωτική χώρα.

Στο διεθνές συμπόσιο με θέμα τον "προσδιορισμό της έννοιας, του περιεχομένου και των πρόσφορων μεθοδολογιών για την νησιωτική οικοανάπτυξη (Ρόδος, Νοέμβριος 1989), στον ορισμό της έννοιας του νησιού υπεισέρχονται στοιχεία τόσο διακριτά, ώστε αναπόφευκτα χρωματίζουν με ιδιαιτερότητες τόσο την έννοια όσο και το περιεχόμενο των αντίστοιχων προγραμμάτων ανάπτυξεως. Έτσι, βασικές συστατικές ποιότητες που διακρίνουν την έννοια του νησιού από άλλες γεωγραφικές κατηγορίες θα μπορούσαν να είναι οι εξής δέκα:

- α. Η σχετική απομόνωση (πληροφοριακή, συγκοινωνιακή και επικοινωνιακή).
- β. Η αίσθηση της μοναδικότητας.
- γ. Η μικρή σχετική κλίμακα και η εξαιρετικά ευρεία διαφοροποίηση (ποικιλία) των ανθρώπινων δραστηριοτήτων.
- δ. Ο ρόλος του ως ζώνης συνάντησης (interface) της στεριάς με τη θάλασσα.
- ε. Η ιδιότητά του ως δεξαμενής πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς.
- στ. Η ιδιόμορφη αντίληψη και συμπεριφορά του πληθυσμού του σε σχέση με τον χώρο, τον χρόνο και τις κοινωνικές σχέσεις.
- ζ. Η σχετικά περιορισμένη διαθεσιμότητα παραγωγικών πόρων.
- η. Η ιδιοτυπία της δομής και των ποιοτήτων της μεσο-κοινωνίας του.
- θ. Η ιδιότυπη δυναμική και περιπλοκότητα των σχέσεων του νησιωτικού πληθυσμού με τη θάλασσα.
- ι. Η εξαιρετικά μεγάλες εποχικές διακυμάνσεις του δημογραφικού δυναμικού του.

Εκτός όμως από τον προσδιορισμό της έννοιας νησί, κρίνεται σκόπιμη η αναφορά και σε άλλες έννοιες που χαρακτηρίζουν νησιωτικές περιοχές, όπως⁹ :

• Νησιωτική περιφέρεια

Γεωγραφική έννοια που αναφέρεται σε μεγάλο νησί ή και ομάδα νησιών με σχετικά ομοειδή φυσικά ή και κοινωνικο-οικονομικά χαρακτηριστικά και προβλήματα ανάπτυξης που τα διαχωρίζουν από άλλες ηπειρωτικές περιοχές. Βασική παραδοχή για τον ορισμό μιας νησιωτικής περιφέρειας είναι η ομοιογένεια των

⁹ Σοφούλης Κ., «Για ένα κοινοτικό πρόγραμμα ανάπτυξης των νησιών», Πανεπιστήμιο Αιγαίου, 1990.

προβλημάτων και δυνατοτήτων ανάπτυξης που οδηγεί σε ιδιαίτερη αντιμετώπιση από πλευράς πολιτικής. Από τις 13 προγραμματικές περιφέρειες της Ελλάδας, 3 μόνο περιλαμβάνουν αποκλειστικά και μόνο νησιά και μπορούν να χαρακτηριστούν νησιωτικές ενώ σχεδόν όλες περιλαμβάνουν νησιά.

- **Νησιωτικό σύμπλεγμα**

Γεωγραφική έννοια που αναφέρεται σε ομάδα νησιών που ανήκουν στον ίδιο γεωγραφικό χώρο χωρίς να συνεπάγεται ότι έχουν και λειτουργικές αλληλεξαρτήσεις. Ο χώρος ενός νησιωτικού συμπλέγματος είναι περισσότερο ευαίσθητος σε επιρροές από ηπειρωτικές περιοχές με αποτέλεσμα να επηρεάζεται η εσωτερική συνοχή του.¹⁰

- **Αρχιπέλαγος**

Απομονωμένη, συνήθως μεγάλη σε αριθμό, ομάδα νησιών με έντονες εσωτερικές λειτουργικές διασυνδέσεις και η θαλάσσια περιοχή της.

Στην Ε.Ε. μόνο τρία κράτη μέλη δεν έχουν νησιά (Βέλγιο, Λουξεμβούργο, Αυστρία), ενώ για ορισμένα κράτη μέλη, τα νησιά καλύπτουν ένα σημαντικό τμήμα του εδάφους και του πληθυσμού τους (έως 19% και 14%) αντιστοίχως.

Με βάση τους παραπάνω ορισμούς, στην έννοια του νησιού συμπεριλαμβάνονται γεωγραφικές ενότητες με έκταση που κυμαίνεται από 25.700 τετρ.χ (Σικελία) μέχρι και λιγότερο από 1 τετρ.χλμ. που έχουν πληθυσμό πολλών δεκάδων χιλιάδων αλλά και μερικών δεκάδων, που απέχουν λιγότερο από ένα χιλιόμετρο από την ηπειρωτική Ευρώπη αλλά και μερικές χιλιάδες χιλιόμετρα. Από διοικητικής πλευράς υπάρχουν, από τη μια πλευρά 16 περιφέρειες (Nuts I & II) αμιγώς νησιωτικές και από την άλλη μεγάλος αριθμός μικρών παράκτιων νησιών από τα οποία ορισμένα δεν αποτελούν ούτε αυτόνομη διοικητική μονάδα (π.χ. πολλά νησιά της Βρετανίας).

¹⁰ Λουκάκης Π., Χωροταξική Οργάνωση Νησιωτικών Συμπλεγμάτων, Ι.Π.Α.

2.2. Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΝΗΣΙΩΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

Οι νησιωτικές περιοχές στην Ε.Ε. αποτελούν συγκριτικά μικρό σε σχέση με την Ελλάδα – ποσοστό των κρατών – μελών, εφόσον καλύπτουν μόνο το 5,5% του συνολικού εδάφους και το 3,5% του πληθυσμού της Κοινότητας, δηλαδή περίπου 11,5 εκατομμύρια κατοίκους σκορπισμένους σε 300 νησιά.¹¹ (Πίνακας 1).

Αν και η βαρύτητα των νησιών στην Ευρωπαϊκή Ένωση είναι σχετικά μικρή σε όρους πληθυσμού και επιφάνειας, ωστόσο δεν είναι ασήμαντη εξετάζοντας την από πολλές άλλες σκοπιές.

Είναι γεγονός ότι ορισμένα κράτη μέλη διαμέσου των νησιών τους ελέγχουν τεράστιες θαλάσσιες ζώνες με σημαντικά αποθέματα αλιείας και πετρελαίου. Τα νησιά αποτελούν επίσης πλεονεκτήματα για τον ευρωπαϊκό τουρισμό, παράγουν πολλά αγαθά ειδικού ενδιαφέροντος, ενώ παράλληλα διαθέτουν πλούσια φυσικά οικοσυστήματα με αξιόλογα ενδημικά είδη και σημαντικά πολιτιστικά στοιχεία - που δημιουργήθηκαν μέσα στη μακραίωνα ιστορία τους - συμβάλλοντας με το τρόπο αυτό στη ποικιλομορφία και την ισόρροπη ανάπτυξη του ευρωπαϊκού χώρου. Σε πολλές περιπτώσεις τα νησιά αποτελούν όχι μόνο τα εξωτερικά σύνορα της Ε.Ε. αλλά τις προφυλακές της ανά το κόσμο, παρέχοντας της στρατηγικές θέσεις για την ανάπτυξη εμπορικών σχέσεων με τρίτες χώρες, τη προστασία των θαλάσσιων και ενάერიων μεταφορών ή ακόμα και για την ίδια της την ασφάλεια.

Παρ' όλ' αυτά τα νησιά συμπεριλαμβάνονται μεταξύ των λιγότερο αναπτυγμένων περιφερειών της Ε.Ε. και αντιμετωπίζονται ως μία επιμέρους ομάδα περιφερειακών περιοχών.¹² Εξετάζοντας τους δείκτες που αναφέρονται στην ανταγωνιστικότητα και την δυναμικότητα των οικονομιών όπως το κατά κεφαλή ακαθάριστο προϊόν και τη διάρθρωση του ανά τομέα, η δημογραφία, το επίπεδο εκπαίδευσης των κατοίκων, η απασχόληση, η παραγωγικότητα, το επενδεδυμένο κεφάλαιο, η πραγματοποιούμενη έρευνα, κλπ, διαπιστώνει κανείς ότι, με ελάχιστες εξαιρέσεις, τα νησιά παρουσιάζουν σημαντικές αποκλίσεις από τις ηπειρωτικές περιφέρειες και ειδικότερα τις πιο δυναμικές από αυτές.

Ως κύριο χαρακτηριστικό και πρόβλημα προβάλλεται η γεωγραφική θέση που σημαίνει σχετικά δυσκολότερη πρόσβαση στις μεγαλύτερες (κεντρικές) αγορές και

¹¹ Σπιλάνης Γ., «Νησιωτική ανάπτυξη και δίκτυα συνεργασίας των νησιών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας», ό.π.

¹² Ανδρικοπούλου Ε., Οι περιφέρειες στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

συνεπάγεται συμπληρωματικό κόστος σε χρόνο, σε χρήμα και πρόσβαση στην πληροφόρηση. Το αυξημένο κόστος μεταφοράς και επικοινωνιών αποτελεί τον κύριο προς αντιμετώπιση παράγοντα. Η αδυναμία πραγματοποίησης συνολικών οικονομικών κλίμακας σε επίπεδο επιχειρήσεων αλλά και συνολικής οικονομίας καθώς και η περιορισμένη δυνατότητα πραγματοποίησης καινοτομικών επενδύσεων, παρακολούθησης και ενσωμάτωσης των τεχνολογικών εξελίξεων αποθαρρύνουν τους υποψήφιους επενδυτές που προσελκύονται από τις κεντρικές αγορές.¹³

Στην πλειοψηφία τους οι νησιωτικές περιοχές έχουν ως κοινό χαρακτηριστικό τη μεγάλη εξάρτηση από την γεωργία, πιο έντονο προσανατολισμό προς τον τριτογενή τομέα και λιγότερο προς τη βιομηχανία και δυσχέρειες ως προς τις μεταφορές και επικοινωνίες που οφείλονται στην περιφερειακή θέση τους

Πίνακας 1 : Η Βαρύτητα των νησιών στην Ε.Ε.

	Αριθμός νησιών	Εκταση νησιών (1)	Εκταση χώρας (2)	%	Πληθυσμός νησιών (3)	Πληθυσμός χώρας (4)	%
Βέλγιο	0	0	30518,1	0,0%	0	10005000	0,00%
Γαλλία	31	14206,5	543965	2,61%	1611868	57055000	2,83%
Γερμανία	16	405,9	356960	0,11%	38154	80011000	0,05%
Δανία	53	1178,4	43080	2,74%	65469	5154000	1,27%
Ελλάδα	112	24739,4	131625	18,80%	1489190	10248000	14,53%
Ιρλανδία	53	166,2	68895	0,24%	3520	3526000	0,10%
Ιταλία	34	50568,52	301301	16,78%	7007156	56757000	12,35%
Ισπανία	13	12282,84	504790	2,43%	2252713	39025000	5,77%
Λουξεμβούργο	0	0	2586	0,00%	0	387000	0,00%
Μ. Βρετανία	110	11253	241751	4,65%	296352	57801000	0,51%
Κάτω Χώρες	5	385,5	41029	0,94%	22502	15068000	0,15%
Πορτογαλία	11	3131,62	91906	3,41%	489354	9867000	4,96%
Ε - 12	438	118317,88	2358406,1	5,02%	13276278	344904000	3,85%

ΠΗΓΗ: EUROSTAT, The Portrait of the Islands, 1994

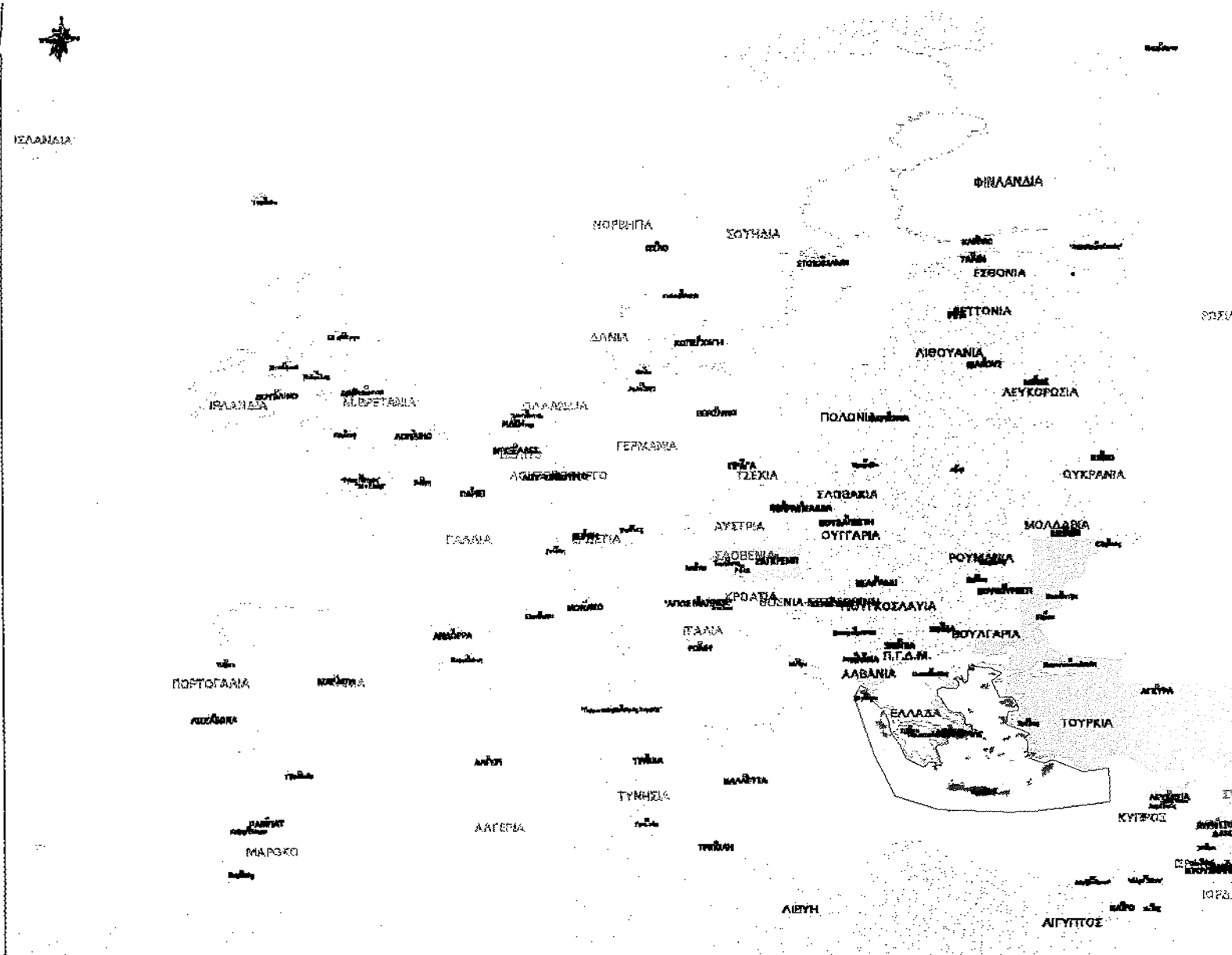
¹³ Μούσης Ν., *Ευρωπαϊκή Ένωση: Δίκαιο – Οικονομία – Πολιτική*, Κεφ. Περιφερειακή Ανάπτυξη σελ. 155

**ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΑΔΕΚΟΝΤΕΣ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟΝ ΑΡΑΘΜΕΝΟΝ**

ΥΠΟΜΝΗΜΑ
Κρήνη-Μίλην Ευρωπαϊκής Ένωσης
Κρήνη-Μίλην Ευρωπαϊκής Ένωσης
Εθνικός Μετσόβειος Χάρτης
Προσέλευση Κρήνης
Κρήνη Αιγυπτιακή Μεσοποταμίας

The following are some examples of activities that can be used to develop the skills outlined above:

1. **Бюро** **Службы** **Защиты**
ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ
 2. **Управление** **Патентов**

[illegible]**KADMAKA 1: 10000000**

Χάρτης III.21

2.3. ΤΥΠΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΝΗΣΙΩΤΙΚΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ – ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΝΗΣΙΩΝ

Η ταξινόμηση των νησιών πρέπει να γίνεται με μία διαδικασία εκτίμησης του ειδικού βάρους που έχουν ορισμένες κρίσιμες μεταβλητές τους, στα πλαίσια των δεδομένων πολιτικών, προτεραιοτήτων αλλά και των διαθέσιμων πόρων για τη στήριξή τους. Για τον λόγο αυτό η διαδικασία ταξινόμησης των νησιών προϋποθέτει συστηματική μελέτη και ανάλυση των δεδομένων τους με σκοπό τον προσδιορισμό των τυπικών χαρακτηριστικών τους.

Είναι γεγονός ότι συχνά πολλά νησιά, κατατάσσονται σε περισσότερες από μία κατηγορίες. Σε περιπτώσεις όμως κατάρτισης και εφαρμογής ενός αναπτυξιακού προγράμματος θα πρέπει να επιλεγεί μία ως η κατά προτεραιότητα αρμόζουσα.

Στη συνέχεια παρουσιάζονται ορισμένες βασικές κατηγορίες νησιών που προέκυψαν βάσει της ανάλυσης συγκεκριμένων μεταβλητών όπως η γεωγραφική θέση, το εισόδημα, οι φυσικοί πόροι, η οικονομική δραστηριότητα, ο πληθυσμός, το φυσικό περιβάλλον κ.α.¹⁴

- α. Μειονεκτικά νησιά:** Είναι νησιά που πάσχουν από ανεπαρκή προσφορά κάποιου στρατηγικής για την ανάπτυξή τους πόρου, και για τα οποία η εισαγωγή του είναι απαγορευτική με τα δεδομένα της αγοραίας οικονομίας
- β. Δυναμικά νησιά:** Νησιά, που ανεξάρτητα από το επίπεδο ανάπτυξης τους, διαθέτουν το απαραίτητο δυναμικό πόρων και ευκαιριών που εγγυάται επιτυχία για ένα αναπτυξιακό σχέδιο. Τα νησιά αυτά είτε αναπτύσσονται σταθερά και αυτοδύναμα σε αντιστοιχία προς τους μέσους εθνικούς (ή Κοινοτικούς) ρυθμούς, είτε η σημειούμενη υστέρησή τους διαπιστώνεται ότι οφείλεται σε συγκυριακούς, κυρίως, λόγους.
- γ. Νησιά μνημεία της φύσης:** Νησιά των οποίων το φυσικό περιβάλλον έχει τέτοια χαρακτηριστικά, ώστε να δικαιολογείται η καταβολή του απαραίτητου κόστους για τη διατήρηση και διαίωνισή του προς χάρη των σημερινών και μελλουσών γενεών.
- δ. Νησιά μνημεία πολιτισμών:** Νησιά που φιλοξενούν, παράγουν, ή αναπαράγουν πολιτιστικές αξίες επαρκώς σημαντικές για την ανθρωπότητα, την Κοινότητα, ή το συγκεκριμένο Έθνος, ώστε να δικαιολογείται το κόστος προσαρμογής του

¹⁴ Σοφούλης Κ., «Για ένα κοινοτικό πρόγραμμα ανάπτυξης των νησιών», Πανεπιστήμιο Αιγαίου, 1990 ό.π.

συνολικού μοντέλου ανάπτυξής του στις ανάγκες διατήρησης και δυναμικής ανάπτυξης αυτών των πολιτιστικών αξιών.

- ε. **Νησιά στρατηγικής πολιτικής σημασίας:** Νησιά που για συγκεκριμένο λόγο κρίνεται ότι η ανάπτυξή τους σε επίπεδο που υπερβαίνει τις δυνατότητες της αγοραίας οικονομίας επιβάλλεται για λόγους πολιτικούς της Κοινότητας, ή κάποιου συγκεκριμένου κράτους μέλους της.

Εκτός όμως από την παραπάνω ταξινόμηση των νησιών με βάση κύρια τον βαθμό ανάπτυξής τους και τις αναπτυξιακές δυνατότητες που παρουσιάζουν, οι νησιωτικές περιοχές ταξινομούνται ανάλογα με την έκταση, τον πληθυσμό ή το εισόδημα.¹⁵

Η ταξινόμηση των νησιών με βάση το μέγεθος (έκταση) σε πολύ μεγάλα (πάνω από 5.000 τ.χ.), μεγάλα (από 500 έως 5000 τχ), μεσαία (100-500 τχ), μικρά (25-100 τχ.) και πολύ μικρά (μικρότερα των 25 τχ.), παρουσιάζεται στον παρακάτω Πίνακα.

Πίνακας 2: Ταξινόμηση των ευρωπαϊκών και των ελληνικών νησιών ανάλογα με το μέγεθός τους

Κατηγορία	Έκταση	Αριθμός (1) (2)	Νησιά
Πολύ μεγάλα	>5000τ.μ.	4 1	Sicilia, Sardenga, Corse, Κρήτη
Μεγάλα	500-5000 τ.μ.	21 6	Mallorca, Reunion, Gotland, Teneriffe, Fuerteventura, Λέσβος, Gran Canaria, Ρόδος, Κέρκυρα
Μεσαία	100-500 τ.μ.	31 20	Σάμος, Ζάκυνθος, Sao Jorge, Yell, Faro, Κέα, Αμοργός, Άνδρος, Κύθηρα
Μικρά	25-100 τ.μ.	47 31	Μύκονος, Θήρα, Santa Maria, Gozo, Salina, Σέριφος, Μύκονος, Άγ. Ευστράτιος
πολύ μικρά	<25 τ.μ.	49 54	Vulcano, Δονούσα, Λειψοί, Stromboli, Μεγίστη

Πηγή: EURISLES, Statistical indicators of regional disparities generated by insularity and peripherality, 1997.

(1) αριθμός ευρωπαϊκών νησιών και (2) αριθμός ελληνικών νησιών

Επίσης από την ταξινόμηση των νησιών με βάση το κριτήριο του πληθυσμού τους (Πίνακας 3) διαπιστώνονται σημαντικές ανακατατάξεις, εξ αιτίας του γεγονότος ότι υπάρχουν σημαντικές διαφοροποιήσεις σε ότι αφορά την πυκνότητα του πληθυσμού,

¹⁵ Σύμφωνα με την UNESCO τα νησιά με περισσότερους από 500 χιλιάδες κατοίκους και 8.000 τμ θεωρούνται ηπειρωτικά νησιά και επηρεάζονται λιγότερο από τα χαρακτηριστικά της νησιωτικότητας.

που δεν εξαρτάται μόνο από το μέγεθος του νησιού, αλλά και από ιστορικά, γεωμορφολογικά, πολιτισμικά και οικονομικά (αναπτυξιακά) χαρακτηριστικά.

Πίνακας 3: Ταξινόμηση των νησιών ανάλογα με τον πληθυσμό τους

Κατηγορία	Πληθυσμός	Αριθμός		Νησιά
		(1)	(2)	
Πολύ μεγάλα	500.000 >	7	1	Sicilia, Sardegna, Gran Canaria, Κρήτη, Mallorca
Μεγάλα	50.000 -500.000	17	5	Martinique, Sao Miguel, Κέρκυρα, Corse, Λέσβος, Ρόδος,
Μεσαία	10.000 - 50.000	21	9	Σάμος, Νάξος, Κάλυμνος, Saint Martin, Main land,
Μικρά	2.000 - 10.000	26	24	Άνδρος, Θήρα, San Pietro, Formentera
Πολύ μικρά	< 2000	82	73	Ίος, Κύθνος, Whalsay, Unst, Faro, Σέριφος

Πηγή: EURISLES, Statistical indicators of regional disparities generated by insularity and peripherality, 1997.

(1) αριθμός ευρωπαϊκών νησιών με περισσότερους από 50 κατοίκους και (2) αριθμός ελληνικών νησιών

Το 75% περίπου των κατοίκων των νησιών της Κοινότητας ζουν στα λίγα μεγάλα νησιά, 15% περίπου σε νησιά μεσαίου μεγέθους (άνω των 1000 τετρ. χλμ.) ενώ το υπόλοιπο 10% περίπου σε ένα μεγάλο αριθμό από πολύ μικρά νησιά.

Το μεγαλύτερο μέρος των νησιωτικών περιοχών, όπως για παράδειγμα εκείνα της Μεσογείου ή της Βόρειας Θάλασσας και της Βαλτικής, βρίσκεται στα εσωτερικά ή στα εξωτερικά σύνορα της Ε.Ε. Ιδιαίτερη περίπτωση αποτελούν οι υπερ-περιφερειακές (ultra-peripheral) περιοχές που όχι μόνο δεν έχουν εσωτερικά σύνορα με την Ε.Ε., όπως συμβαίνει με την πλειοψηφία των Ελληνικών νησιών, αλλά απέχουν αρκετά απ' αυτή.

2.4. ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΚΑΙ ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΝΗΣΙΩΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ

Οι νησιωτικές περιφέρειες χαρακτηρίζονται στα κείμενα των διαφόρων οργάνων της Ε.Ε. ως *περιφερειακές* - εξ αιτίας της μεγάλης απόστασης τους από τα μεγάλα οικονομικά κέντρα της ηπειρωτικής Ευρώπης -, ως *περιθωριακές*¹⁶ - εξ αιτίας του δευτερεύοντος ρόλου που διαδραματίζουν σήμερα στις οικονομικές, πολιτικές, πολιτιστικές και τεχνολογικές εξελίξεις - και ακόμη ως *μειονεκτικές (στάσιμες)* θεωρώντας ότι οι ιδιαιτερότητες τους αποτελούν καθοριστικό και ανυπέρβλητο εμπόδιο σε ότι αφορά την αναπτυξιακή τους εξέλιξη.

Ωστόσο παρά τις διαφορές που παρουσιάζουν μεταξύ τους -όσον αφορά παραμέτρους όπως το μέγεθος, ο πληθυσμός, η γεωγραφική θέση, ο βαθμός απομόνωσης, οι κυρίαρχες οικονομικές δραστηριότητες, ο πολιτισμός, η διοικητική εξάρτηση κλπ- τα νησιά έχουν ορισμένα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που συνθέτουν την ταυτότητα τους: *τη νησιωτικότητα (insularity)*.¹⁷ Οι ιδιαιτερότητες αυτές -όταν εξεταστούν συνδυασμένες και όχι μεμονωμένες- τα διακρίνουν σαφώς από τις άλλες περιοχές, που επίσης αναφέρονται ως απομονωμένες είτε ως προβληματικές, όπως είναι οι αγροτικές, οι παράκτιες, οι ορεινές.

Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των νησιών μπορούν να ομαδοποιηθούν σε τρεις κατηγορίες:

- Α. το μικρό μέγεθος, τόσο σχετικά με την έκταση, όσο και με το πληθυσμό με αποτέλεσμα τα νησιά να έχουν: ι) περιορισμένη ποικιλία και ποσότητα πρώτων υλών μειώνοντας έτσι τις δυνατότητες για παραγωγικές δραστηριότητες ιδιαίτερα μεγάλης κλίμακας και ιι) περιορισμένη φέρουσα ικανότητα (carrying capacity) από φυσική, οικονομική και κοινωνική πλευρά, “αποζητώντας” δραστηριότητες μικρής κλίμακας με μεγάλη διαφοροποίηση στη προσπάθεια για τη διατήρηση της ισορροπίας. Επίσης η ευαίσθητη περιβαλλοντική ισορροπία που χαρακτηρίζει τα νησιωτικά οικοσυστήματα, σε συνδυασμό με την έλλειψη άφθονων φυσικών πόρων και ενδοχώρας, καθιστά επικίνδυνη για την οικολογική τους ισορροπία τη μονομερή ανάπτυξη που θα είχε ως αποτέλεσμα την εντατική χρήση ορισμένων φυσικών πόρων (π.χ. νερό, έδαφος),

¹⁶ Μούσης Ν., *Ευρωπαϊκή Ένωση: Δίκαιο – Οικονομία – Πολιτική*, .Κεφ. Περιφερειακή Ανάπτυξη

¹⁷ Σπυλάνης Γ., «Για μια ευρωπαϊκή πολιτική νησιών», 1996

και θα απειλούσε ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά στοιχεία του νησιωτικού φυσικού οικοσυστήματος που είναι η ποικιλομορφία και η μικρή κλίμακα.

Η ύπαρξη μικρής τοπικής αγοράς σχετικά απομονωμένης αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα για την ανάπτυξη δραστηριοτήτων μεγάλης κλίμακας σύμφωνα με τα σύγχρονα αναπτυξιακά μοντέλα. Τέλος η μονοκαλλιέργεια έχει έντονες επιπτώσεις, συχνά αρνητικές, και στο κοινωνικό ιστό του νησιού (επιπτώσεις από π.χ. τουρισμό, ναυτιλία).

B. την περιφερειακότητα και την απομόνωση. Στο στοιχείο της περιφερειακότητας, που χαρακτηρίζει τη μεγάλη πλειοψηφία των νησιών, προστίθεται και εκείνο της φυσικής τους απομόνωσης εξ αιτίας της ασυνέχειας του χώρου. Στη περίπτωση των νησιωτικών συμπλεγμάτων παρατηρείται το φαινόμενο της “διπλής νησιωτικότητας” των μικρότερων νησιών που κινούνται ως δορυφόροι των μεγαλύτερων στη πληθώρα των ευρωπαϊκών αρχιπελαγών (πχ. Azores, Canaria, Κυκλάδες, Δωδεκάνησα, Balears). Ειδικά στη περίπτωση του Αιγαίου, όπου το σύστημα των θαλάσσιων και αεροπορικών μεταφορών χαρακτηρίζεται ως ακτινικό με κέντρο την Αθήνα, παρουσιάζεται το φαινόμενο της έλλειψης ενδοπεριφερειακών συνδέσεων, γεγονός που επηρεάζει αρνητικά τις εμπορικές ανταλλαγές μεταξύ των νησιών για προϊόντα που είναι συμπληρωματικά και την πρόσβαση στο διοικητικό κέντρο του νομού ή της περιφέρειας. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την αδυναμία δημιουργίας ισχυρών νησιωτικών περιφερειακών διοικητικών και παραγωγικών κέντρων αντίστοιχων με εκείνα της ηπειρωτικής χώρας, με συνέπεια τη συνεχή διαρροή οικονομικών και ανθρώπινων πόρων.

Ο συνδυασμός των παραπάνω συνεπάγεται αυξημένο κόστος που εκφράζεται ως:

- *κόστος χρηματικό* όσον αφορά τη λειτουργία των επιχειρήσεων και τη διαβίωση των κατοίκων εξαιτίας του αυξημένου μεταφορικού κόστους που συνεπάγεται η μεταφόρτωση και η χρήση πολλαπλών μεταφορικών μέσων, καθώς και η ασυνεχής ροή των μεταφορικών μέσων λόγω της παρεμβολής της θάλασσας που επιβάλλει αυξημένα αποθέματα. Τέλος, η αδυναμία δημιουργίας οικονομικών κλίμακας και συγκέντρωσης, λόγω του κατακερματισμού του χώρου, έχει ως αποτέλεσμα αυξημένες τιμές στα παραγόμενα και προσφερόμενα αγαθά και υπηρεσίες.

- *κόστος απόκτησης έργων και υπηρεσιών υποδομής* εξ αιτίας των αρνητικών οικονομικών κλίμακας που δημιουργούνται. Η φυσική διάσπαση του χώρου δημιουργεί την ανάγκη για ύπαρξη σε κάθε νησί, όλων των βασικών τουλάχιστον υποδομών και υπηρεσιών που είναι αναγκαίες για την επιβίωση των κατοίκων σε επίπεδο ανάλογο με εκείνο των άλλων περιοχών (π.χ. παραγωγή ενέργειας, βασικές υπηρεσίες μεταφορών και επικοινωνιών, εκπαίδευση, υγεία) αλλά και εκείνων που είναι απαραίτητες για την οικονομική και κοινωνική τους ανάπτυξη (π.χ. επαγγελματική κατάρτιση, τραπεζικές υπηρεσίες, σύγχρονες τηλεπικοινωνίες, πολιτιστικές υποδομές και υπηρεσίες κλπ) σε κάθε νησί ακόμη και αν ο αριθμός των κατοίκων δεν το δικαιολογεί, δεδομένης της αδυναμίας ουσιαστικής εξυπηρέτησης από τις υποδομές που υπάρχουν σε γειτονικά νησιά ή στην ηπειρωτική χώρα.
- *κόστος ευκαιριών* γιατί μπορεί κανείς να επωφεληθεί λιγότερο από τις ευκαιρίες που προσαρμόζονται στον οικονομικό αλλά και στους άλλους τομείς.
- *κόστος ενημέρωσης*, γιατί η ενημέρωση φτάνει με καθυστέρηση στις απομακρυσμένες περιοχές και επιπλέον χρειάζεται μεγαλύτερο κόστος ιδιαίτερα για την απόκτηση εξειδικευμένης πληροφόρησης.

Γ. τα ιδιαίτερα πολιτισμικά χαρακτηριστικά και η βιωματική ταυτότητα που έχουν επηρεαστεί από την ιδιαιτερότητα του νησιού - η νησιωτικότητα - που δημιουργεί ένα “κλίμα” μέσα στο οποίο διαπλάθεται ο νησιώτης και που επηρεάζει πολύ τον τρόπο σκέψης και δράσης του, καθώς και ιδιόμορφο, πλούσιο αλλά και εύθραυστο περιβάλλον που έχει ανάγκη ιδιαίτερης διαχείρισης μέσα στη λογική της αειφόρου ανάπτυξης.

Ωστόσο οι ιδιαιτερότητες που αναφέρθηκαν παραπάνω δεν αποτελούν κατ’ ανάγκη “μειονεξίες” μόνιμες και μη ανατρέψιμες και ανασταλτικούς παράγοντες της αναπτυξιακής διαδικασίας. Η ιστορία έχει πολλά παραδείγματα νησιών που ενώ σήμερα χαρακτηρίζονται ως υπανάπτυκτα υπήρξαν σημαντικά κέντρα ανάπτυξης και λίκνα πολιτισμού. Η νησιωτικότητα δεν μπορεί κατά συνέπεια να θεωρηθεί *apriori* συνώνυμο της υπανάπτυξης, ούτε τα πολιτισμικά χαρακτηριστικά των νησιωτικών πολιτισμών, που έχουν αφήσει απτά στοιχεία δημιουργικότητας, πρωτοβουλίας και

φαντασίας, ως αίτια της καθυστέρησης ή της ματαίωσης της αναπτυξιακής διαδικασίας.

Όμως οι ιδιαιτερότητες αυτές έρχονται σε αντίθεση με τα βασικά χαρακτηριστικά του κυρίαρχου μοντέλου ανάπτυξης που χαρακτηρίζεται από οικονομίες κλίμακας (ομοιόμορφη παραγωγή μεγάλης κλίμακας και χαμηλού κόστους), οικονομίες συγκέντρωσης (αστικοποίηση) και οικονομική αποτελεσματικότητα (Sorghoulis - Spilanis 1993). Η έλλειψη πόρων σε μεγάλη ποσότητα που θα μπορούσε να είναι αντικείμενο μαζικής παραγωγής ικανής να ανταγωνιστεί παρόμοια προϊόντα που παράγονται στην ηπειρωτική χώρα τους δημιουργεί ένα σοβαρό μειονέκτημα. Αποτέλεσμα της κατάστασης αυτής - σε συνδυασμό με τις σημαντικές αλλαγές που σημειώθηκαν στις μεταφορές (μείωση του ρόλου των θαλάσσιων μεταφορών και διαφοροποίηση των θαλάσσιων δρόμων) - είναι η περιθωριοποίηση των νησιών.

Η ανατρεψιμότητα ή μη των “μειονεξιών” εξαρτάται από την οπτική γωνιά που εξετάζεται το αναπτυξιακό ζήτημα. Η περιθωριοποίηση των νησιών που είναι οικονομική, δημογραφική, τεχνολογική, πολιτιστική και πολιτική είχε ως αποτέλεσμα τη συρρίκνωση της παραγωγικής βάσης των νησιών, την έλλειψη επενδύσεων εξ αιτίας της χαμηλής παραγωγικότητας, την εγκατάλειψη των νησιών από το πλέον παραγωγικό ανθρώπινο δυναμικό. Το γεγονός αυτό είχε αρνητικές επιπτώσεις σε όλους τους τομείς, οδηγώντας τα νησιά στο καθεστώς υπανάπτυξης που γνωρίζουν σήμερα. Οι επιπτώσεις αυτές - εξ αιτίας της έντασης και της γενίκευσης τους σε όλους τους νησιωτικούς χώρους - έλαβαν τη μορφή εγγενών και αναλλοίωτων χαρακτηριστικών των νησιών (που συχνά αποδίδονται ως φυσικές μη ανατρέψιμες μειονεξίες), ενώ αποτελούν τις δευτερογενείς επιπτώσεις από την εφαρμογή του συγκεκριμένου μοντέλου ανάπτυξης. Η κατάσταση αυτή είναι ανατρέψιμη, εφόσον μεταβληθεί το πλαίσιο που τη δημιουργήσει.

Το γεγονός ότι, οι ιδιαιτερότητες των νησιών δεν θεωρούνται ως μειονεξίες και ακυρωτικοί παράγοντες κάθε αναπτυξιακής διαδικασίας, δεν σημαίνει ότι δεν υπάρχουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των νησιών. Υπάρχουν, όπως και εκείνα των αστικών, των ορεινών, των αγροτικών, των παράκτιων περιοχών και ως τέτοια πρέπει να λαμβάνονται υπόψη στις εφαρμοζόμενες πολιτικές, έτσι ώστε οι τελευταίες να συμβάλλουν αποτελεσματικά στο κοινό στόχο που είναι η ολοκληρωμένη και βιώσιμη ανάπτυξη. Άλλωστε οι ειδικές παρεμβάσεις της Ε.Ε. με προγράμματα για τις αστικές, τις αγροτικές και τις υπερ-περιφερειακές περιοχές υποδηλώνει ότι έχει

κατανοητή η ανάγκη για διαφοροποιημένη προσέγγιση χώρων με διαφορετικά χαρακτηριστικά.

2.5. ΤΑ ΝΗΣΙΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

2.5.1. Γεωγραφία - Περιβάλλον

Τα κατοικημένα νησιά της Κοινότητας (με εξαίρεση τα πολύ μικρά με λιγότερο από 10 κατοίκους) είναι μερικές εκατοντάδες (περί τα 300) τα περισσότερα από τα οποία είναι ελληνικά. Η συνολική επιφάνεια των νησιών αυτών εκτιμάται ότι αντιπροσωπεύει ένα ποσοστό 5.7% της συνολικής επιφάνειας της Κοινότητας. Η νησιωτική επιφάνεια ως ποσοστό του συνόλου της επιφάνειας κάθε χώρας μέλους της Κοινότητας κυμαίνεται από 37.0% για την Δανία μέχρι 0.2% για την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας. Η Ελλάδα και η Ιταλία έχουν ποσοστά 18.7% και 16.6% αντίστοιχα ενώ όλες οι άλλες χώρες έχουν ποσοστά κάτω από 5.0%.

Όσον αφορά στην γεωγραφική κατανομή των νησιών διακρίνονται ορισμένες χαρακτηριστικές ομαδοποιήσεις που συχνά σχετίζονται και με άλλα φυσικά και κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά. Ένας μεγάλος αριθμός νησιών είναι συγκεντρωμένος στο Αιγαίο (218 κατοικημένα, σύμφωνα με την απογραφή του 1981) και στην Βόρεια Θάλασσα (κυρίως γύρω από τα Βρετανικά νησιά) ενώ υπάρχουν και ορισμένες χαρακτηριστικές ομάδες στον Ατλαντικό (Αζόρες, Μαδέρα και Κανάριοι), στην Βαλτική και στην Μεσόγειο (Βαlearίδες) καθώς και μικρότερα διάσπαρτα (π.χ. Ιταλία).

Λόγω της διαφορετικής γεωγραφικής θέσης οι κλιματολογικές συνθήκες διαφέρουν σημαντικά μεταξύ των ομάδων νησιών αντιπροσωπεύοντας πρακτικά όλο το φάσμα τύπων κλίματος από τον Ατλαντικό, την Βόρεια Θάλασσα και την Βαλτική έως την Μεσόγειο, (ζώνες βροχής και ζώνες ανέμων). Η νησιωτική βλάστηση και πανίδα διακρίνεται από τον πλούτο και την μεγάλη ποικιλία ενώ τα νησιωτικά οικοσυστήματα, ιδιαίτερα ευαίσθητα, παρουσιάζουν ορισμένα χαρακτηριστικά, που τα διαφοροποιούν σημαντικά από τα ηπειρωτικά οικοσυστήματα (ανταγωνισμός ειδών, ευαισθησία σε εξωτερικές επιδράσεις, αρχαϊκές μορφές και γενετική ποικιλία).

Σημαντικό χαρακτηριστικό διάκρισης των νησιών είναι το νερό το οποίο συχνά αποτελεί και τον κύριο περιοριστικό παράγοντα, όπως χαρακτηριστικά συμβαίνει στο Αιγαίο. Η βροχόπτωση είναι βέβαια ένας σημαντικός παράγοντας που επηρεάζει την

διαθεσιμότητα νερού, όπως και η γεωλογία, γεωμορφολογία και η βλάστηση. Η γεωλογία των νησιών ποικίλλει από ηφαιστειογενή, όπως η Σαντορίνη και οι Αζόρες, σε προσχωσιγενή, όπως τα νησιά της Ολλανδίας και Γερμανίας. Αντίστοιχα μεγάλη ποικιλία παρατηρείται και ως προς τα γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά των νησιών που συμπεριλαμβάνουν βραχώδη και απότομα μικρά νησιά, (π.χ. πολλά Βρετανικά και Ελληνικά νησιά), μεγαλύτερα με υψηλά όρη (π.χ. Κανάριοι, Κρήτη) και άλλα μικρότερα σχεδόν επίπεδα (π.χ. βορειοδυτικά της Ολλανδίας και τα νησιά της Δανίας και Γερμανίας).

2.5.2. Πληθυσμιακή Δομή

Ο συνολικός πληθυσμός των νησιών της Κοινότητας στις αρχές της δεκαετίας του 1980, εκτιμάται σε 13.183.177 κατοίκους, αντιπροσωπεύοντας ένα ποσοστό 3.5% του συνολικού πληθυσμού της Κοινότητας. Τα ποσοστά και οι απόλυτοι αριθμοί ανά χώρα-μέλος παρουσιάζουν σημαντικές διαφορές. Για παράδειγμα στα Δανικά νησιά ο νησιωτικός πληθυσμός αντιπροσωπεύει το 60% του συνολικού ποσοστού όπου συμπεριλαμβάνεται όμως και η πρωτεύουσα Κοπεγχάγη. Στην Ιταλία το 11.7% του συνολικού πληθυσμού κατοικεί σε νησιά. Στην Ελλάδα ο νησιωτικός πληθυσμός αντιπροσωπεύει το 14.7% του συνολικού πληθυσμού, ποσοστό που συμπεριλαμβάνει όμως και την Εύβοια. Στις υπόλοιπες χώρες ο νησιωτικός πληθυσμός αντιπροσωπεύει λιγότερο από 5.5% του συνολικού πληθυσμού.

Ένα κοινό χαρακτηριστικό πολλών νησιών της Κοινότητας είναι οι σημαντικές αυξομειώσεις στον πληθυσμό τους, φαινόμενο ιδιαίτερα σημαντικό για τα μικρότερα σε μέγεθος νησιά. Για παράδειγμα, ο πληθυσμός της Ρόδου υπερδιπλασιάζεται κάθε καλοκαίρι, της Μυκόνου επταπλασιάζεται ενώ σε πολλά μικρότερα νησιά της Μεσογείου υπερδεκαπλασιάζεται.

Το φαινόμενο της μετανάστευσης χαρακτήρισε όλα σχεδόν τα νησιά της Κοινότητας κυρίως μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Η μετακίνηση αυτή υπήρξε πιο έντονη στα μικρότερα και πλέον απομονωμένα νησιά που έχασαν ένα σημαντικό μέρος του ενεργού πληθυσμού τους. Ωστόσο το πλέον χαρακτηριστικό στοιχείο των νησιών, σ' ότι αφορά τον πληθυσμό, είναι οι εποχιακές διακυμάνσεις. Τόσο στο παρελθόν με τις μετακινήσεις των ναυτικών (π.χ. στα περισσότερα νησιά της Μεσογείου) όσο και σήμερα με την τουριστική ανάπτυξη, παρατηρείται σημαντική απόκλιση μεταξύ νόμιμου και πραγματικού πληθυσμού. Ιδιαίτερα στις τελευταίες

δεκαετίες η σχέση αυτή έχει ανατραπεί καθώς σε πολλά μικρά νησιά ο θερινός πληθυσμός είναι πολλαπλάσιος του χειμερινού, σχέση που επιδεινώνεται καθώς βελτιώνονται οι συγκοινωνίες, η κινητικότητα και το βιοτικό επίπεδο των κατοίκων με αποτέλεσμα ορισμένα νησιά να "ερημώνουν" την χειμερινή περίοδο.

Η δομή του πληθυσμού στα νησιά παρουσιάζει ίσως το μεγαλύτερο ενδιαφέρον, ιδίως σε συνάρτηση με τα προβλήματα και προοπτικές ανάπτυξης τους. Η δημογραφική γήρανση είναι ιδιαίτερα αισθητή στα μικρότερα νησιά της Κοινότητας. Η έξοδος του πλέον παραγωγικού μέρους του πληθυσμού επηρέασε σημαντικά και τις γεννήσεις, παρά τους υψηλότερους ρυθμούς σε σχέση με άλλες περιοχές, με σημαντικές επιπτώσεις στο εργατικό δυναμικό των νησιών (π.χ. σε πολλά ελληνικά νησιά). Η αναστροφή των τάσεων κατά την τελευταία δεκαετία παρουσιάζει προς το παρόν μικτά αποτελέσματα.

2.5.3. Οικονομία -- Απασχόληση

Η οικονομία των νησιών της Κοινότητας βασίζεται κυρίως σε δύο τομείς, τον πρωτογενή (20% των απασχολούμενων) και τριτογενή (56.9%), με έντονη τάση μείωσης της σημασίας του πρώτου και μεγέθυνσης του δεύτερου. Ο χαρακτήρας της οικονομίας στα νησιά είναι έντονα αγροτικός με κύριες παραδοσιακές δραστηριότητες την αλιεία, γεωργία και κτηνοτροφία. Η αλιεία αποτέλεσε και εξακολουθεί να αποτελεί, σημαντική οικονομική δραστηριότητα για τους κατοίκους των νησιών (π.χ. Κανάριοι και Βρετανικά νησιά). Ο ρόλος της όμως στην νησιωτική οικονομία μειώνεται καθώς παρουσιάζονται αυξανόμενες ευκαιρίες απασχόλησης σε πιο αποδοτικές δραστηριότητες (π.χ. τουριστικές). Η εκμετάλλευση ορυκτών πόρων είναι γενικά περιορισμένη και αποτέλεσε σε σπάνιες περιπτώσεις τον βασικό παράγοντα προώθησης της οικονομίας στα νησιά (π.χ. Σαντορίνη, Μήλος, Νίσυρος-Γυαλί στην Ελλάδα και πετρέλαιο πρόσφατα στα νησιά της Βόρειας Θάλασσας-Σέτλαντ).

Η γεωργία αποτέλεσε βασικό τομέα οικονομικής δραστηριότητας στο παρελθόν όσον αφορά παραδοσιακές καλλιέργειες τοπικής κλίμακας και μεγάλες εξειδικεύσεις προϊόντων με εξαγωγικό προσανατολισμό. Ωστόσο παράγοντες όπως το περιορισμένο γεωγραφικό μέγεθος και μικρή αγορά, η δύσκολη γεωμορφολογία και η απομόνωση των νησιών συνετέλεσαν στην ανάπτυξη μικρής κλίμακας γεωργικής δραστηριότητας. Τα εμπόδια αυτά ξεπεράστηκαν μόνο σε περιπτώσεις όπου το κλίμα ή άλλοι φυσικοί παράγοντες ευνόησαν την καλλιέργεια ορισμένων ειδών και το

εξαγωγικό εμπόριο τους (π.χ. ανανάς και άλλα τροπικά φρούτα στις Αζόρες και Μαδέρα, μπανάνες στις Κανάριους, ελιές και ελαιόλαδο στα Μεσογειακά νησιά).

Η κτηνοτροφία κυρίως οικόσιτη, έχει περιορισμένη συνεισφορά στην τοπική οικονομία. Εξαίρεση ίσως αποτελούν ορισμένα από τα βόρεια Βρετανικά νησιά, τα νησιά της Βαλτικής και τα μεγαλύτερα νησιά στην Μεσόγειο.

Ο δευτερογενής τομέας είναι από τους λιγότερο αναπτυγμένους στα νησιά και όπου έχει αναπτυχθεί είναι συνήθως μικρής κλίμακας και βασίζεται στην εκμετάλλευση της πρωτογενούς παραγωγής χωρίς να μπορούν τα προϊόντα να είναι διεθνώς ανταγωνιστικά.

Ο τριτογενής τομέας και ιδιαίτερα ο τουρισμός αποτελούν τη σημαντικότερη οικονομική δραστηριότητα για τα περισσότερα νησιά. Η σημαντική αύξηση του τουρισμού τις τελευταίες δεκαετίες επηρέασε ουσιαστικά όλα σχεδόν τα νησιά της Κοινότητας και ιδιαίτερα τα νησιά της Μεσογείου (π.χ. Βαlearίδες, Σαρδηνία και Αιγαίο) και την Μακρονησία Κανάριοι, Αζόρες και Μαδέρα. Η συμβολή του τομέα είναι μάλιστα συχνά καθοριστική για την τοπική οικονομία με όλα τα πιθανά πλεονεκτήματα (εξειδίκευση, πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα, κλπ) ή και μειονεκτήματα (εξάρτηση, κίνδυνοι "μονοκαλλιέργειας, κλπ.) που αυτό μπορεί να συνεπάγεται. Για παράδειγμα, εκτιμάται ότι στις Καναρίους ο τουρισμός συμβάλλει σε ένα πολύ μεγάλο ποσοστό (74.6%) στο Α.Ε.Π. (1985). Αντίστοιχο ρόλο θα έχει ο τουρισμός και σε πολλά άλλα νησιά όπως π.χ. Μύκονος, Ρόδος, Μαγιόρκα. Όσον αφορά στο επίπεδο ανάπτυξης (εισόδημα, Α.Ε.Π., δείκτες ευημερίας) παρ' όλες τις τεράστιες διαφορές που υπάρχουν μεταξύ των πλούσιων και πτωχών νησιών οι νησιωτικές περιοχές της Κοινότητας εξακολουθούν να συμπεριλαμβάνουν σε ένα μεγάλο ποσοστό τις πλέον "περιφερειακές" (με βάση δείκτες "ευκολίας πρόσβασης") και πλέον μειονεκτικές περιοχές της Ευρώπης χωρίς η κατάσταση να βελτιώνεται διαχρονικά.

2.6. ΟΙ ΝΗΣΙΩΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η ελληνική ιστορία είναι στενά συνυφασμένη με τη θάλασσα. Γι' αυτό η ιστορία των νησιών είναι γεμάτη από έντονες περιόδους ευημερίας, οι οποίες χαρακτηρίζονται από την ανάπτυξη σημαντικού πολιτισμού, εναλλασσόμενες με περιόδους παρακμής και εγκατάλειψης (εξαιτίας π.χ. σεισμών, πολέμων, εξάντλησης κάποιου σημαντικού φυσικού πόρου, απώλειας συγκριτικού πλεονεκτήματος).

Πολλοί παράγοντες έχουν συμβάλλει στο να θεωρείται ένα θαλάσσιο κράτος όπως:

- α) η θέση της στη νοτιανατολική γωνιά της Ευρώπης, στη διασταύρωση των θαλάσσιων δρόμων μεταξύ Ανατολής και Δύσης,
- β) οι ακτές της που κατατέμνονται από τη θάλασσα, δίνοντας της υψηλή αναλογία μήκους ακτών προς επιφάνεια αλλά και πολλά ασφαλή εμπορικά λιμάνια, κόμβους επικοινωνίας της χώρας με όλη τη Μεσόγειο και τον υπόλοιπο γνωστό κόσμο και τέλος
- γ) τα αναρίθμητα νησιά, νησίδες και βραχονησίδες που την περιβάλλουν, αυξάνοντας την αποκλειστική οικονομική ζώνη της χώρας σε σχέση με την έκτασή της.

Στο Αιγαίο πέλαγος, υπάρχουν νησιά όλων των κατηγοριών.¹⁸ στο Νότο, η Κρήτη, -που συγκαταλέγεται στα πολύ μεγάλα νησιά μαζί με τη Σαρδηνία, τη Σικελία και τη Κορσική- αποτελεί τμήμα των νοτίων συνόρων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.) με την Αφρική. Στο Δυτικό Αιγαίο, σε σχετικά μικρή απόσταση από την ηπειρωτική Ελλάδα, υπάρχουν πολυάριθμα νησιά που ανήκουν διοικητικά σε νομούς της ηπειρωτικής χώρας (Νησιά Αργοσαρωνικού, Β. Σποράδες, Εύβοια). Το υπόλοιπο Αιγαίο πέλαγος, ανάμεσα στην Ελλάδα και στη Τουρκία, είναι κατάσπαρτο από νησιά μικρού και μεσαίου μεγέθους, που διοικητικά ανήκουν σε 5 νομούς και 2 περιφέρειες αποκλειστικά νησιωτικές, αν εξαιρέσει κανείς την Θάσο και τη Σαμοθράκη που ανήκουν σε νομούς της Περιφέρειας Α. Μακεδονίας - Θράκης. Τα νησιά αυτά αποτελούν τα ανατολικά σύνορα της Ε.Ε. Στο Ιόνιο πέλαγος, σε μικρή σχετικά απόσταση από τις δυτικές ακτές της Ελλάδας, υπάρχουν 5 νησιά μεσαίου και μεγάλου μεγέθους και αρκετά μικρότερα που ανήκουν στην Περιφέρεια των Νησιών Ιονίου.

¹⁸ Κλωνής Δ., *Πολιτικές της Ε.Ε. για την ανάπτυξη των νησιωτικών περιφερειών*, Πάντειο Παν/μιο, 1998.

Η σημασία που έχουν τα νησιά για την Ελλάδα παρουσιάζεται στους παρακάτω πίνακες:

Πίνακας 4 : Πληθυσμιακή εξέλιξη

Περιφέρειες	1951		1961		1971		1981		1991		1996
		%		%		%		%		%	
Αν. Μακεδονία - Θράκη	593.783	7,78	618.312	7,37	542.184	6,18	575.210	5,91	570.496	5,56	5,35
Κεντρική Μακεδονία	1.150.370	15,07	1.323.219	15,77	1.407.346	16,05	1.601.420	16,44	1.710.513	16,67	16,96
Δυτική Μακεδονία	298.235	3,91	311.136	3,71	268.959	3,07	289.071	2,97	293.015	2,86	2,88
Θεσσαλία	624.342	8,18	689.927	8,22	659.913	7,53	695.654	7,14	734.846	7,16	7,08
Ηπειρος	330.543	4,33	352.604	4,2	310.334	3,54	324.541	3,33	339.728	3,31	3,51
Ιόνια νησιά	228.597	2,99	212.573	2,53	184.443	2,1	182.651	1,86	193.734	1,89	1,90
Δυτική Ελλάδα	637.283	8,35	665.805	7,94	633.884	7,23	655.262	6,73	707.687	6,9	6,99
Στερεά Ελλάδα	510.852	6,69	527.946	6,29	505.480	5,77	537.984	5,52	582.280	5,67	6,32
Πελοπόννησος	711.877	9,33	668.323	7,97	581.997	6,64	577.030	5,93	607.428	5,92	6,41
Αττική	1.556.029	20,39	2.057.974	24,54	2.797.849	31,91	3.369.424	34,6	3.523.407	34,34	32,91
Βόρειο Αιγαίο	281.327	3,69	254.496	3,04	210.459	2,4	195.004	2	199.231	1,94	1,75
Νότιο Αιγαίο	247.439	3,24	222.980	2,66	207.354	2,37	233.529	2,4	257.481	2,51	2,55
Κρήτη	462.124	6,05	483.258	5,76	456.642	5,21	502.165	5,16	540.054	5,26	5,34
Σύνολο	7.632.801	100	8.388.553	100	8.766.844	100	9.738.954	100	10.259.900	100	100

Πηγή: ΕΣΥΕ, απογραφή πληθυσμού 1951-91, εκτιμήσεις πληθυσμού 1996

Πίνακας 5: Ακαθάριστο Περιφερειακό Προϊόν (%)

Περιφέρειες	1970	1980	1991	1996
Αν. Μακεδονία - Θράκη	4,21	4,65	5,01	4,84
Κεντρική Μακεδονία	15,3	16,24	16,66	16,92
Δυτική Μακεδονία	2,47	2,27	3,08	2,63
Θεσσαλία	5,9	6,59	6,52	6,57
Ηπειρος	2,18	2,4	2,48	2,27
Ιόνια νησιά	1,65	1,49	1,71	1,74
Δυτική Ελλάδα	6,06	5,88	5,77	5,98
Στερεά Ελλάδα	6,59	7,61	6,79	6,13
Πελοπόννησος	5,81	5,9	5,81	5,52
Αττική	42,04	38,75	36,85	37,4
Βόρειο Αιγαίο	1,75	1,39	1,43	1,34
Νότιο Αιγαίο	1,93	2,07	2,81	2,85
Κρήτη	4,11	4,32	5,08	5,73
Σύνολο χώρας	100	100	100	100

Πηγή: ΕΣΥΕ, Διεύθυνση Εθνικών Λογαριασμών

Πίνακας 6: Απασχολούμενοι ανά περιφέρεια (%)

Περιφέρειες	1971	1991	1996
Αν. Μακεδονία – Θράκη	6,36	6,45	6,21
Κεντρική Μακεδονία	16,17	17,03	17,57
Δυτική Μακεδονία	3,04	2,76	2,62
Θεσσαλία	7,52	6,92	6,91
Ηπειρος	3,45	3,11	2,52
Ιόνια νησιά	2,33	1,97	1,99
Δυτική Ελλάδα	7,53	5,97	5,90
Στερεά Ελλάδα	5,84	4,98	4,36
Πελοπόννησος	7,57	5,8	5,90
Αττική	29,78	36,22	36,20
Βόρειο Αιγαίο	2,37	1,69	1,53
Νότιο Αιγαίο	2,14	2,29	2,52
Κρήτη	5,81	5,34	5,74
Σύνολο	(3141,6) 100	(3571,4) 100	(3871,9) 100

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ, Απογραφές πληθυσμού 1961-91, Έρευνα εργατικού δυναμικού 1996

Πίνακας 7: Καταγραφή του αριθμού και πληθυσμού των νησιών ανά περιφέρεια

Περιφέρειες	Αριθμός νησιών	Πληθυσμός	Ποσοστό
Αν. Μακεδονία – Θράκη	51 (2)	15.982	0,51
Κεντρική Μακεδονία	614 (1)	499	6,24
Δυτική Μακεδονία	(1)	31	0,00
Θεσσαλία	996 (11)	10.239	10,31
Ηπειρος	269 (1)	464	2,72
Ιόνια νησιά	949 (18)	182.651	9,65
Δυτική Ελλάδα	206 (5)	23	2,09
Στερεά Ελλάδα	711 (11)	188.587	7,23
Πελοπόννησος	546 (4)	619	5,55
Αττική	447 (11)	54.326	4,54
Βόρειο Αιγαίο	442 (14)	195.004	4,49
Νότιο Αιγαίο	3.381 (60)	233.529	34,98
Κρήτη	1.224 (4)	502.165	12,44
Σύνολο	9.837 (143)	1.384,199	100

ΠΗΓΗ: Κλωνής Δ. «Πολιτικές της Ε.Ε. για την ανάπτυξη νησιωτικών περιφερειών», 1998

A. Νότιο Αιγαίο

Η περιφέρεια **Νοτίου Αιγαίου** περιλαμβάνει τους νομούς Κυκλάδων και Δωδεκανήσου. Παρουσιάζει μια δυναμική εξέλιξη μετά την δεκαετία του 1970, αναστρέφοντας τη φθίνουσα τάση σε ότι αφορά στα οικονομικά και τα δημογραφικά μεγέθη, που είχε καταγραφεί μέχρι τότε. Στην περιφέρεια παράγεται το 1,3% της αγροτικής παραγωγής της χώρας, 1% της μεταποιητικής παραγωγής και 3,7% των υπηρεσιών.

Με κατά κεφαλή προϊόν ήταν 4,5 εκατ. δρχ. το 1999, καταλαμβάνει την 1^η θέση στην κατάταξη των περιφερειών, κατά 24% υψηλότερο του μέσου όρου της χώρας.¹⁹ Το Ακαθάριστο Περιφερειακό Προϊόν (ΑΠΠ) της Περιφέρειας αυξάνεται με ταχύτερους ρυθμούς απ' ότι ο εθνικός μέσος όρος (ιδιαίτερα κατά τη δεκαετία του '80), με αποτέλεσμα να μεγεθύνεται τόσο το μερίδιο της στο Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν (Α.Ε.Π.), όσο και το κατά κεφαλή Α.Π.Π., το οποίο από την αρχή της δεκαετίας του '90 έχει ξεπεράσει τον εθνικό μέσο όρο (111 το 1994). Η ίδια τάση επιβεβαιώνεται και από τα δημογραφικά στοιχεία: ο απασχολούμενος πληθυσμός αυξάνεται μετά το 1970, ενώ παρουσίασε τον υψηλότερο ρυθμό φυσικής αύξησης του πληθυσμού το 1998 αντίθετα με ότι συμβαίνει στις περισσότερες περιφέρειες της χώρας που δεν διαθέτουν μεγάλο αστικό κέντρο και έχουν υψηλό ποσοστό αγροτικού πληθυσμού, όπως συμβαίνει στο Ν. Αιγαίο. Τέλος, η ανεργία αυξήθηκε κατά 307 μονάδες σε διάστημα έτους, στο 10,7% του εργατικού δυναμικού το 1998.

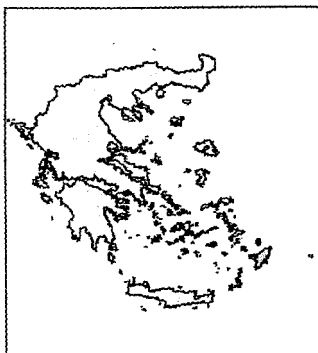
B. Ιόνια Νησιά

Η περιφέρεια **Ιονίων Νήσων** περιλαμβάνει τους νομούς Ζακύνθου, Κεφαλονιάς, Λευκάδας και Κέρκυρας. Στην περιφέρεια παράγεται το 3% της αγροτικής παραγωγής της χώρας, το 0,5% της μεταποίησης και 2% των υπηρεσιών. Καταλαμβάνει την 4^η θέση στην κατάταξη των περιφερειών με 3,63 εκατ. δρχ. κατά κεφαλή προϊόν.²⁰ Το Α.Π.Π. αυξάνει με ρυθμούς γρηγορότερους του εθνικού μέσου όρου, αν και το κατά κεφαλή Α.Π.Π. παραμένει χαμηλότερο από τον εθνικό μέσο (90 για το 1994). Ο συνολικός πληθυσμός έχει ξεπεράσει αυτόν του 1971 και παρουσιάζει τάση αύξησης, ενώ η φυσική κίνηση παραμένει αρνητική. Η ανεργία

¹⁹ Οι Νομοί της Ελλάδας: *Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου*, σελ. 69.

²⁰ Οι Νομοί της Ελλάδας: *Περιφέρεια Ιονίων Νήσων*, σελ. 50.

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

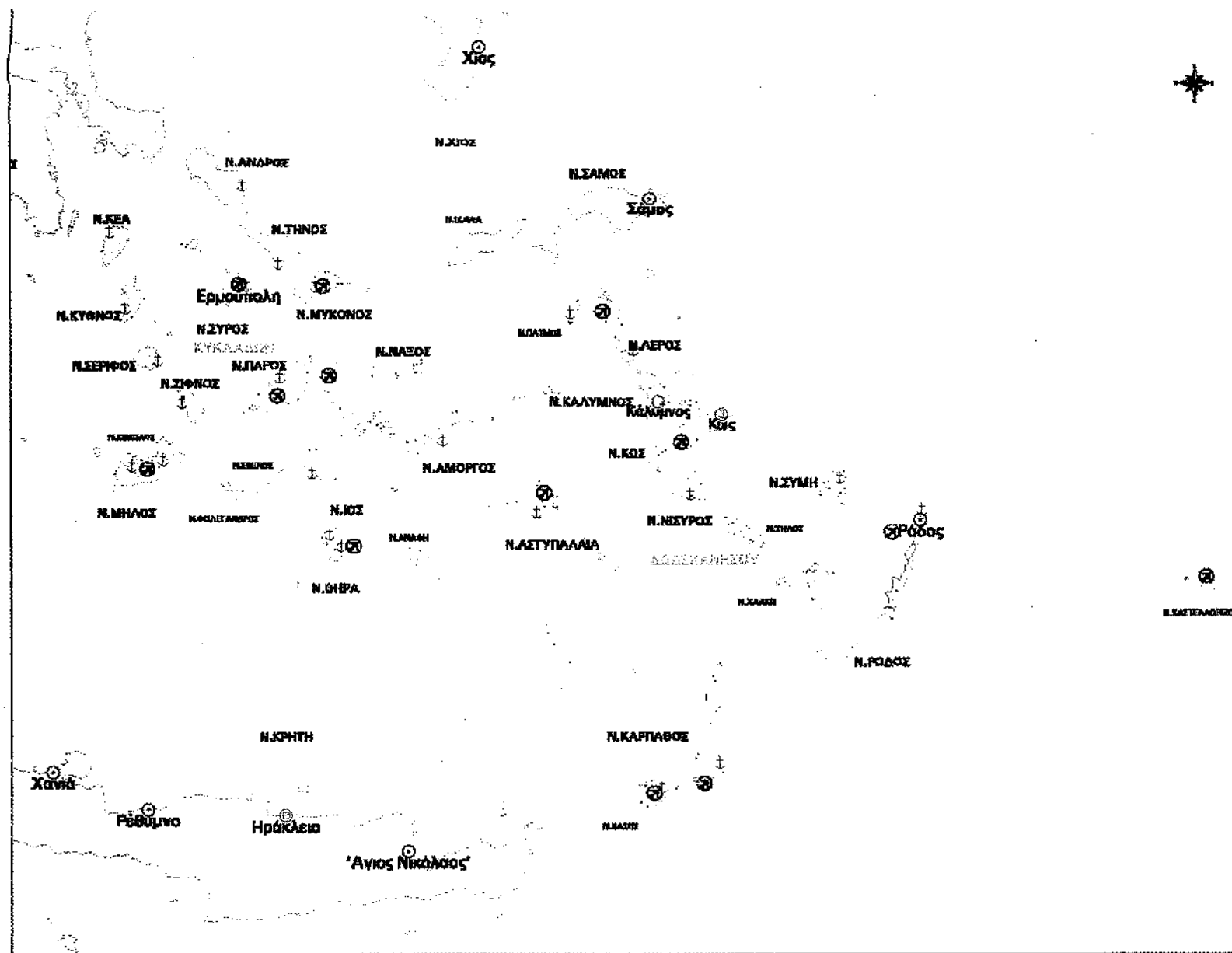


ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ
ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

**ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΔΙΑΔΡΑΣΗ
ΚΑΙ ΒΑΣΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ**

YIOMNEMA

- [illegible]

[illegible]

20-й км от ст. Казань, Татарстан, Россия, 420070
 Республика Татарстан, Казань, ул. Кавказская, д. 12
 Республика Татарстан, Казань, ул. Кавказская, д. 12
 Республика Татарстан, Казань, ул. Кавказская, д. 12
 Республика Татарстан, Казань, ул. Кавказская, д. 12
 Республика Татарстан, Казань, ул. Кавказская, д. 12

KAIMAKA 1: 1775000



Χάρτης Π.12.1

παραμένει σε σχετικά χαμηλά επίπεδα όπως άλλωστε και στις υπόλοιπες νησιωτικές περιφέρειες (6,4% το 1996).

Γ. Βόρειο Αιγαίο

Η περιφέρεια **Βορείου Αιγαίου** περιλαμβάνει τους νομούς Λέσβου, Σάμου, και Χίου. Παρουσιάζει φθίνουσα πορεία στους οικονομικούς και δημογραφικούς δείκτες είτε αυτοί συγκρίνονται σε εθνικό, είτε σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Παράγει το 1,6% του Α.Ε.Π. της χώρας, 2% της αγροτικής παραγωγής, 0,7% της μεταποιητικής και 1,7% των υπηρεσιών. Κατατάσσεται στην 8^η θέση μεταξύ των περιφερειών της χώρας και στην τελευταία πεντάδα μεταξύ των 208 ευρωπαϊκών.²¹ Αν και ο συνολικός πληθυσμός αυξήθηκε ελάχιστα στην δεκαετία του '90, η τάση αυτή κινδυνεύει να ανατραπεί και πάλι εξ αιτίας της συνεχιζόμενης έντονα αρνητικής φυσικής κίνησης του πληθυσμού. Η ανεργία στην περιφέρεια αυξήθηκε κατά 5 μονάδες σε διάστημα έτους στο 11% του εργατικού δυναμικού το 1998. (Για αναλυτικότερη παρουσίαση βλ. Κεφάλαιο 5)

Δ. Παράκτια νησιά

Τα **παράκτια νησιά** μπορούν να ομαδοποιηθούν γεωγραφικά σε τρεις ενότητες: τα νησιά του Αργοσαρωνικού (Σαλαμίνα, Αίγινα, Πόρος, Ύδρα, Σπέτσες) που μαζί με τα Κύθηρα και τα Αντικύθηρα ανήκουν στην Περιφέρεια Αττικής, τις Β. Σποράδες (Σκιάθος, Σκόπελος, Αλόνησος, Σκύρος) που ανήκουν στους νομούς Μαγνησίας και Ευβοίας και τα νησιά του Β. Αιγαίου (Θάσος, Σαμοθράκη) που ανήκουν στην Περιφέρεια Αν. Μακεδονίας και Θράκης. Η εξέλιξη του πληθυσμού στο σύνολο των νησιών παρουσιάζεται θετική για την περίοδο 61-91 (+14%) κυρίως εξ αιτίας του πληθυσμιακού βάρους της Σαλαμίνας και της Αίγινας που ουσιαστικά λειτουργούν ως προάστια της πρωτεύουσας. Το ίδιο γεγονός έχει επηρεάσει και την σύνθεση της απασχόλησης (24,8% στη μεταποίηση), αλλά και την ανεργία, η οποία με 8,7% πλησιάζει τον εθνικό μέσο όρο.

²¹ Οι Νομοί της Ελλάδας, *Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου*, σελ. 66.

Πίνακας 8: Α.Ε.Π. νησιών σε σχέση με τον μέσο όρο χώρας

	1990	1994	1996
<i>Περιφ. Β. Αιγαίου</i>		73	
Ν. Λέσβου	71	76	76
Ν. Σάμου	79	80	80
Ν. Χίου	60	60	60
<i>Περιφ. Ν. Αιγαίου</i>		111	
Ν. Κυκλάδων	101	92	92
Ν. Δωδεκανήσου	117	122	122
<i>Περιφ. Ιονίων Νήσων</i>		90	
Ν. Κεφαλονιάς	79	77	77
Ν. Κερκύρας	95	100	100
Ν. Ζακύνθου	91	87	87
Ν. Λευκάδας	69	67	67
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	100	100	100

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ Εθνικοί Λογαριασμοί

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΓΕΜΑΤΙΚΗ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ



ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ
ΚΡΗΤΗΣ

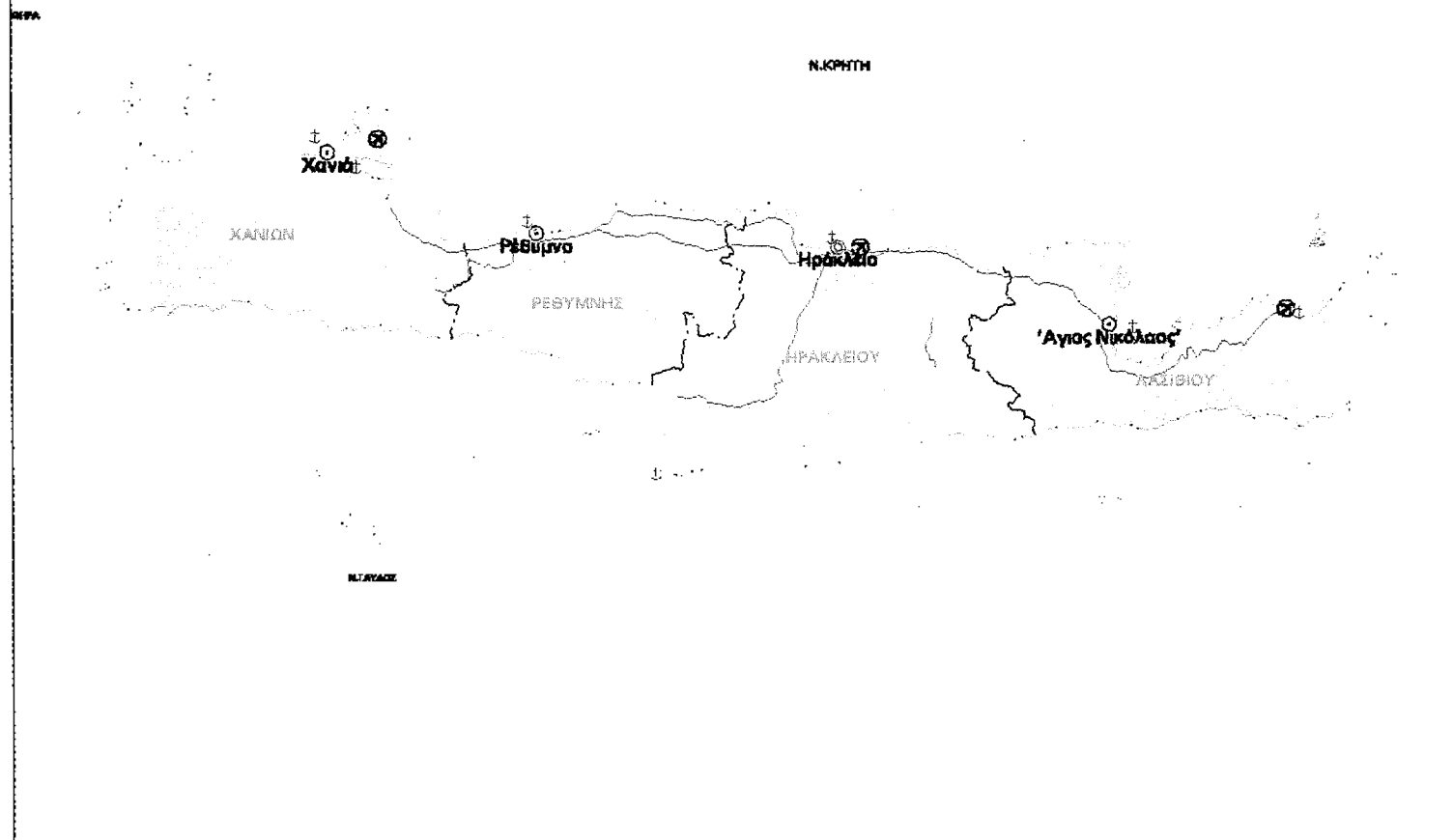
ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΔΙΑΙΡΕΣΗ
ΚΑΙ ΒΑΣΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ

ΥΠΟΜΟΝΗΜΑ

- Όρια Νομών
- Αυτοκινητοδρόμοι (ΠΑΣΣ, ΕΓΜΑΤΙΑ)
- Λιμνοί, Κόρρα, Οβάλ Δάμνα
- Σιδηροδρομικοί Δρόμοι
- ⊕ Αγίατρυ
- ⊙ Λαογραφία
- ⊙ Προστατευόμενες Περιοχές
- ⊙ Προστατευόμενες Νερότε
- ⊙ Λιμνοί Λιμνοί Κόρρα

Τα γεωγραφικά στοιχεία που παρουσιάζονται
αποτελούν προϊόν της Γεωγραφικής Υπηρεσίας
του Ινστιτούτου ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
και δεν αποτελούν προϊόν της Γεωγραφικής Υπηρεσίας
του Ινστιτούτου ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ.

Παραγωγή: Γεωγραφική Υπηρεσία
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
Ε.Π.Ι. Πανεπιστήμιο Κρήτης



ΚΑΙΜΑΚΑ 1: 930000



Χάρτης
Π.13.1

2.7. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΝΗΣΙΩΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ

Τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι νησιωτικές των νησιωτικών περιοχών εντοπίζονται στους εξής τομείς:

- **Δημογραφικό πρόβλημα.** Η αρνητική εξέλιξη των δημογραφικών μεγεθών υπογραμμίζει το χαμηλό βαθμό ελκυστικότητάς τους.
- **Δυσμενής γεωγραφική θέση, απόσταση από την ηπειρωτική χώρα.** Η γεωγραφική απόσταση και η ασυνέχεια του χώρου καθιστά δυσκολότερη την πρόσβαση από και προς τα μεγάλα ηπειρωτικά καταναλωτικά κέντρα με αποτέλεσμα την δημιουργία μειονεξιών όπως το συμπληρωματικό κόστος μεταφορών, η απώλεια χρόνου, η αδυναμία πρόσβασης στην πληροφόρηση και η καθυστερημένη συμμετοχή στην τεχνολογική πρόοδο.
- **Φυσικές μειονεξίες.** Η ενδεχόμενη έλλειψη πρώτων υλών, κακή ποιότητα εδαφών, η έλλειψη νερού με συνέπειες τις περιορισμένες ευκαιρίες αξιοποίησης των φυσικών πόρων που συνεπάγεται περιορισμένες ευκαιρίες απασχόλησης για τους κατοίκους.
- **Περιορισμένη τοπική αγορά.** Με κύριο χαρακτηριστικό την αδυναμία πραγματοποίησης οικονομιών κλίμακας τόσο σε επίπεδο επιχείρησης όσο και συνολικής οικονομίας, με δυσμενείς επιπτώσεις στην ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων όπως το υψηλό κόστος, η αυξημένη εξάρτηση από εξωτερικούς προμηθευτές και η δυσκολία εισαγωγής καινοτομιών και η συμμετοχής στην τεχνολογική εξέλιξη
- **Έλλειμμα υποδομών.** Η συγκριτικά καθυστερημένη υποδομή αφορά τόσο την υλικοτεχνική υποδομή (λιμάνια, άρδευση, ύδρευση, οδικό δίκτυο, κέντρα υγείας, ελικοδρόμια κ.α.) όσο και την ανθρώπινη (οργάνωση, μηχανισμοί διεκπεραίωσης κ.τ.λ.).
- **Έλλειμμα ανθρώπινων πόρων.** Η έλλειψη ανθρώπινου δυναμικού (ιδιαίτερα εξειδικευμένου) στους τομείς της υγείας, της εκπαίδευσης κ.α. καθιστά εξαιρετικά δύσκολες τις συνθήκες διαβίωσης για τους κατοίκους των νησιών και ιδιαίτερα των νέων.

Είναι γεγονός ότι μια μη ελκυστική περιοχή όχι μόνο δεν προσελκύει νέες δραστηριότητες, αλλά έχει και την τάση να «χάσει» και αυτές που διαθέτει. Οι επιχειρήσεις διακόπτουν την λειτουργία τους, είτε γιατί απαξιώνονται τα προϊόντα και οι υπηρεσίες που παράγουν αλλά και οι τεχνολογίες και οι μέθοδοι παραγωγής που χρησιμοποιούνται από αυτές, είτε γιατί οι τελευταίες μετακινούνται σε άλλες περιοχές που τους προσφέρουν τις προϋποθέσεις (π.χ. υποδομές, κατάλληλο ανθρώπινο δυναμικό, τεχνική στήριξη, θετικό αναπτυξιακό περίγυρο, αγορές για τα νέα προϊόντα) ώστε να λειτουργήσουν και να αναπτυχθούν περισσότερο. Οι δραστηριότητες αυτές δεν αντικαθίστανται από άλλες που να καλύπτουν τις σύγχρονες απαιτήσεις του καταναλωτικού τοπικού, εθνικού ή και παγκόσμιου κοινού. Επομένως τόσο οι επιχειρήσεις όσο και οι περιφέρειες που δεν είναι ανταγωνιστικές στο νέο περιβάλλον που έχει δημιουργηθεί και συνεχώς μεταβάλλεται, βρίσκονται σε μια διαδικασία συρρίκνωσης και περιθωριοποίησης.

Από τα παραπάνω γίνεται εμφανές ότι τα προβλήματα του νησιωτικού χώρου είναι διαρθρωτικά και έχουν τη βάση τους στις ιδιαιτερότητες του νησιωτικού χώρου. Τα ζητήματα των μεταφορών και επικοινωνιών αναδεικνύονται ως τα κύρια προς αντιμετώπιση προβλήματα. Η μεγάλη εξάρτηση από την γεωργία, ο έντονος προσανατολισμός προς τον τριτογενή τομέα καθώς και οι τάσεις μη αύξησης του πληθυσμού αποτελούν βασικά χαρακτηριστικά της οικονομίας ενώ ο ποιοτικός και ποσοτικός περιορισμός του διαθέσιμου εξοπλισμού σε υποδομές αποτελεί αντικειμενικό περιορισμό και αφετηρία κάθε αναπτυξιακού σχεδιασμού.

Κατά συνέπεια οι πολιτικές που πρέπει να εφαρμοστούν για να μπορέσουν τα νησιά να διαδραματίσουν το ρόλο τους στην ανάπτυξη του ευρωπαϊκού χώρου με μεγαλύτερη επιτυχία και αποτελεσματικότητα, θα πρέπει να επικεντρώνονται στη διόρθωση των γενεσιουργών αιτίων των προβλημάτων του νησιωτικού χώρου.

2.8. ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΝΗΣΙΩΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ

Οι ιδιαιτερότητες και τα προβλήματα των νησιωτικών περιοχών καθιστούν σαφή την ανάγκη για την εφαρμογή ενός ολοκληρωμένου πλαισίου πολιτικής και τη χάραξη στρατηγικής για τα νησιά. Τα τελευταία χρόνια διατυπώνεται ένας συνεχής προβληματισμός και ένα εντεινόμενο ενδιαφέρον που εκφράζεται μέσα από την υιοθέτηση πολιτικών που αν και δεν απευθύνονται αποκλειστικά στις νησιωτικές περιοχές ωστόσο περιλαμβάνουν μέτρα και διατάξεις που αντιμετωπίζουν σε ένα βαθμό πολλά από τα προβλήματά τους.

Η γεωπολιτικά διευρυνόμενη «νέα» οικονομία έχει σοβαρές επιπτώσεις στην εξέλιξη των νησιών καθώς άλλα αυξάνουν τα πλεονεκτήματά τους και άλλα επιδεινώνουν τη θέση τους. Οι τεχνολογικές εξελίξεις αφενός διευκολύνουν την ένταξη και των πλέον απομακρυσμένων περιοχών σε ένα ευρύτερο γεωγραφικό χώρο εξαλείφοντας τα προβλήματα που δημιουργούσε ο φυσικός γεωγραφικός χώρος (π.χ. μεταφορικό κόστος, μικρή κλίμακα αγοράς κ.α.) αφετέρου δημιουργούν σημαντικές ωφέλειες για τα κέντρα «παραγωγής» πληροφοριών που βρίσκονται στα αστικά και μητροπολιτικά κέντρα παρεμποδίζοντας με τον τρόπο αυτό την ένταξη και προσαρμογή των νησιών στη νέα πραγματικότητα.

Η πολιτική της Κοινότητας στοχεύει στην προώθηση των κατάλληλων πολιτικών που θα συντείνουν στην συνοχή μεταξύ των τομεακών πολιτικών της και θα συμβάλουν στην διαπεριφερειακή συνεργασία.²²

Κατά συνέπεια, τα νέα αυτά δεδομένα διαμορφώνουν σήμερα ένα διαφορετικό πλαίσιο για την ανάπτυξη του νησιωτικού χώρου. Ανάμεσα στα σημαντικότερα στοιχεία, αναφέρονται:

- *οι τεχνολογικές αλλαγές που επηρεάζουν την βαρύτητα ορισμένων αρχών όπως οι οικονομίες κλίμακας και οι οικονομίες συγκέντρωσης όσον αφορά στην οργάνωση του χώρου και της παραγωγικής διαδικασίας.*

Η εφαρμογή των νέων τεχνολογιών στους τομείς των επικοινωνιών και της πληροφορικής δεν καθιστούν αναγκαία τη φυσική παρουσία στο χώρο των δρώμενων (π.χ. τηλεδιάσκεψη, τηλε-εργασία), χωρίς αυτό να σημαίνει ότι υποκαθίσταται πλήρως η συνεύρεση των ανθρώπων. Η εφαρμογή τους στο τομέα της παραγωγής αναβαθμίζει τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις (που μπορούν πιο εύκολα να ενσωματωθούν στο παραγωγικό ιστό μιας περιφερειακής και μικρής

²² Κοινοτική Πρωτοβουλία Interreg I, II.

κλίμακας οικονομίας) και τους επιτρέπει να προβάλουν σαν φορείς που ενσωματώνουν γρήγορα τις νέες τεχνολογίες και τα μηνύματα της αγοράς, ενώ παράλληλα δημιουργούν θέσεις εργασίας υποκαθιστώντας στο ρόλο αυτό τις μεγάλες επιχειρήσεις. Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις μπορούν μέσα στο νέο καθεστώς της ευέλικτης συσσώρευσης να αποτελέσουν τη κινητήρια δύναμη των περιφερειών προς μία νέα αναπτυξιακή διαδικασία.

- *οι άλλες τεχνολογικές αλλαγές (ανάπτυξη νέων μορφών ενέργειας, τεχνολογίες μερικής υποκατάστασης φυσικών πόρων, πρόοδος στο τομέα των μεταφορών κλπ) που περιορίζουν τις επιπτώσεις που προέρχονται από το μικρό μέγεθος και την απομόνωση των νησιών.*
- *ο κυρίαρχος ρόλος των υπηρεσιών στο σχηματισμό του εθνικού πλούτου γεγονός που απελευθερώνει τα νησιά από τους περιορισμούς που επιβάλλει η έλλειψη επαρκών φυσικών πόρων, η μικρή φέρουσα ικανότητα τους αλλά και ακόμη η μικρή τοπική αγορά (αφού η παραγωγή των υπηρεσιών επηρεάζεται λιγότερο από το κόστος που επιβάλλει η απόσταση).*
- *οι αλλαγές που καταγράφονται σχετικά με τις ανθρώπινες επιδιώξεις υπέρ ποιοτικών στόχων όπως η διατήρηση της ποιότητας του περιβάλλοντος, η προτίμηση για προϊόντα "υγιεινά", μη μαζικής παραγωγής και υψηλής ποιότητας, η διάθεση προσέγγισης τοπικών πολιτισμών, η βελτίωση του πλαισίου της καθημερινής ζωής με στροφή προς τις μικρές κλίμακες. Τα φαινόμενα αυτά χαρακτηρίζουν συχνά τις μικρές και απομονωμένες νησιωτικές κοινωνίες δημιουργώντας ανάλογα πλεονεκτήματα.*
- *η αυξανόμενη ζήτηση που εκφράζουν εργαζόμενοι (όπως π.χ. ερευνητές, ανώτερα στελέχη επιχειρήσεων, managers κλπ) με υψηλό επίπεδο εξειδίκευσης και ανώτερες διοικητικές θέσεις για εγκατάσταση τους σε χώρους με υψηλής ποιότητας φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος αλλά και υψηλή ποιότητα παρεχόμενων υπηρεσιών.²³ Το παραπάνω πρέπει να εξεταστεί σε συνδυασμό με το γεγονός ότι τα νησιά αποτελούν χώρους με ιδιαίτερο ερευνητικό ενδιαφέρον εξ αιτίας της πολυπλοκότητας των συστημάτων τους (φυσικών και ανθρώπινων) που συνδυάζεται με τη μικρή κλίμακα και τον σαφώς ορισμένο χώρο.*
- *η συνεχώς αυξανόμενη βαρύτητα που έχει στον οικονομικό τομέα ο ελεύθερος χρόνος και οι δραστηριότητες που συνδέονται με αυτόν.*

²³ Παπαδασκαλόπουλος Αθ. *Πρότυπα και Πολιτικές Περιφερειακής Ανάπτυξης*, σελ. 89.

- η ενίσχυση του περιφερειακού και τοπικού επιπέδου ως του κατάλληλου επιπέδου λήψης αποφάσεων για τη ρύθμιση των ανισορροπιών της αγοράς με στόχο την αποτελεσματικότερη διαχείριση των τοπικών προβλημάτων, υποκαθιστώντας στο ρόλο αυτό το κεντρικό κράτος, γεγονός που λειτουργεί σαν αντίβαρο στη διεθνοποίηση των οικονομιών.

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι το ευρύτερο περιβάλλον μέσα στο οποίο εξελίσσονται τα νησιά έχει παρουσιάζει συνεχείς μεταβολές με τρόπο έτσι ώστε να δημιουργούνται προϋποθέσεις για την ανάπτυξή τους. Στη βάση αυτή πολλές από τις ιδιαιτερότητες των νησιών που μέχρι σήμερα θεωρούνταν ως «μειονεξίες» ή μη αναστρέψιμα μειονεκτήματα κάτω από ένα άλλο πρίσμα μπορούν να θεωρηθούν ως πλεονεκτήματα ή ουδέτερα στοιχεία. Πολλά από τα νησιά φαίνεται να διαθέτουν σε αφθονία αρκετούς από τους "πόρους" εκείνους που επιθυμεί να "καταναλώσει" ο σημερινός κάτοικος των αναπτυγμένων χωρών, δημιουργώντας με το τρόπο αυτό και αντίστοιχα συγκριτικά πλεονεκτήματα.

Ωστόσο, οι ιδιαιτερότητες του νησιωτικού χώρου που τον καθιστά ευαίσθητο σε πολλούς εξωγενείς παράγοντες, απαιτούν κατάλληλες παρεμβάσεις οι οποίες θα πρέπει να απορρέουν από μία συγκροτημένη και ολοκληρωμένη νησιωτική πολιτική.

Η πολιτική αυτή θα πρέπει να χαρακτηρίζεται από τη προσπάθεια για την ενεργοποίηση όλων εκείνων των δυνάμεων που θα συμβάλουν στην σύγκλιση των νησιωτικών περιοχών και την δημιουργία των κατάλληλων προϋποθέσεων για να επανενταχθούν τα νησιά στην αναπτυξιακή διαδικασία που σημειώνεται στην Ε.Ε.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 3

ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΤΗΣ Ε.Ε. ΓΙΑ ΤΙΣ ΝΗΣΙΩΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ

3.1. ΕΦΑΡΜΟΣΘΕΙΣΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΗΣ Ε.Ε. ΓΙΑ ΤΙΣ ΝΗΣΙΩΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ

Βασικός αντικειμενικός σκοπός της Κοινοτικής περιφερειακής πολιτικής είναι η μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων ανάμεσα στις περιφέρειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η πρόληψη της δημιουργίας νέων.²⁴ Στη βάση αυτή όλες οι κοινοτικές πολιτικές συνδέονται με την περιφερειακή πολιτική και έχουν οικονομικές επιπτώσεις στις περιφέρειες. Σε όλα τα κράτη – μέλη της Κοινότητας η περιφερειακή πολιτική θέτει στόχους και χρησιμοποιεί μέτρα που προσαρμόζονται στις ανάγκες και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κάθε χώρας. Μέσα από την εφαρμογή των πολιτικών αυτών προωθείται η επίτευξη της συνοχής μεταξύ των περιφερειών της Ε.Ε., η ενίσχυση των ασθενέστερων οικονομικά χωρών, η ανάγκη συντονισμού των περιφερειακών πολιτικών που ασκούνται από τα κράτη – μέλη και η επιδίωξη της ισότητας και της αποτελεσματικότητας.

Η κοινοτική πρακτική, όπως εμφανίζεται σήμερα μετά από τη συνολική θεώρηση της κοινοτικής χρηματοδότησης των νησιωτικών περιοχών, εκφράζει σε μεγάλο βαθμό τις κυρίαρχες τάσεις, που ενδεχόμενα καθορίζουν το χαρακτήρα των συγκεκριμένων πολιτικών. Στην περίπτωση των ελληνικών νησιών τα Μ.Ο.Π. και τα Σ.Π.Α. δίνουν μια πρώτη προσέγγιση των τάσεων των διαγραφόμενων προοπτικών αλλά και των δυνατοτήτων της ελληνικής πλευράς για σχεδιασμό, υποστήριξη και υλοποίηση αναπτυξιακών προγραμμάτων.

A. Το Μ.Ο.Π. Αιγαίου

Τα *Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα* (Μ.Ο.Π.) καθιερώθηκαν με τον Κανονισμό 2088/85 με γενικό στόχο την βελτίωση της κοινωνικοοικονομικής κατάστασης των νότιων περιοχών της Κοινότητας μέσω της προώθησης της ανάπτυξης, την προσαρμογή και την στήριξη των εισοδημάτων και της απασχόλησης. Η ιδιαίτερη

²⁴ Κόνσολας Ν., *Σύγχρονη Οικονομική Περιφερειακή Πολιτική*, σελ. 325.

σημασία των Μ.Ο.Π. έγκειται στο γεγονός ότι για πρώτη φορά εφαρμόζεται από την Κοινότητα ιδιαίτερη πολιτική για τις μεσογειακές περιοχές, προσαρμοσμένη στα χαρακτηριστικά της κοινωνικής και οικονομικής δομής του ευρωπαϊκού νότου και αφετέρου αναγνωρίζεται ότι οι περιοχές αυτές πλήττονται περισσότερο από την διαδικασία ολοκλήρωσης της ευρωπαϊκής οικονομίας. Τα μέτρα που προωθήθηκαν μέσα από τα Μ.Ο.Π. αφορούσαν κύρια τους παρακάτω τομείς:²⁵

- A. Γεωργία, αλιεία
- B. Βιομηχανία και βιοτεχνία
- Γ. Υπηρεσίες, τουρισμός
- Δ. Αξιοποίηση ανθρώπινου δυναμικού

Στο γεωγραφικό πεδίο των Μ.Ο.Π. περιλαμβάνεται το σύνολο της Ελληνικής επικράτειας ενώ η περίοδος εφαρμογής τους ήταν 1985 – 1990.

Τα πέντε βασικά Υποπρογράμματα του Μ.Ο.Π. Αιγαίου κινούνται κυρίως προς την κατεύθυνση ενίσχυσης των ήδη διαμορφωμένων τάσεων και ανάπτυξης της περιοχής. Στην έκθεση απολογισμού της Α' Φάσης (1986 – 1988) αναφέρεται ότι οι μεγαλύτερες απορροφήσεις σημειώθηκαν στα έργα υποδομής ενώ τα μέτρα που αφορούσαν την ενίσχυση της παραγωγικής ικανότητας και την αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού παρουσίασαν μικρή απορρόφηση πόρων.

B. Περιφερειακό πολυταμειακό λειτουργικό πρόγραμμα

Το Περιφερειακό σκέλος του Α' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης²⁶ (1989-1993) όσον αφορά τα νησιά του Αιγαίου στα πλαίσια των γενικότερων αναπτυξιακών του στόχων προβλέπει τους εξής άξονες στρατηγικής:

A. Άρση της απομόνωσης της περιφέρειας

Με ειδικότερα μέτρα την βελτίωση των επικοινωνιακών, τηλεπικοινωνιακών και ενεργειακών υποδομών.

B. Αξιοποίηση των φυσικών πόρων και των πρώτων υλών

Με προώθηση μέτρων για την ανάπτυξη του πρωτογενή και δευτερογενή τομέα, την αξιοποίηση των τουριστικών δυνατοτήτων, την βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των τοπικών επιχειρήσεων με στόχο την συγκράτηση του πληθυσμού και την ισόρροπη ανάπτυξη των νησιών.

²⁵ Κλωνής Δ., *Πολιτικές της Ε.Ε. για την ανάπτυξη των νησιωτικών περιφερειών*, σελ. 31.

²⁶ Το ύψος των πόρων του Α' Κ.Π.Σ. ανήλθε, μαζί με τις Κοινοτικές πρωτοβουλίες, σε 7.930 εκατ. Ecu (τιμές 1989).

Γ. Ανάπτυξη των βασικών υποδομών

Με σκοπό την βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των κατοίκων.

Δ. Αξιοποίηση των ανθρώπινων πόρων

Περιλαμβάνονται προγράμματα κατάρτισης προσαρμοσμένα στις ανάγκες και τα χαρακτηριστικά της περιφέρειας.

Το λειτουργικό πρόγραμμα περιλαμβάνει τρία υποπρογράμματα (ΕΤΠΑ, ΕΚΤ και ΕΓΤΠΕ) που θα προωθήσουν τη συνέργεια μεταξύ των μέτρων και των διαφόρων ταμείων.

Περιφέρεια Ιονίων νησιών

- Στα πλαίσια του υποπρογράμματος ΕΤΠΑ περιλαμβάνονταν παρεμβάσεις που σχετίζονταν με τη προστασία του περιβάλλοντος στις περιοχές συγκέντρωσης του αστικού πληθυσμού, με την αξιοποίηση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, την ανάπτυξη έργων υποδομής.
- Στο επίκεντρο του υποπρογράμματος του ΕΓΤΠΕ περιλαμβάνονται μέτρα που σχετίζονται με την προστασία των φυσικών πόρων και αποκατάσταση των ζημιών που προκλήθηκαν από φυσικές καταστροφές το 1988.
- Στο πλαίσιο του υποπρογράμματος ΕΚΤ υλοποιήθηκαν μέτρα κατάρτισης.

Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου

- Το υποπρόγραμμα ΕΤΠΑ αφορούσε κυρίως τη βελτίωση των μεταφορικών υποδομών, τη βελτίωση παροχής ύδατος και αποχετεύσεων, τη δημιουργία κοινωνικών και εκπαιδευτικών υποδομών, την αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, την παροχή υπηρεσιών στις τοπικές ΜΜΕ.
- Στο υποπρόγραμμα του ΕΓΤΠΕ προβλέπονταν ενέργειες για την αξιοποίηση φυσικών, δασικών πόρων και την αποκατάσταση των ζημιών που προκλήθηκαν από φυσικές καταστροφές το 1988.
- Το υποπρόγραμμα του ΕΚΤ προέβλεπε κυρίως ενέργειες επαγγελματικής κατάρτισης που αποβλέπουν στην ανάπτυξη του τουρισμού στις ιαματικές πηγές, στον τομέα της αλιείας και της υδατοκαλλιέργειας, της βιοτεχνίας, του αγροτουρισμού.

Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου

- Το υποπρόγραμμα ΕΤΠΑ περιλάμβανε έργα οδικής υποδομής, υδροδότησης, αποχέτευσης, κοινωνικής και εκπαιδευτικής υποδομής καθώς και μέτρα υπέρ των ΜΜΕ και της ενίσχυσης του τουριστικού τομέα.
- Στο υποπρόγραμμα του ΕΓΤΠΕ προβλέπονταν ενέργειες για την αξιοποίηση φυσικών, δασικών πόρων και την αποκατάσταση των ζημιών που προκλήθηκαν από φυσικές καταστροφές το 1988.
- Το υποπρόγραμμα του ΕΚΤ προέβλεπε ενέργειες επαγγελματικής κατάρτισης και απέβλεπε στην βελτίωση των τουριστικών υπηρεσιών, του τουρισμού στις ιαματικές πηγές, του αγροτουρισμού και της βιοτεχνίας.

Περιφέρεια Κρήτης

- Το υποπρόγραμμα ΕΤΠΑ αφορούσε κυρίως τη βελτίωση των μεταφορικών υποδομών, την προστασία του περιβάλλοντος, την οργάνωση της αστικής χωροθέτησης, την αξιοποίηση και την ανάπτυξη του μηχανισμού έρευνας σε περιφερειακό επίπεδο.
- Το υποπρόγραμμα του ΕΓΤΠΕ περιλάμβανε ενέργειες ενίσχυσης των τεχνικών διαρθρώσεων στήριξης, προστασίας του περιβάλλοντος, μικρής κλίμακας αρδευτικά έργα και αποκατάσταση των ζημιών που προκλήθηκαν από τις φυσικές καταστροφές του 1988.
- Το υποπρόγραμμα του ΕΚΤ αφορούσε κυρίως ενέργειες για τη γεωργική αναδιάρθρωση, την τοπική ανάπτυξη υπέρ των ΜΜΕ και τη βελτίωση των τουριστικών υπηρεσιών.

Γ. Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα Β' Κ.Π.Σ. (1994 – 1999)

Οι κύριες ενέργειες που προωθούνται μέσα από τα Π.Ε.Π. αποβλέπουν στην μείωση της γεωγραφικής απομόνωσης των νησιωτικών περιφερειών. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην ανάπτυξη των βασικών υποδομών και κυρίως των μεταφορικών (λιμάνια, αεροδρόμια, οδικό δίκτυο, μαρίνες κ.λ.π.) με στόχο αφενός την βελτίωση της επικοινωνίας των νησιών μεταξύ τους και με την υπόλοιπη χώρα και αφετέρου την δημιουργία συνθηκών για τουριστική ανάπτυξη.

Συνοπτικά, τα Υποπρογράμματα που περιλαμβάνονται στα Π.Ε.Π. των τεσσάρων νησιωτικών περιοχών παρουσιάζονται ως εξής:

Α. Π.Ε.Π. ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ (συνολικό κόστος 274,1 MECU)

Υποπρόγραμμα 1: Ορθολογική ανάπτυξη τουρισμού

Υποπρόγραμμα 2: Ανάπτυξη παραγωγικού ιστού και αγροτικών χώρων

Υποπρόγραμμα 3: Ποιότητα ζωής – Συγκράτηση πληθυσμού

Υποπρόγραμμα 4: Αξιοποίηση ανθρώπινου δυναμικού

Υποπρόγραμμα 5: ΕΑΠΤΑ

Υποπρόγραμμα 6: Ολοκλήρωση ΠΕΠ 1989 – 1993

Υποπρόγραμμα 7: Εφαρμογή

Β. Π.Ε.Π. ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ (συνολικό κόστος 327,9 MECU)

Υποπρόγραμμα 1: Ειδικό Ολοκληρωμένο Πρόγραμμα Τουριστικής Ανάπτυξης

Υποπρόγραμμα 2: Αγροτικός τομέας

Υποπρόγραμμα 3: Στήριξη επιλεγμένων παραγωγικών τομέων και
πλεονεκτημάτων

Υποπρόγραμμα 4: Ανθρώπινοι πόροι

Υποπρόγραμμα 5: Βελτίωση ποιότητας ζωής και περιβάλλον

Υποπρόγραμμα 6: ΕΑΠΤΑ

Υποπρόγραμμα 7: Ολοκλήρωση ΠΕΠ 1989 – 1993

Υποπρόγραμμα 8: Εφαρμογή

Γ. Π.Ε.Π. ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ (συνολικό κόστος 380 MECU)

Υποπρόγραμμα 1: Τουριστική αξιοποίηση θαλάσσιων και πολιτισμικών πόρων

Υποπρόγραμμα 2: Στήριξη παραγωγικών τομέων

Υποπρόγραμμα 3: Αξιοποίηση ανθρώπινου δυναμικού

Υποπρόγραμμα 4: Περιβάλλον – ποιότητα ζωής

Υποπρόγραμμα 5: Ενίσχυση δομών Τοπικής Αυτοδιοίκησης

Υποπρόγραμμα 6: Ειδική ολοκληρωμένη δράση νήσου Λέρου

Υποπρόγραμμα 7: Ολοκλήρωση ΠΕΠ 1989 – 1993

Υποπρόγραμμα 8: Τεχνική βοήθεια

Δ. Π.Ε.Π. ΚΡΗΤΗΣ (συνολικό κόστος 435.32 ΜΕCΥ)

Υποπρόγραμμα 1: ΕΟΠ Κρήτη: Κέντρο οικονομίας και έρευνας στη Ν.Α

Μεσόγειο

Υποπρόγραμμα 2: ΕΟΠ Τουριστικής και πολιτιστικής ανάπτυξης

Υποπρόγραμμα 3: Αστική ανάπτυξη – Βελτίωση ποιότητας ζωής – Ανάπτυξη υποδομών, μεταφορών

Υποπρόγραμμα 4: Αγροτική και τοπική ανάπτυξη

Υποπρόγραμμα 5: Αξιοποίηση ανθρώπινου δυναμικού

Υποπρόγραμμα 6: ΕΑΠΤΑ

Υποπρόγραμμα 7: Ολοκλήρωση ΠΕΠ 1989 – 1993

Υποπρόγραμμα 8: Εφαρμογή

Πίνακας 9: Σύγκριση χρηματοδοτήσεων Α' – Β' Κ.Π.Σ. στις νησιωτικές περιφέρειες

Νησιωτικές Περιφέρειες	Α' Κ.Π.Σ. (1989-1993)		Β' Κ.Π.Σ. (1994 – 1999)	
	Ποσά (δισ δρχ.)	Ποσοστό %	Ποσά (δισ δρχ.)	Ποσοστό %
1. Ιονίων Νήσων	22	3,4	85,6	3,9
2. Βορείου Αιγαίου	29	4,5	107,1	5
3. Νοτίου Αιγαίου	25	3,9	128,5	6
4. Κρήτης	41	6,4	171,5	7,9

ΠΗΓΗ: Γεωργίου Α. «Κριτήρια Περιφερειακών Κατανομών και Πόρων του Β' Κ.Π.Σ. :κριτική

θεώρηση, ΤΟΠΟΣ, Αθήνα, 1995.

ΑΝΑΛΟΓΗΤΟ ΠΕΡΙΟΧΕΛΟΓΟ

**ΓΕΜΑΤΙΚΗ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ
ΠΕΡΙΟΧΕΛΟΓΟΝ ΑΣΟΜΕΝΟΝ**

**ΕΣΙΚΟΣ ΝΗΣΕΤΙΚΟΣ ΧΡΟΣ
ΣΤΗΝ ΟΡΘΟΓΩΝΙΑ ΤΟΙΚΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟ**

ΥΠΟΜΝΗΜΑ
 ΕΣΙΚΟΣ ΧΡΟΣ ΕΣΙΚΟΝΤΟΣ: ΤΕΛΕΥΤΗΣ
 ΕΣΙΚΟΣ ΧΡΟΣ ΕΣΙΚΟΝΤΟΣ: ΤΕΛΕΥΤΗΣ
 ΕΣΙΚΟΣ ΧΡΟΣ ΕΣΙΚΟΝΤΟΣ: ΤΕΛΕΥΤΗΣ
 ΕΣΙΚΟΣ ΧΡΟΣ ΕΣΙΚΟΝΤΟΣ: ΤΕΛΕΥΤΗΣ
 ΕΣΙΚΟΣ ΧΡΟΣ ΕΣΙΚΟΝΤΟΣ: ΤΕΛΕΥΤΗΣ
 ΕΣΙΚΟΣ ΧΡΟΣ ΕΣΙΚΟΝΤΟΣ: ΤΕΛΕΥΤΗΣ
 ΕΣΙΚΟΣ ΧΡΟΣ ΕΣΙΚΟΝΤΟΣ: ΤΕΛΕΥΤΗΣ
 ΕΣΙΚΟΣ ΧΡΟΣ ΕΣΙΚΟΝΤΟΣ: ΤΕΛΕΥΤΗΣ
 ΕΣΙΚΟΣ ΧΡΟΣ ΕΣΙΚΟΝΤΟΣ: ΤΕΛΕΥΤΗΣ
 ΕΣΙΚΟΣ ΧΡΟΣ ΕΣΙΚΟΝΤΟΣ: ΤΕΛΕΥΤΗΣ



3.3. ΓΕΝΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ – ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 2000-2006

3.3.1. Εισαγωγή

Το Σχέδιο Ανάπτυξης 2000 – 2006 λαμβάνει σοβαρά υπόψη του τα κριτήρια που χαρακτηρίζουν τις νησιωτικές περιφέρειες και εισάγει, μέσα από τα μέτρα που περιλαμβάνει, για πρώτη φορά μια νέα πολιτική ενδοπεριφερειακών παρεμβάσεων ειδικά για τις νησιωτικές περιοχές προκειμένου να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικότερα οι διαπεριφερειακές ανισότητες.²⁷ Οι κύριοι στόχοι που προωθούνται μέσα από το ΣΠΑ και που εναρμονίζονται με τις ευρωπαϊκές και εθνικές προτεραιότητες που είναι:²⁸

- η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των περιφερειακών οικονομιών έτσι ώστε να δημιουργηθούν βιώσιμες (σταθερές) θέσεις εργασίας μέσα από την δημιουργία των αναγκαίων υποδομών,
- η ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής του πληθυσμού και η αύξηση της απασχόλησης, κυρίως μέσα από την αναβάθμιση των ανθρώπινων πόρων, δημιουργώντας προϋποθέσεις ισότιμης πρόσβασης στη γνώση και στις κοινωνικές υπηρεσίες,
- η ισορροπημένη ανάπτυξη μεταξύ αστικού και αγροτικού χώρου (υπαίθρου), με συνετή διαχείριση και ανάπτυξη της φυσικής και της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Οι στόχοι θα πρέπει να αξιοποιούν τις ευκαιρίες που δίνουν τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της περιοχής και να αντιμετωπίζουν ουσιαστικά και αποτελεσματικά τις υπάρχουσες απειλές που μπορούν να διακυβεύσουν το μέλλον των νησιωτικών περιφερειών και να εμποδίσουν τη σύγκλιση της προς τους στόχους της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής. Οι στόχοι του περιφερειακού σκέλους του ΣΠΑ όπως καταγράφονται στο εγκεκριμένο συνοπτικό κείμενο αποτελούν:

- Προγραμματισμό δράσεων που αξιοποιούν τα έργα που χρηματοδότησε το Β' ΚΠΣ και το Ταμείο Συνοχής και που ολοκληρώνουν τα λειτουργικά χαρακτηριστικά των έργων αυτών και να τα ενσωματώνουν στο παραγωγικό δυναμικό των περιφερειών.

²⁷ Κόνσολας Ν., «Ελλάδα 2000-2006: Το Σχέδιο Ανάπτυξης για την προσαρμογή στην Ο.Ν.Ε.», άρθρο στην ΕΠΙΛΟΓΗ.

²⁸ Πανεπιστήμιο Αιγαίου (επ. υπεύθυνος Σπιλάνης Γ.), *Ανάπτυξη Νησιωτικού χώρου*, έκθεση για το ΣΠΑ 2000-2006

- Παρεμβάσεις που ενισχύουν τη διεθνή ανταγωνιστικότητα της οικονομικής βάσης των περιφερειών, αναδεικνύουν τα συγκριτικά τους πλεονεκτήματα και τονώνουν την εξωστρέφεια του παραγωγικού δυναμικού.
- Παρεμβάσεις που στοχεύουν στη μείωση της απομόνωσης, την πληθυσμιακή τόνωση και τον παραγωγικό εμπλουτισμό των ορεινών, νησιωτικών και παραμεθόριων περιοχών.
- Διαμόρφωση της περιφερειακής στρατηγικής για διάχυση της καινοτομίας, ίσες ευκαιρίες πρόσβασης στην έρευνα και τεχνολογία, βελτίωση της ποιότητας των παραγόμενων προϊόντων και υπηρεσιών, εκσυγχρονισμό και προσαρμογή των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού.
- Παρεμβάσεις προστασίας και ανάδειξης των πολιτιστικών και περιβαλλοντικών αποθεμάτων κάθε περιφέρειας ως στοιχείων με μείζονα αναπτυξιακή σημασία.

3.3.2. Γενικοί αναπτυξιακοί στόχοι

Με βάση τα παραπάνω, ως γενικός αναπτυξιακός στόχος των νησιών τίθεται η βελτίωση της ελκυστικότητας τους ως τόπων παραγωγής και κατοικίας με την ανάδειξη ως νέων συγκριτικών πλεονεκτημάτων των ιδιαιτεροτήτων τους (μικρή κλίμακα, σχετική απομόνωση, πλούσιο πολιτιστικό και φυσικό περιβάλλον) και των τοπικών τους πόρων. Η αξιοποίηση των πλεονεκτημάτων αυτών θα πρέπει να γίνει με τρόπο συμβατό με τις συνθήκες που επικρατούν στο παγκοσμιοποιημένο και ανταγωνιστικό οικονομικό σύστημα και σύμφωνα με τις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης.

Βασική επιδίωξη είναι η ανάδειξη της μοναδικότητας του ελληνικού αρχιπελάγους με την αξία που έχει για την παγκόσμια κοινότητα

Ο γενικός αυτός στόχος εξειδικεύεται διαφορετικά στις δύο ομάδες νησιών.

Α. Στα τουριστικά αναπτυγμένα νησιά είναι αναγκαίο οι παρεμβάσεις να στοχεύουν στη:

- διατήρηση των παρατηρούμενων ρυθμών ανάπτυξης με ταυτόχρονη διαφοροποίηση της οικονομικής βάσης,
- ποιοτική αναβάθμιση των τουριστικών εγκαταστάσεων μέχρι να βελτιωθούν οι συνθήκες ζήτησης στην ευρύτερη περιοχή (Ελλάδα, Μεσόγειος),
- ποιοτική αναβάθμιση και διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος με την ανάδειξη της ταυτότητας του κάθε νησιού έτσι ώστε να βελτιωθεί η σταθερότητα της ζήτησης και η κερδοφορία των τουριστικών επιχειρήσεων,

- προώθηση, ιδιαίτερα σε περιοχές με μικρές μονάδες, ή σε περιοχές με σχετικά μικρή τουριστική πίεση, ειδικών μορφών τουρισμού με στόχο τη μείωση της εποχικότητας και της οικονομικής εξάρτησης.
- δημιουργία νέων θέσεων εξειδικευμένης εργασίας με την ανάδειξη και προβολή της φυσικής και της πολιτιστικής κληρονομιάς και γενικά συμπληρωματικών δραστηριοτήτων, που θα εμπλουτίσουν την τουριστική προσφορά και θα αύξαναν την κατά κεφαλή τουριστική δαπάνη.
- εφαρμογή αυστηρών μέτρων για τη μείωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων τόσο σε επίπεδο τουριστικής μονάδας, όσο και τουριστικής περιοχής.
- διαφοροποίηση και αύξηση της απασχόλησης μέσω της στήριξης δραστηριοτήτων που δεν έχουν άμεση εξάρτηση από τον τουρισμό τόσο στον πρωτογενή και τον δευτερογενή τομέα αλλά κυρίως στις υπηρεσίες ώστε να μειωθεί το φαινόμενο της μονοκαλλιέργειας,
- συμπλήρωση των βασικών υποδομών στους τομείς μεταφορών, επικοινωνιών, ύδρευσης, αποχέτευσης κλπ που θα συμβάλλουν στην ποιοτική αναβάθμιση του τουρισμού αλλά και στην στήριξη των άλλων δραστηριοτήτων,
- εξασφάλιση για τους κατοίκους υπηρεσιών κοινής ωφέλειας στους τομείς υγείας, παιδείας, κατάρτισης, ψυχαγωγίας, πολιτισμού, πληροφόρησης που θα συμβάλλουν στην βελτίωση του επιπέδου ζωής.

B. Για την κατηγορία των προβληματικών νησιών ο βασικός στόχος εξειδικεύεται:

- στην δημιουργία των συνθηκών εκείνων που θα βελτιώσουν την κερδοφορία των υφιστάμενων επιχειρήσεων και θα προκαλέσουν την προσέλκυση νέων επενδύσεων σε καινούριους δυναμικούς παραγωγικούς κλάδους με στόχο της δημιουργία μακροπρόθεσμων και σταθερών προοπτικών ανάπτυξης,
- στη διατήρηση της διαφοροποίησης της οικονομίας και της μη εξάρτησης της από την μονοκαλλιέργεια του τουρισμού,
- στη βελτίωση του εισοδήματος των κατοίκων και σύγκλιση του κατά κεφαλή προϊόντος με τον μέσο εθνικό και ευρωπαϊκό όρο,
- στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας τόσο για την απορρόφηση της υπάρχουσας ανεργίας, όσο και για την προσέλκυση νέου πληθυσμού με υψηλά προσόντα,

- στην ολοκλήρωση των βασικών υποδομών με στόχο την άρση της γεωγραφικής απομόνωσης και την βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων,
- στην εξασφάλιση για τους κατοίκους υπηρεσιών κοινής ωφέλειας σύμφωνης με τα σύγχρονα standards στους τομείς υγείας, παιδείας, ψυχαγωγίας, πολιτισμού, πληροφόρησης,
- στην βελτίωση της ποιότητας του δομημένου περιβάλλοντος με πολεοδομικές παρεμβάσεις προσαρμοσμένες στις τοπικές συνθήκες και την τήρηση των πολεοδομικών κανόνων,
- στη διατήρηση της ποιότητας του φυσικού περιβάλλοντος και την ανάδειξη του, ιδιαίτερα με τη λήψη μέτρων για προστασία φυσικών πόρων, τον καθορισμό χρήσεων γης,
- στη μείωση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων τόσο μεταξύ μικρών και μεγάλων νησιών, όσο και μεταξύ των αστικών κέντρων – πρωτευουσών των νησιών και της υπαίθρου.

Η προσέγγιση των παραπάνω στόχων γίνεται με βάση πέντε αναπτυξιακούς άξονες:

- A. Ποιοτική αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων των νησιών.** Η ποιότητα, η καινοτόμος δράση θα πρέπει να χαρακτηρίζει όλες τις πλευρές της δραστηριότητας στο νησιωτικό χώρο, που αξιοποιώντας τη μοναδικότητα του, θα αποτελεί παγκόσμιο σημείο αναφοράς και σύγκρισης.
- B. Ανάδειξη και προστασία του περιβάλλοντος με δέσμη μέτρων ενημέρωσης και ελέγχου.** Είναι αναγκαίο να γίνει κατανοητή από τον τοπικό πληθυσμό η αξία του περιβαλλοντικού και πολιτιστικού πλούτου των νησιών και της μικρής τους κλίμακας ως συγκριτικών πλεονεκτημάτων που δεν πρέπει να καταστραφούν για βραχυπρόθεσμα οφέλη.
- Γ. Κινητοποίηση του τοπικού δυναμικού με στήριξη του από κεντρικούς ή άλλους φορείς για την αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων.** Θα πρέπει να υπάρξει ουσιαστική συμμετοχή του τοπικού πληθυσμού στην αναπτυξιακή διαδικασία μέσα από την συνειδητοποίηση των στόχων και των επιδιώξεων και την ορθολογική αξιοποίηση των τοπικών πόρων (ανθρώπινων, φυσικών, οικονομικών) και των δεξιοτήτων.

- Δ. Ενίσχυση των δραστηριοτήτων έρευνας και της εισαγωγής καινοτομιών.**
 Η έρευνα και η καινοτόμος δράση αποτελούν προϋπόθεση για την αύξηση της παραγωγικότητας των επιχειρήσεων και τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των νησιωτικών περιφερειών. Επιπρόσθετα, η εκπαίδευση του ανθρώπινου δυναμικού, η εφαρμοσμένη έρευνα και η ενσωμάτωση της στη παραγωγική διαδικασία αποτελούν κρίσιμα στοιχεία για την αντιμετώπιση των σύγχρονων προκλήσεων της παγκοσμιοποιημένης οικονομίας και κοινωνίας.
- Ε. Οργανωτικές παρεμβάσεις και συμπληρωματικές δράσεις για την αξιοποίηση των όσων έργων έχουν ήδη υλοποιηθεί ή υλοποιούνται, με στόχο την αύξηση της προστιθέμενης αξίας για τις τοπικές οικονομίες και κοινωνίες.** Η ύπαρξη κοινής αντίληψης των εμπλεκόμενων φορέων σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο και η ενεργή τους συμμετοχή αποτελεί βασική προϋπόθεση για την επίτευξη των επιδιωκόμενων στόχων.

3.3.3. Ειδικοί στόχοι και στρατηγική επίτευξής τους

Η υλοποίηση των στρατηγικών στόχων που αναλύθηκαν στη προηγούμενη ενότητα προωθείται μέσα από την επίτευξη των ειδικών λειτουργικών.

Οι ειδικοί στόχοι του προγράμματος είναι 11 και ταξινομούνται σε τρεις ομάδες:

- Σε στόχους που επιδιώκουν την δημιουργία ενός πλέγματος ανταγωνιστικών παραγωγικών δραστηριοτήτων αξιοποιώντας τους τοπικούς πόρους και τις τοπικές δεξιότητες με ταυτόχρονη στροφή σε υπηρεσίες και σε προϊόντα ποιότητας
- Σε στόχους των οποίων η επίτευξη θα συμβάλλει ουσιαστικά στην βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των κατοίκων
- Σε στόχους που αποτελούν προϋπόθεση για την βελτίωση της ελκυστικότητας των νησιών.

Η *πρώτη ομάδα* ειδικών στόχων αναφέρεται στην δημιουργία νέων θέσεων εργασίας μέσα από δραστηριότητες που θα ισχυροποιούν τον παραγωγικό ιστό των νησιών λειτουργώντας παράλληλα και ως πόλος έλξης ανθρώπινου δυναμικού με αυξημένα προσόντα. Η *δεύτερη ομάδα* στόχων λειτουργεί ως παράγοντας εξασφάλισης ενός επιπέδου ποιότητας ζωής που θα αποτελεί συμπληρωματικό προς τις οικονομικές δραστηριότητες ελκυστικό παράγοντα. Αυτή η δεύτερη παράμετρος

είναι απαραίτητη για την λειτουργία της η πρώτη, δεδομένου ότι η χαμηλή ποιότητα υπηρεσιών υγείας, παιδείας, ψυχαγωγίας, πολιτισμού αποτελούν ανασταλτικό παράγοντα μετακίνησης στελεχών από το κέντρο προς την περιφέρεια Τέλος η *τρίτη ομάδα στόχων* λειτουργεί ως προϋπόθεση, ως η βάση για την επίτευξη των άλλων δύο, παρέχοντας τα κατάλληλα για την περίπτωση εργαλεία.

Αναλυτικότερα αναφερόμαστε:

A. Σε στόχους που επιδιώκουν την δημιουργία ενός πλέγματος ανταγωνιστικών παραγωγικών δραστηριοτήτων αξιοποιώντας τους τοπικούς πόρους και τις τοπικές δεξιότητες με ταυτόχρονη στροφή σε υπηρεσίες και σε προϊόντα ποιότητας, όπως:

- **1^{ος} στόχος:** Αξιοποίηση των φυσικών και πολιτιστικών πόρων για την αναβάθμιση του μαζικού τουρισμού και την δημιουργία νέων τουριστικών προϊόντων.
- **2^{ος} στόχος:** Δημιουργία του πολιτιστικού, περιβαλλοντικού και ερευνητικού πάρκου του Αιγαίου με την ανάπτυξη νέων υπηρεσιών προς την παγκόσμια κοινότητα – *Πρόγραμμα Αιγαίο Αρχιπέλαγος*
- **3^{ος} στόχος:** Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της γεωργίας με στροφή σε τυποποιημένα προϊόντα ποιότητας - διαφοροποίηση της απασχόλησης
- **4^{ος} στόχος:** Στήριξη των ΜΜΕ

B. Σε στόχους η επίτευξη των οποίων θα συμβάλλει ουσιαστικά στη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των κατοίκων. Ειδικότερα αναφέρονται:

- **5^{ος} στόχος:** Βελτίωση υποδομών και υπηρεσιών κοινής ωφέλειας και της πρόσβασης των πολιτών σ' αυτές.
- **6^{ος} στόχος:** Προστασία και βελτίωση της ποιότητας του αστικού και του φυσικού περιβάλλοντος.
- **7^{ος} στόχος:** Δημιουργία υπηρεσιών υποστήριξης πληθυσμού για την άρση των συνθηκών που οδηγούν στον κοινωνικό αποκλεισμό.

Γ. Σε στόχους που αποτελούν προϋπόθεση για την βελτίωση της ελκυστικότητας των νησιών, που είναι οι εξής:

- **8^{ος} στόχος:** Αδιάλειπτη και ποιοτικά σωστή μεταφορική και επικοινωνιακή σύνδεση των νησιών με την ηπειρωτική Ελλάδα

- **9^{ος} στόχος:** Μείωση του βαθμού εγκατάλειψης της βασικής εκπαίδευσης, η βελτίωση των δεξιοτήτων του υπάρχοντος ανθρώπινου δυναμικού και προσέλκυση νέου υψηλών προσόντων
- **10^{ος} στόχος:** Δημιουργία προϋποθέσεων και εισαγωγή καινοτομιών για την αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών στην παραγωγική διαδικασία, στη παροχή υπηρεσιών και στην διοίκηση με στόχο την βελτίωση της παραγωγικότητας και της αποτελεσματικότητάς τους
- **11^{ος} στόχος:** Θεσμικές και οργανωτικές παρεμβάσεις που είναι απαραίτητες για την ενίσχυση των δομών σχεδιασμού και υλοποίησης της αναπτυξιακής στρατηγικής.

Οι παραπάνω στόχοι αναφέρονται σε τομείς όπως:

- Βασικές υποδομές: μεταφορές, ενέργεια, επικοινωνία
- Κατάρτιση-Απασχόληση
- Έρευνα, τεχνολογική ανάπτυξη και καινοτομίες
- Κοινωνία των Πληροφοριών
- Τεχνική βοήθεια

3.4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ

Η αδιάλειπτη και ποιοτικά σωστή μεταφορική και επικοινωνιακή σύνδεση των νησιών με την ηπειρωτική Ελλάδα έχει στόχο την βελτίωση της προσπελασιμότητας και τη μείωση των επιπτώσεων της φυσικής απομόνωσης των νησιών. Αποτελεί τον κύριο στόχο στον τομέα των βασικών υποδομών δεδομένου ότι επηρεάζει καθοριστικά την λειτουργία των επιχειρήσεων και το αίσθημα ασφάλειας των κατοίκων. Σταθερές υποδομές (λιμάνια, αεροδρόμια, δίκτυα τηλεπικοινωνιών), κινητές υποδομές (πλοία, αεροπλάνα) και οργάνωση υπηρεσιών αποτελούν ένα τρίπτυχο κρίσιμο για την επιβίωση των νησιών. Παράλληλα οι προηγμένες και αξιόπιστες τηλεπικοινωνίες αξιοποιούνται όχι μόνο ως ένα απλό μέσο επικοινωνίας, αλλά ως εργαλείο για την βελτίωση της ελκυστικότητας και της ανταγωνιστικότητας των νησιωτικών περιφερειών μέσα από την εφαρμογή της Κοινωνίας των Πληροφοριών. Επομένως είναι αναγκαίο να γίνουν όλες οι παρεμβάσεις σε υποδομές αλλά και σε εκπαίδευση ανθρώπινου δυναμικού έτσι ώστε η ποιότητα και η αξιοπιστία των υπηρεσιών που προσφέρουν να είναι πάντα υψηλή. Στον τομέα της ενέργειας η κάλυψη των αυξανόμενων αναγκών θα πρέπει να αντιμετωπιστεί με την αξιοποίηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και προγραμμάτων εξοικονόμησης ενέργειας. Ο εκσυγχρονισμός των θερμοηλεκτρικών εργοστασίων με επέκταση της ισχύος τους και μείωση του κόστους παραγωγής (με την προοπτική της απελευθέρωσης της αγοράς) πρέπει να εξεταστούν καθώς επίσης και η διασύνδεση των νησιών μεταξύ τους και με την ηπειρωτική Ελλάδα.

Η εισαγωγή καινοτομιών και η αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών στην παραγωγική διαδικασία, την παροχή υπηρεσιών και την διοίκηση απαιτεί την ανάπτυξη άλλων ενεργειών που δεν είχαν ενταχθεί στο 2^ο Κ.Π.Σ. των νησιωτικών περιφερειών: η έρευνα - τεχνολογική ανάπτυξη και καινοτομία (E&TA) και η ισότιμη ένταξη των νησιών στη κοινωνία των πληροφοριών. Οι δράσεις αυτές αξιοποιώντας κυρίως τις «σκληρές» υποδομές που έχουν ήδη κατασκευαστεί ή θα κατασκευαστούν τόσο στην τριτοβάθμια εκπαίδευση όσο και στις τηλεπικοινωνίες, αποσκοπούν στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας, τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης και την κάλυψη κοινωνικών αναγκών.

Οι παρεμβάσεις στους δύο παραπάνω τομείς είναι καθοριστικής σημασίας γεγονός που εντείνεται από την ιδιομορφία του χώρου ο οποίος απαιτεί ανάπτυξη

ειδικών τεχνολογιών και ειδικευμένων εφαρμογών σε πολλούς τομείς. Η βελτίωση της λειτουργίας της διοίκησης και η εξυπηρέτηση του πολίτη, η παροχή καλύτερων υπηρεσιών κοινής ωφέλειας (τηλε-εκπαίδευση, τηλε-ιατρική), η καλύτερη πληροφόρηση και διάδοση της γνώσης χρειάζεται την ανάπτυξη εφαρμογών στις τηλεπικοινωνίες. Παράλληλα για τον σχεδιασμό των κατάλληλων για τα νησιά υποδομών (πχ. ενέργεια, περιβάλλον) και για την εισαγωγή καινοτομιών σε όλους τους παραγωγικούς τομείς (γεωργία, τουρισμός, πολιτισμός), χρειάζεται εστιασμένη εφαρμοσμένη έρευνα. Η ενίσχυση των υποδομών και των λειτουργιών των Πανεπιστημίων Ιονίου, Κρήτης και Αιγαίου και η δημιουργία ειδικών πανεπιστημιακών ερευνητικών ινστιτούτων θα προσελκύουν επιστήμονες απ' όλο τον κόσμο και θα συμβάλλουν στην προώθηση της έρευνας, της τεχνολογίας, της ανάπτυξης και ενσωμάτωσης καινοτομικών εφαρμογών

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 4

ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΚΑΙ ΝΗΣΙΩΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

4.1. ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ

4.1.1. Τεχνολογία και Περιφερειακή Ανάπτυξη

Η δεκαετία του '70 χαρακτηρίστηκε από αλληπάλληλες αλλαγές για τις δυτικές βιομηχανίες. Το πρότυπο της πολιτικής ανάπτυξης που κυριαρχούσε στην περίοδο της οικονομικής μεγέθυνσης και βασίζονταν στις οικονομίες κλίμακας, το μεγάλο μέγεθος των επιχειρήσεων και την καθετοποίηση της παραγωγής άρχισε να δέχεται τις πρώτες σοβαρές πιέσεις, ύστερα από τις πετρελαϊκές κρίσεις.²⁹ Το γεγονός συνέβαλε στην σταδιακή μετάβαση της βιομηχανίας σε νέα σχήματα δραστηριοτήτων και τρόπων οργάνωσης προσαρμοσμένα στα δεδομένα της εποχής. Η στρατηγική αυτή αποσκοπούσε στην συγκράτηση και απασχόληση του εργατικού δυναμικού στην περιφέρεια και στην αξιοποίηση των τοπικών πόρων. Οι στόχοι της στρατηγικής αυτής επιδιώχτηκαν από την ανάπτυξη της βιομηχανίας υψηλής τεχνολογίας και τις διαδικασίες ενσωμάτωσης καινοτομιών που θα επέτρεπαν καλύτερες αποδόσεις στις τοπικές Μικρομεσαίες Μεταποιητικές Επιχειρήσεις. Η διαδικασία αυτή συνοδεύτηκε και από ευρύτερες αλλαγές στην δομή των μεγάλων βιομηχανικών επιχειρήσεων όσον αφορά το επίπεδο οργάνωσης, παραγωγής, τον προσανατολισμό τους σε νέους δυναμικούς κλάδους και την επιλογή τόπων εγκατάστασης.

Σταδιακά διαμορφώθηκε ένα νέο πρότυπο περιφερειακής ανάπτυξης, στηριγμένο στην λειτουργία συγκεντρώσεων δραστηριοτήτων υψηλής τεχνολογίας. Η *υψηλή τεχνολογία* είναι μία έννοια άμεσα συνδεδεμένη με την καινοτομία και αναπτύσσεται σε δύο πεδία. Στο πεδίο των πρωτότυπων ιδεών και εφευρέσεων και στο πεδίο των εφαρμογών τους. Η καινοτομία στη χωρική της διάσταση διακρίνεται σε *καινοτομία*

²⁹ Η μορφή αυτής της ανάπτυξης βασίστηκε στις οικονομίες κλίμακας, στις μεγάλες πολυεθνικές επιχειρήσεις και στην καθετοποίηση της παραγωγής.

προϊόντος και σε καινοτομία διαδικασίας παραγωγής.³⁰ Σύμφωνα με τον τυπικό ορισμό του ΟΟΣΑ (OECD, 1986), η καινοτομία μπορεί να πάρει διάφορες μορφές και συνίσταται είτε σε ένα νέο προϊόν που κατασκευάζεται από νέες πρώτες ύλες, είτε στη χρησιμοποίηση ενός υπάρχοντος προϊόντος για την κάλυψη νέων αναγκών, είτε στη δημιουργία νέου προϊόντος και στη χρησιμοποίησή του σε νέες λειτουργίες.

Ανάμεσα στις δραστηριότητες υψηλής τεχνολογίας συγκαταλέγονται οι βιομηχανικές δραστηριότητες που εμπεριέχουν σημαντικό ποσοστό καινοτομίας, όσον αφορά τα παραγόμενα προϊόντα και τις διαδικασίες παραγωγής και συνδέονται με υψηλά επίπεδα Ε&Α με αποτέλεσμα η υψηλή τεχνολογία να είναι απαλλαγμένη από ογκώδεις πρώτες ύλες καθώς τα προϊόντα που παράγει είναι χαμηλού βάρους και υψηλής αξίας. Για τον λόγο αυτό η ανάπτυξη της υψηλής τεχνολογίας είναι συνδεδεμένη με διαφορετικούς τοπικούς παράγοντες σε σχέση με την παραδοσιακή βιομηχανία επομένως παρουσιάζει διαφορετική γεωγραφική κατανομή.

A. Χαρακτηριστικά Βιομηχανιών Υψηλής Τεχνολογίας

Οι μέθοδοι που χρησιμοποιούνται για τον προσδιορισμό των βιομηχανιών υψηλής τεχνολογίας (Monck, 1988) διακρίνονται σε δύο κατηγορίες:³¹

A. σε μέτρα που σχετίζονται με τις εισροές της τεχνολογικής δραστηριότητας (τομέας Ε&Α) όπως η δαπάνη που διατίθεται για Ε&Α ή το ποσοστό των απασχολούμενων σε τμήματα έρευνας και

B. σε μέτρα που σχετίζονται με τις επιδόσεις της επιχείρησης, όπως ο ρυθμός αύξησης του προϊόντος, η προστιθέμενη αξία που επιτυγχάνει κ.λ.π.

Το κύριο γνώρισμα των βιομηχανιών υψηλής τεχνολογίας είναι η άμεση εξάρτηση της παραγωγικής δραστηριότητας από τη βασισμένη στην επιστήμη τεχνολογία και οι αυξημένες δαπάνες που διατίθενται για έρευνα. Το γεγονός ότι στις δραστηριότητες των επιχειρήσεων υψηλής τεχνολογίας εντάσσεται ο σχεδιασμός νέων προϊόντων ή νέων διαδικασιών παραγωγής προϊόντων τις καθιστά ιδιαίτερα ευμετάβλητες στις κάθε είδους μεταβολές. Επομένως το υψηλό ποσοστό επιχειρηματικού κινδύνου που συνεπάγεται από τέτοιου είδους επενδύσεις αλλά και οι δυνατότητες για μεγάλες αποδόσεις αποτελούν χαρακτηριστικά των βιομηχανιών υψηλής τεχνολογίας.

³⁰ Κόνσολας Ν., *Σύγχρονη Περιφερειακή Οικονομική Πολιτική*, σελ. 231.

³¹ Νικηταρίδης Μ., *Οριοθέτηση της έννοιας των Τεχνοπόλεων*, «Τεχνοπόλεις: Νέο Μέσο της Περιφερειακής Πολιτικής», Ι.Π.Α.

Άλλα βασικά σημεία που διακρίνουν τις βιομηχανίες υψηλής τεχνολογίας από τις παραδοσιακές βιομηχανίες είναι η ύπαρξη εξειδικευμένου και εκπαιδευμένου επιστημονικού και τεχνικού προσωπικού, η μείωση της συμμετοχής του μεταφορικού κόστους στην τελική τιμή των προϊόντων, η παραγωγή ειδικών αγαθών για εθνικές και διεθνείς αγορές και οι ασθενέστεροι δεσμοί με τους τόπους των πρώτων υλών και των αγορών.

B. Μορφές καινοτομικού περιβάλλοντος

Στην έννοια του καινοτομικού περιβάλλοντος (innovative environment) εμπεριέχεται το στοιχείο της καινοτομικής διαδικασίας που λαμβάνει χώρα μέσα σε μια περιοχή.³² Το καινοτομικό περιβάλλον αποτελεί δηλαδή το πλαίσιο μέσα στο οποίο αναπτύσσονται ισχυρές εξωτερικές οικονομίες που επιτρέπουν στις επιχειρήσεις να επιτυγχάνουν υψηλά επίπεδα ανάπτυξης. Βασικά στοιχεία που χαρακτηρίζουν ένα τέτοιο περιβάλλον είναι η παρουσία πανεπιστημίων ή άλλων ερευνητικών ιδρυμάτων και η λειτουργία διαδικασιών που επιτρέπουν τη διάδοση της καινοτομίας.

Σύμφωνα με έρευνα των Bruno και Tyebbe (1982) υπάρχουν δώδεκα αναγκαίοι παράγοντες για την δημιουργία καινοτομικού επιχειρηματικού περιβάλλοντος. Αναλυτικότερα:

1. Διαθεσιμότητα κεφαλαίου υψηλού επιχειρηματικού κινδύνου
2. Παρουσία έμπειρων επιχειρηματιών
3. Τεχνικά εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό
4. Πρόσβαση σε προμηθευτές
5. Πρόσβαση σε πελάτες ή καινούργιες αγορές
6. Ευνοϊκή κυβερνητική πολιτική
7. Γειτνίαση με πανεπιστήμια
8. Διαθεσιμότητα γης και διευκολύνσεων
9. Πρόσβαση σε μεταφορικά δίκτυα
10. Ανταποκρινόμενο πληθυσμό
11. Διαθεσιμότητα υπηρεσιών υποστήριξης
12. Ελκυστικές συνθήκες διαβίωσης

³² Νικηταρίδης Μ., *Οριοθέτηση της έννοιας των Τεχνοπόλεων*, ό.π.

Οι βασικοί παράγοντες προσέλκυσης και διαμόρφωσης προϋποθέσεων ανάπτυξης των επιχειρήσεων είναι:³³

- Η λειτουργία Πανεπιστημίων και Ερευνητικών Κέντρων
- Η ύπαρξη ανθρώπινου κεφαλαίου (υψηλής ειδίκευσης στελέχη και καταρτισμένο τεχνικό εργατικό δυναμικό)
- Οι υψηλού επιπέδου συνθήκες διαβίωσης (φυσικό, οικιστικό περιβάλλον, υπηρεσίες αναψυχής, πολιτισμού, ασφάλεια)

Ωστόσο όλες σχεδόν οι έρευνες και μελέτες που εξετάζουν τους παράγοντες χωροθέτησης των επιχειρήσεων υψηλής τεχνολογίας αναφέρουν ότι ο προσανατολισμός χωροθέτησης σχετίζεται κύρια με την ένταση γνώσης, πληροφόρησης και επικοινωνίας. Επίσης η διαθεσιμότητα γνωστικού δυναμικού πανεπιστημίων, η συγκέντρωση επιχειρήσεων του ίδιου τομέα, η ποιότητα του οικιστικού περιβάλλοντος και η διαθεσιμότητα υψηλά εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού αποτελούν τα βασικά κριτήρια για τον τόπο εγκατάστασης των επιχειρήσεων. Έτσι με δεδομένα τα γεωγραφικά δεδομένα μιας περιοχής, δεν αναγνωρίζεται ο τοπικός ή περιφερειακός προσανατολισμός της αγοράς.

4.1.2. Οι Τεχνοπόλεις ως μέσο άσκησης περιφερειακής πολιτικής

Αποτελεί κοινή διαπίστωση ότι η ενίσχυση της τεχνολογικής προόδου μέσω της προσέλκυσης επιχειρήσεων υψηλής τεχνολογίας, προωθεί την περιφερειακή ανάπτυξη. Όπως υποστηρίζει ο Malencí, η τεχνολογία αποτελεί καθοριστικό παράγοντα για την περιφερειακή ανάπτυξη καθώς οι επιχειρήσεις υψηλής τεχνολογίας είναι δυναμικές και προσφέρουν υψηλής ποιότητας προϊόντα αλλά και υψηλούς μισθούς στους εργαζόμενους.

Ένας από τους βασικούς παράγοντες για την επιτυχή προώθηση του καινοτομικού περιβάλλοντος και κατ' επέκταση της τεχνολογικής πολιτικής μιας περιφέρειας είναι η στήριξη των καινοτομικών ΜΜΕ. Οι επιχειρήσεις αυτές τείνουν να είναι περισσότερο καινοτομικές από τις μεγάλες βιομηχανικές μονάδες ενώ διαθέτουν μεγαλύτερο βαθμό ευελιξίας και προσαρμοστικότητας στο γενικότερο επίπεδο ευκαιριών που εμφανίζονται σε διάφορες τεχνολογίες και αγορές. Σε πολλές

³³ Παπαδασκαλόπουλος Α., *Πρότυπα και Πολιτικές Περιφερειακής Ανάπτυξης*, σελ.89-90.

περιπτώσεις αποτελούν τους κύριους πόλους ενσωμάτωσης και διάχυσης της τεχνολογίας σε περιφερειακό επίπεδο.

Η αποτελεσματικότητα της περιφερειακής τεχνολογικής πολιτικής εξαρτάται από τα μέτρα που λαμβάνονται από τις χώρες για την βελτίωση του καινοτομικού περιβάλλοντος. Πολλές αναπτυσσόμενες περιφέρειες έχουν εφαρμοστεί προγράμματα ενίσχυσης του καινοτομικού περιβάλλοντος μέσα από την παροχή ενισχύσεων και κινήτρων προς τις τοπικές επιχειρήσεις για την βελτίωση της τεχνολογικής τους στάθμης. Ανάμεσα στα βασικά μέτρα που περιλαμβάνονται στα προγράμματα αυτά είναι η ενίσχυση των κέντρων έρευνας (πανεπιστημιακών, δημόσιων, ιδιωτικών), η παροχή χρηματοδοτικών ενισχύσεων επιχειρηματιών σχεδίων υψηλού κινδύνου (venture capital), η ίδρυση και οργάνωση επιστημονικών πάρκων, κέντρων καινοτομιών, ο εκσυγχρονισμός των τηλεπικοινωνιακών υποδομών, η αναβάθμιση της εκπαίδευσης, η καθιέρωση κινήτρων παραγωγής καινοτομικών προϊόντων από επιχειρήσεις υψηλής τεχνολογίας. Ανάλογα με τα χαρακτηριστικά κάθε περιφέρειας, τους επιδιωκόμενους σκοπούς της περιφερειακής πολιτικής και το υπάρχον θεσμικό πλαίσιο, τα παραπάνω μέτρα συνδυάζονται και σχηματοποιούνται κατά περίπτωση. Σε κάθε περίπτωση οι εφαρμοζόμενες πολιτικές θα πρέπει να περιλαμβάνουν ένα ευρύτατο φάσμα πρωτοβουλιών όπου κεντρικό σημείο θα κατέχουν οι δράσεις για τον τεχνολογικό εκσυγχρονισμό. Οι συνήθεις προτάσεις τεχνολογικού εκσυγχρονισμού εστιάζουν κυρίως σε παρεμβάσεις από την πλευρά της προσφοράς, όπως:³⁴

- Ενθάρρυνση της έρευνας και καινοτομίας και ανάπτυξης νέων τεχνικών δεξιοτήτων με όχημα της εκπαίδευση και κατάρτιση
- Κίνητρα υποστήριξης τεχνολογικής αναβάθμισης και συνεργασίας
- Ανάπτυξη τηλεπικοινωνιακών δικτύων
- Στρατηγικά προσανατολισμένη υποστήριξη σε νέες βιομηχανικές δραστηριότητες και υπηρεσίες
- Υποστήριξη της διαδικασίας εκμάθησης και προσαρμογής σε ότι αφορά τις μεθόδους διοίκησης και ευρύτερα της παραγωγική κουλτούρα.

Η ευρύτατη χρησιμοποίηση των Τεχνοπόλεων στην αναπτυξιακή περιφερειακή στρατηγική δημιούργησε μια νέα μορφή πόλου ανάπτυξης, που εξυπηρετεί την εθνική και περιφερειακή πολιτική στους τομείς της νέας και υψηλής τεχνολογίας.

³⁴ Λυμπεράκη Α., Δικτύωση, *Ευέλικτη Εξειδίκευση και Μικρές Επιχειρήσεις*, κεφ 9 «Διεθνής Ανταγωνιστικότητα και Βιομηχανική Στρατηγική» Πιτέλης Χ., Αντωνάκης Ν.

Οι Τεχνοπόλεις συμβάλλουν στην αναδιάρθρωση της οικονομίας των αναπτυσσόμενων περιφερειών και στην ανάκαμψη των φθινουσών γιατί προωθούν την αντικατάσταση των παραδοσιακών κλάδων με νέους δυναμικούς κλάδους υψηλής τεχνολογίας. Παράλληλα συνεισφέρουν με την δημιουργία αποθεμάτων γνώσεων σε περιφερειακό επίπεδο, την προώθηση της συνεργασίας μεταξύ επιχειρηματικού και επιστημονικού τομέα, τις ευρύτερες θετικές επιπτώσεις στους τομείς του πολιτισμού, της αναψυχής και των υπηρεσιών στα αστικά κέντρα.

Στη βάση οργάνωσης των Τεχνοπόλεων προσδιορίζεται η κλαδική τους εξειδίκευση, η χωρική τους εμβέλεια και η ένταξή τους σε οργανωμένους αναπτυξιακούς άξονες. Στη Νότια Ευρώπη, η «*Ζώνη του Ηλίου*» εκτείνεται από την Πορτογαλία και περιλαμβάνει τις τεχνοπόλεις της Ισπανίας, της νότιας Γαλλίας, της Β.Δ. και Ν.Α. Ιταλίας με προοπτική την επέκτασή της στο Αιγαίο, τα παράλια της Μικράς Ασίας και το Ισραήλ.

Οι βασικές μορφές συγκεντρώσεων δραστηριοτήτων υψηλής τεχνολογίας είναι οι ακόλουθες:³⁵

- *Κέντρα Καινοτομιών*: μικρές μονάδες Ε&Α εγκατεστημένες σε πανεπιστημιακούς χώρους που παρέχουν υπηρεσίες στις επιχειρήσεις μέσω της ανάπτυξης νέων προϊόντων.
- *Επιστημονικά Πάρκα*: οριοθετημένοι, οργανωμένοι χώροι όπου συνεργάζονται Πανεπιστήμια, φορείς Ε&Α και ιδιωτικές επιχειρήσεις με σκοπό την παραγωγή προϊόντων υψηλής τεχνολογίας.
- *Τεχνοπόλοι και Τεχνολογικά Πάρκα*: συμπλέγματα Κέντρων Ε&Α, μονάδων παραγωγής προϊόντων υψηλής τεχνολογίας και επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών εγκατεστημένα σε οριοθετημένες περιοχές με προσεγμένο φυσικό περιβάλλον και ευρύ φάσμα αστικών εξυπηρετήσεων.
- *Τεχνοπόλεις*: τεχνοπολικές λειτουργίες διάσπαρτες στον αστικό ιστό με στόχο τη σύνδεσή τους με την κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη του αστικού χώρου.
- *ΒΙ.ΠΕ Υψηλής Στάθμης*: τυπικές ΒΙ.ΠΕ χωρίς σαφή σχέση με την υψηλή τεχνολογία που φιλοξενούν μη ρυπαίνουσα βιομηχανία.

³⁵ Παπαδασκαλόπουλος Α., *Πρότυπα και Πολιτικές Περιφερειακής Ανάπτυξης*, σελ. 88.

- *Πάρκα Επιχειρήσεων και Εμπορικά Πάρκα:* περιοχές με περιβάλλον υψηλής ποιότητας όπου κυριαρχούν δραστηριότητες υψηλής ειδίκευσης και συνυπάρχουν βιομηχανία, εμπόριο και υπηρεσίες

Η έννοια του «Τεχνοπόλου» συναντάται στην διεθνή βιβλιογραφία από το τέλος της δεκαετίας του '70 συχνά ως παραλλαγή του όρου «πόλος ανάπτυξης». Ο Τεχνοπόλος είναι μια οριοθετημένη περιοχή όπου συνυπάρχουν οργανισμοί έρευνας, μονάδες παραγωγής, γραφεία, εργαστήρια και διαθέτει υψηλή ποιότητα φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος.

Ο όρος «Τεχνοπόλη» ταυτίζεται περισσότερο με την έννοια του Τεχνολογικού Πόλου Ανάπτυξης που συνδυάζει την τεχνολογική με την περιφερειακή ανάπτυξη. Η Τεχνόπολη (Technopolis) θεωρείται ένα από τα σημαντικότερα μέσα στη διαδικασία διάχυσης της νέας τεχνολογίας, της καινοτομικής ανάπτυξης και γενικότερα της μεγιστοποίησης της οικονομικής ευημερίας. Η Τεχνοπόλη μπορεί να οριστεί ως ένα χωρικό σύνολο στο οποίο εντάσσονται δραστηριότητες, που τείνουν στη μεγιστοποίηση της αποτελεσματικότητας των σχέσεων έρευνας και επιχειρήσεων, με σκοπό της προώθησης της αναπτυξιακής διαδικασίας και μέσω την νέα «καινοτομική» τεχνολογία.³⁶

Στην πραγματικότητα πρόκειται για μία προσπάθεια σύνδεσης της βιομηχανίας με τα πανεπιστημιακά ιδρύματα που μετεξελέγχθηκε σταδιακά. Το Silicon Valley ήταν η πρώτη Τεχνόπολη που δημιουργήθηκε το 1951 ενώ σήμερα σε όλο τον κόσμο λειτουργούν 750 Τεχνοπόλεις που διακρίνονται ανάλογα με τον βαθμό ανάπτυξης κάθε χώρας και τις σχέσεις μεταξύ Πανεπιστημίων, ερευνητικών ιδρυμάτων, επιχειρήσεων και χρηματοδοτικών οργανισμών. Στην Τεχνοπόλη συνυπάρχουν βιομηχανικές επιχειρήσεις υψηλής τεχνολογίας (μη ρυπαίνουσες) και εκπαιδευτικά και ερευνητικά κέντρα σε ένα ευχάριστο φυσικό και οικιστικό περιβάλλον με αναπτυγμένα δίκτυα υποδομών και εξυπηρετήσεων.

Τα κριτήρια που θέτει η Διεθνής Ένωση Τεχνοπόλεων προκειμένου να χαρακτηρίσει έναν χώρο συγκέντρωσης δραστηριοτήτων υψηλής τεχνολογίας ως Τεχνόπολη, είναι τα εξής:

1. Η τυπική και λειτουργική σχέση με Πανεπιστήμια και Ερευνητικά κέντρα.

³⁶ Κόνσολας Ν., *Σύγχρονη Περιφερειακή Οικονομική Πολιτική*, σελ. 235.

2. Ο σχεδιασμός και η ανάπτυξη βιομηχανιών βασισμένων στη γνώση.
3. Η ύπαρξη διοικητικής λειτουργίας που μεριμνά στην μεταβίβαση τεχνολογίας και επιχειρηματικών εμπειριών στους εγκατεστημένους φορείς στην Τεχνοπόλη.

Τα είδη των επιχειρήσεων που εγκαθίστανται σε Τεχνοπόλεις, είναι:

1. Επιχειρήσεις που δημιουργούνται από τα αξιοποιήσιμα αποτελέσματα ερευνών Πανεπιστημίων και Ερευνητικών ιδρυμάτων και επιχειρήσεις που λειτουργούν κοντά σε ερευνητικά κέντρα και άλλες επιχειρήσεις νέας τεχνολογίας.
2. Επιχειρήσεις «ερευνητικών υπηρεσιών» (τηλεπικοινωνίες, software κ.α.) που τις προσφέρουν στις εγκατεστημένες επιχειρήσεις υψηλής τεχνολογίας.
3. Ομοειδείς, πολυεθνικές επιχειρήσεις που παρακολουθούν την παραγωγική διαδικασία και είναι έτοιμες να αξιοποιήσουν τα προϊόντα υψηλής τεχνολογίας.
4. Επιχειρήσεις παραδοσιακών κλάδων που χρησιμοποιούν νέα τεχνολογία στην διαδικασία παραγωγής, αξιοποιούν τοπικά προϊόντα ή ανθρώπινο δυναμικό υψηλής ειδίκευσης κ.α.
5. Εμπορικές επιχειρήσεις, επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών κ.α.

4.1.3. Προγράμματα αξιοποίησης εφαρμογών των νέων τεχνολογιών στη νησιωτική ανάπτυξη.

α. Πρόγραμμα Τηλεματικών Εφαρμογών για τα νησιά - *Teleinsula*

Το Πρόγραμμα *Teleinsula*³⁷ υποστηρίζεται από την Ε.Ε. και έχει σαν στόχο την παροχή τηλεματικών υπηρεσιών και εφαρμογών σε μια επιλεγμένη ομάδα ευρωπαϊκών νησιών από την Βόρεια Θάλασσα, τη Βαλτική, τα νησιά του Ανατολικού Ατλαντικού και το Αιγαίου πέλαγος.

Στο πρόγραμμα συμμετέχει μία επιλεγμένη ομάδα ευρωπαίων εταίρων οι οποίοι σε συνεργασία με τους κατοίκους των νησιών έχουν αναλάβει το έργο της παροχής μιας σειράς αναγκαίων υπηρεσιών βασισμένες στην τηλεματική με σκοπό την

³⁷ Telematic Services for Islands

υλοποίηση των προσπαθειών των κοινοτήτων για την αντιμετώπιση των νησιωτικών ιδιαιτεροτήτων. Η τηλε-εκπαίδευση και εξ αποστάσεως κατάρτιση, η τηλε-ιατρική, η διευκόλυνση της πρόσβασης στις δημόσιες υπηρεσίες, η βελτίωση των τουριστικών υπηρεσιών, η είσοδος στην παγκόσμια κοινωνία της γνώσης και η ανταλλαγή εμπειριών και πληροφοριών μεταξύ των νησιών είναι μερικοί από τους στόχους του προγράμματος TELEINSULA.

Η τεχνογνωσία και οι εμπειρίες που αποκτήθηκαν στα πλαίσια του προγράμματος είχαν ως αποτέλεσμα την δυνατότητα εφαρμογής μιας σειράς καινοτομικών πρωτοβουλιών στις νησιωτικές περιοχές. Η ενεργή συμμετοχή των τοπικών αρχών και φορέων συνέβαλε αποφασιστικά στην επιτυχία του προγράμματος. Ανάμεσά τους οι φορείς της Τ.Α. της γαλλικής περιφέρειας Finistere, η δημοτική αρχή του Lipari καθώς επίσης και φορείς του ιδιωτικού τομέα (οι όμιλοι Stet-Telecom- Ιταλία, Telecom – Γαλλία, το Ινστιτούτο Υγείας της Σάμου), το Πανεπιστήμιο Αιγαίου κ.α.

β. Πρόγραμμα Τηλεματικών Υπηρεσιών Υγείας για Νησιά – *Telematic Health Services for Islands.(THSI)*

Το πρόγραμμα THSI είναι μία πρωτοβουλία του Insula³⁸ που υλοποιήθηκε με την υποστήριξη της ΓΔ III της Ε.Ε. Το πιλοτικό πρόγραμμα εφαρμόζεται στους Κανάριους Νήσους με την συμμετοχή της τοπικής αρχής, του Υπουργείου Υγείας και των δημόσιων και ιδιωτικών φορέων από τον χώρο της υγείας.

Οι ιδιαιτερότητες των νησιωτικών περιοχών καθιστούν εξαιρετικά δύσκολη την παροχή ιατρικών υπηρεσιών στους κατοίκους με αποτέλεσμα την αύξηση του αισθήματος της ανασφάλειας. Οι τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών έχουν τη δυνατότητα εξάλειψης πολλών περιοριστικών παραγόντων στις περιοχές αυτές. Στη βάση αυτή σχεδιάστηκε το πιλοτικό αυτό πρόγραμμα το οποίο αξιοποιώντας τις τεχνολογίες τηλεματικής παρέχει υπηρεσίες ιατρικής στους κατοίκους των νησιωτικών και άλλων απομακρυσμένων περιοχών. Το πρόγραμμα υλοποιήθηκε μέσα από τα παρακάτω στάδια:

1. Καταγραφή της υπάρχουσας κατάστασης και των προοπτικών στον τομέα της υγείας.

³⁸ INSULA (International Scientific Council for Island Development)

2. Πιλοτικές εφαρμογές σύνδεσης κέντρων υγείας, ιατρικών οργανισμών και ιατρικού προσωπικού στο Internet και χρήση της τηλε-διάγνωσης και της ανταλλαγής ιατρικών δεδομένων και πληροφοριών μέσω ειδικής ιστοσελίδας.
3. Τεχνική υποστήριξη για την ανάλυση και κωδικοποίηση των αναγκών από ειδικούς επιστήμονες καθώς και της παροχής συμβουλευτικής υποστήριξης.
4. Υποστηρικτικά προγράμματα κατάρτισης.
5. Διάδοση αποτελεσμάτων του προγράμματος.

Οι συμμετέχοντες φορείς είχαν τη δυνατότητα επικοινωνίας με τη χρήση των νέων τεχνολογιών (π.χ. e-mail, video-conference, τηλε-εργασία, τηλε-συμβουλευτική κ.α.). Ανάμεσα στα επιδιωκόμενα αποτελέσματα του προγράμματος αναφέρονται η πρόσβαση σε ιατρικές βάσεις δεδομένων μέσω του διαδικτύου και σε πηγές πληροφόρησης σε θέματα υγείας, η διάχυση της γνώσης και των εμπειριών όσον αφορά καινοτομικές εφαρμογές στην ιατρική και η παροχή ενημέρωσης σχετικά με προσφερόμενες υπηρεσίες υγείας σε νησιωτικές περιοχές.

4.2. ΥΠΑΡΧΟΥΣΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΚΤΠ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.

4.2.1. Τα βασικά χαρακτηριστικά του τομέα

Η Κοινωνία της Πληροφορίας δημιουργεί νέα δεδομένα και νέες ευκαιρίες για την ανάπτυξη, την ευημερία και την ποιότητα ζωής των ατόμων. Οι βάσεις πάνω στις οποίες αναπτύσσεται είναι η ραγδαία εξέλιξη των νέων τεχνολογιών πληροφορίας και των επικοινωνιών. Οι νέες τεχνολογίες αποτελούν εργαλείο για τον εκσυγχρονισμό του κράτους και τη βελτίωση των συναλλαγών κράτους – πολίτη. Παρέχουν τη δυνατότητα παραγωγής νέων ή και καλύτερων υπηρεσιών σε τομείς όπως η υγεία, το περιβάλλον, οι μεταφορές και ο πολιτισμός. Στη βάση αυτή εντείνουν τον διεθνή ανταγωνισμό, δίνοντας ταυτόχρονα νέες δυνατότητες συμμετοχής στην διεθνή αγορά στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις και στις χώρες της περιφέρειας, αλλάζουν τη μορφή και τις συνθήκες της αγοράς εργασίας, δημιουργούν νέες δεξιότητες, επιτείνουν την ανάγκη συνεχούς μάθησης και προσαρμογής του εκπαιδευτικού συστήματος.

Ωστόσο οι επερχόμενες ραγδαίες εξελίξεις εγκυμονούν και σοβαρούς κινδύνους επιβάλλοντας πολιτικές για την αντιμετώπισή τους και για τον λόγο αυτό χρειάζεται να ληφθούν τα κατάλληλα μέτρα ώστε να αποφευχθεί το ενδεχόμενο δημιουργίας νέων διακρίσεων σε πληροφοριακά έχοντες και μη έχοντες (έναν νέο τύπου αναλφαβητισμό),³⁹ και περιθωριοποίησης κοινωνικών ομάδων και εργαζομένων. Βασικοί παράμετροι στην Κοινωνία της Πληροφορίας είναι η διαφύλαξη της προστασίας του καταναλωτή, των προσωπικών δεδομένων και της πνευματικής ιδιοκτησίας, και η ενίσχυση της ελευθερίας έκφρασης και πληροφόρησης.



4.2.2. Βασικά μεγέθη και διαχρονικές εξελίξεις. Συγκριτικά πλεονεκτήματα, μειονεκτήματα, διαφορές και αποκλίσεις.

Η εξειδίκευση των δράσεων της Κοινωνίας της Πληροφορίας προϋποθέτει τη διαμόρφωση μιας συνολικής αντίληψης για τη σημερινή κατάσταση στον τομέα αυτό. Η καταγραφή της υπάρχουσας κατάστασης του τομέα παρουσιάζει δυσκολίες καθώς

³⁹ Τρεις είναι οι βασικές παράμετροι που θα συμβάλλουν στην αναχαίτιση των τάσεων για ένα νέο αναλφαβητισμό: η μείωση του κόστους χρήσης ΤΠΕ, η αναβάθμιση των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού για να μπορεί να χειρισθεί τις νέες τεχνολογίες, η υποστήριξη του ελληνικού περιεχομένου.

η Κοινωνία της Πληροφορίας είναι πολυδιάστατη, και η εκτίμηση της προόδου προϋποθέτει τη σύνθεση στοιχείων τόσο για την ανάπτυξη της πληροφορικής και των τηλεπικοινωνιών αλλά και τη χρήση των τεχνολογιών σε όλο το φάσμα της οικονομικής και κοινωνικής ζωής. Η έλλειψη διαθέσιμων επίκαιρων στατιστικών στοιχείων σε ότι αφορά τη χρήση πληροφοριακών συστημάτων στο δευτερογενή και τριτογενή τομέα, στη δημόσια διοίκηση, την παιδεία, της υγεία κ.α. καθίστα δύσκολή την αποτύπωση της παρούσας κατάστασης του τομέα.

Τα κυριότερα στατιστικά στοιχεία που χρησιμοποιούνται ως παράμετροι/ δείκτες στην καταγραφή της κατάστασης του τομέα της Κοινωνίας της Πληροφορίας είναι τα εξής:⁴⁰

- Στοιχεία για την υποδομή τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών (Η/Υ, γραμμές, δίκτυα, υπηρεσίες, κόστος χρήσης)
- Μέγεθος, σημασία και διάρθρωση κλάδων πληροφορικής και τηλεπικοινωνιών (% ΑΕΠ, κατά κεφαλήν επενδύσεις κλπ)
- Διείσδυση και χρήση του Internet από επιχειρήσεις και καταναλωτές, πρακτικές ηλεκτρονικού εμπορίου
- Χρήση πληροφοριακών συστημάτων στο Δημόσιο τομέα, εξοπλισμός και δικτύωση σχολείων, χρήση νέων τεχνολογιών στην εκπαίδευση.
- Απασχόληση σε νέους τομείς και επαγγέλματα, δεξιότητες του ανθρώπινου δυναμικού, τηλε-εργασία στην Ελλάδα.

Επιχειρώντας μια αναλυτικότερη παρουσίαση του τομέα στην Ελλάδα, παρουσιάζουμε τα παρακάτω:

Α. Δαπάνες σε τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνίας (ΤΠΕ)

Οι συνολικές δαπάνες σε τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνίας (ΤΠΕ) αντιπροσώπευαν στην Ελλάδα το 1997 το 3,7% του ΑΕΠ, ποσοστό σημαντικά ενισχυμένο σε σχέση με το ποσοστό του 2,4% του ΑΕΠ το 1992. Παρά την αύξηση της τάσης του 16% κάθε χρόνο σε απόλυτους αριθμούς, οι δαπάνες ΤΠΕ (τηλεπικοινωνίες, υλικό, λογισμικό και υπηρεσίες πληροφορικής) εξακολουθούν να παραμένουν στο χαμηλότερο επίπεδο στην Ε.Ε., όπου ο Κοινοτικός Μέσος Όρος

⁴⁰ Σ.Π.Α. 2000 – 2006, Πρόταση για τον τομέα «Κοινωνία της Πληροφορίας», Μέρος Πρώτο: Η παρούσα κατάσταση για την Κοινωνία της Πληροφορίας.

είναι 4% του ΑΕΠ, ενώ σε χώρες όπως η Βρετανία και η Σουηδία παρόμοιες δαπάνες ανέρχονται στο 8,45 και 6,9% αντίστοιχα.

Η απόκλιση αυτή αφορά ιδιαίτερα τις δαπάνες για την πληροφορική που ήταν το 1997 μόλις το 0,7% του ΑΕΠ, το ένα τρίτο περίπου του μέσου όρου για την Ε.Ε. Το χαμηλό αυτό ποσοστό είναι εμφανές και στη χρήση ηλεκτρονικών υπολογιστών όπου σύμφωνα με έρευνα του Ευρωβαρομέτρου (1999) μόλις 12 στους 100 Έλληνες κάνουν χρήση Η/Υ ενώ ο αντίστοιχος κοινοτικός μέσος όρος ήταν 31 στους 100 κατοίκους.

Η Ελλάδα κατέχει το μικρότερο ποσοστό ψηφιοποίησης του δικτύου με αυξητικές τάσεις (75% για τα αστικά κέντρα και 74% για το σύνολο της χώρας). Ως προς την ποιότητα των υπηρεσιών έχει καταγραφεί σημαντική αύξηση στον αριθμό των αιτήσεων για νέα σύνδεση, στις παρουσιαζόμενες βλάβες και στο ποσοστό αυτών που επιδιορθώνονται σε μία ημέρα.

Το κόστος των τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών παραμένει υψηλό στην Ελλάδα, τόσο για τον καταναλωτή όσο και για την επιχείρηση. Σύμφωνα με διεθνείς συγκρίσεις του Ο.Ο.Σ.Α. για το 1998, το μέσο ετήσιο κόστος τηλεφωνίας (αστικής, υπεραστικής και διεθνούς) ήταν για τον καταναλωτή και για τις επιχειρήσεις το τρίτο υψηλότερο στην Ε.Ε. Η αγορά τηλεπικοινωνιών στην Ελλάδα αντιπροσωπεύει, την ταχύτερα αναπτυσσόμενη αγορά στον τομέα παροχής υπηρεσιών ωστόσο το μέγεθος της ελληνικής τηλεπικοινωνιακής αγοράς είναι αρκετά μικρότερο συγκριτικά με τις υπόλοιπες χώρες της Ε.Ε. λόγω του μικρού πληθυσμού της χώρας αλλά και της μερικής απελευθέρωσης των τηλεπικοινωνιακών προϊόντων. Η άρση του μονοπωλίου αναμένεται να μεταβάλλει το τηλεπικοινωνιακό περιβάλλον στη χώρα μας.

Β. Εξάπλωση του Internet

Η εξάπλωση του Internet αποτελεί καθοριστικό παράγοντα για την Κοινωνία της Πληροφορίας, κυρίως σε συγκεκριμένες εφαρμογές όπως το ηλεκτρονικό εμπόριο. Πρόσφατα στοιχεία καταδεικνύουν ότι ο αριθμός των χρηστών στην Ελλάδα ανέρχεται στους 300.000, από τους οποίους 50% σε εμπορικά και 50% σε ακαδημαϊκά δίκτυα. Τον τελευταίο χρόνο ο αριθμός των IP διευθύνσεων αυξήθηκε κατά 80% ενώ τα domains names είχαν αύξηση κατά 180%. Ωστόσο παρά την εντυπωσιακή αύξηση, η χρήση του Internet στην Ελλάδα παραμένει περιορισμένη.

Πίνακας 10: Χρήση Η/Υ και συστημάτων επικοινωνίας στο σπίτι, % πληθυσμού

Χώρες	H/Y	CD ROM	FAX MODEM	INTERNET
Σουηδία	59,8	49,5	34,3	39,6
Ολλανδία	58,8	39,5	24,7	19,6
Δανία	56,7	44,8	24,5	24,6
Λουξεμβούργο	42,5	34,5	15,0	14,0
Φιλανδία	38,6	27,3	17,7	17,2
Ην. Βασίλειο	35,2	19,7	9,3	10,7
Βέλγιο	33,0	19,1	10,1	8,2
Αυστρία	30,8	24,3	9,6	6,8
Γερμανία	30,5	22,9	10,2	7,1
Ισπανία	28,4	17,9	4,6	5,0
Ιταλία	26,6	16,8	7,0	6,1
Ιρλανδία	26,3	16,6	9,0	8,4
Γαλλία	22,8	17,1	5,5	3,9
Πορτογαλία	18,4	10,9	4,2	3,4
Ελλάδα	12,2	7,0	2,4	2,9
Μέσος Όρος Ε.Ε.	30,8	20,8	9,3	8,3

ΠΗΓΗ: Ευρωβαρόμετρο 1999

Γ. Εύρος, ποιότητα κα κόστος τηλεπικοινωνιών υποδομών και υπηρεσιών

Τα τελευταία χρόνια το εύρος και η ποιότητα των τηλεπικοινωνιακών υποδομών και υπηρεσιών έχουν αυξηθεί σημαντικά. Οι κύριες τηλεφωνικές γραμμές ανά 100 κατοίκους αυξήθηκαν με το επενδυτικό πρόγραμμα του Ο.Τ.Ε. από 47 το 1994 στις 57 το 1998 και είναι πάνω από τον Ευρωπαϊκό Μέσο Όρο και κοντά στη βέλτιστη επίδοση στην Ευρώπη (Σουηδία με 71%). Παραμένουν όμως σημαντικές διαφοροποιήσεις προς τη γεωγραφική κατανομή των τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών, με διπλάσιες σχεδόν συνδέσεις ανά 100 κατοίκους στους νομούς της χώρας με πυκνότερη σύνδεση. Στην κινητή τηλεφωνία, παρά την αλματώδη αύξηση, οι συνδέσεις το 1998 παραμένουν κάτω από τον Ευρωπαϊκό μ.ο. (14 ανά 100 κατοίκους έναντι μέσου όρου 22% και 57% στη Φιλανδία). Σε σημαντικά χαμηλότερο επίπεδο βρίσκεται η επέκταση του δικτύου ISDN, το οποίο αποτελεί προηγμένη τηλεπικοινωνιακή πλατφόρμα για τη μετάδοση εικόνας, φωνής, ήχου και δεδομένων. Το τέλος του 1993 υπήρχαν 0,3 γραμμές ανά 100 κατοίκους, έναντι ενός Ευρωπαϊκού μ.ο. 3 γραμμών.

Πίνακας 11: Γεωγραφική κατανομή τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών, 1998

Γεωγραφικό Διαμέρισμα / Νομός	Κύριες Τηλεφ. Συνδέσεις ανά 100 κατοίκους	Γεωγραφικό Διαμέρισμα / Νομός	Κύριες Τηλεφ. Συνδέσεις ανά 100 κατοίκους	Γεωγραφικό Διαμέρισμα / Νομός	Κύριες Τηλεφ. Συνδέσεις ανά 100 κατοίκους
Κυκλάδων	78,05	Ηρακλείου	48,07	Αρκαδίας	41,91
Αττική	65,54	Ρεθύμνης	47,90	Φωκίδα	41,25
Κεφαλληνίας	65,76	Καστοριάς	46,17	Κιλκίς	40,53
Σάμου	65,32	Αχαΐας	46,33	Σερρών	40,07
Χαλκιδικής	62,98	Αργολίδας	45,90	Ημαθίας	39,56
Λευκάδας	60,09	Εβρου	46,32	Θεσπρωτίας	39,91
Χίου	59,43	Πρεβέζης	45,59	Καρδίτσας	38,70
Θεσσαλονίκης	55,39	Μεσσηνίας	45,33	Αιτωλοακαρνίας	37,61
Λέσβου	55,90	Ιωαννίνων	44,92	Γρεβενών	37,03
Ζακύνθου	55,65	Λακωνίας	44,78	Πέλλας	36,28
Δωδεκανήσου	53,39	Εύβοια	44,76	Ηλείας	36,10
Κερκύρας	52,06	Πιερίας	43,87	Φλώρινας	36,34
Λασιθίου	52,33	Τρικάλων	43,15	Αρτας	36,28
Χανίων	50,33	Λάρισας	41,96	Ξάνθης	35,81
Καβάλας	49,12	Δράμας	42,13	Βοιωτία	33,23
Μαγνησίας	48,45	Κοζάνης	41,55	Ροδόπης	33,94
Κορινθίας	48,67	Φθιώτιδα	41,65	Ευρυτανία	31,82
Σύνολο Ελλάδας	52,66				

ΠΗΓΗ: ΟΤΕ

Δ. Παραγωγή, χρήση και επιπτώσεις ΤΠΕ στην οικονομία

Στοιχεία για την εικόνα στους κλάδους πληροφορικής και επικοινωνιών δείχνουν μια αναπτυσσόμενη εξέλιξη των κλάδων καθώς η ζήτηση για προϊόντα και υπηρεσίες πληροφορικής και τηλεπικοινωνιών αυξήθηκε κατά τη περίοδο 1992-97 κατά 16% το χρόνο, με τη μεγαλύτερη αύξηση στις δαπάνες για τηλεπικοινωνίες (20% ετησίως), 15% το χρόνο για εξοπλισμό πληροφορικής και για λογισμικό, και μικρότερη αύξηση για υπηρεσίες (8% ετησίως).

Πέρα από την ανάπτυξη των κλάδων πληροφορικής και τηλεπικοινωνιών, οι θετικές επιπτώσεις των νέων τεχνολογιών στην παραγωγικότητα στην ανταγωνιστικότητα, στα εισοδήματα και στην απασχόληση, εξαρτώνται από τη διάχυση και αφομοίωση των τεχνολογιών αυτών στον παραγωγικό ιστό στην μεταποίηση και στις υπηρεσίες. Από τα διαθέσιμα στοιχεία, προκύπτει ότι η δομή της Ελληνικής οικονομίας εμφανίζει μία σειρά από αδυναμίες καθώς:

- παραμένει σε μεγάλο βαθμό παραδοσιακή στη μεταποίηση και τις υπηρεσίες, με χαμηλή αύξηση παραγωγικότητας, ανεπαρκείς επενδύσεις σε νέα προϊόντα και διαδικασίες παραγωγής, χαμηλό ποσοστό διάχυσης νέων τεχνολογιών.

- διαθέτει ανεπαρκές ανθρώπινο κεφάλαιο, και περιορισμένες επενδύσεις του ιδιωτικού τομέα σε εκπαίδευση και κατάρτιση.
- χαρακτηρίζεται από αδύναμη διεθνή ανταγωνιστικότητα κόστους και δυσμενή εξαγωγική ειδίκευση σε φθίνουσες αγορές και σε προϊόντα ευάλωτα σε έντονο ανταγωνισμό τιμών από χώρες με χαμηλούς μισθούς και κόστος παραγωγής
- παρουσιάζει έναν "δυαδισμό" με λίγες πρωτοποριακές εταιρείες και μεγάλο μέρος του βιομηχανικού ιστού από εταιρείες με παραδοσιακές μεθόδους εργασίας
- χαρακτηρίζεται από μία αγορά κεφαλαίου που παρέχει ανεπαρκή χρηματοδότηση νέων επενδυτικών πρωτοβουλιών, και μία αγορά εργασίας με υψηλό μη-εργασιακό κόστος, συμπιεσμένη κατανομή μισθών και υπερβολική ρύθμιση, με ελάχιστα παραδείγματα ανάπτυξης νέων μορφών εργασίας όπως η τηλε-εργασία.

4.2.3. Διαπιστώσεις

Ο εκσυγχρονισμός της ελληνικής κοινωνίας και η επίτευξη του στρατηγικού στόχου για τη μείωση της απόστασης που χωρίζει την Ελλάδα από την Ε.Ε., επιβάλλει την ανάπτυξη της Κοινωνία της Πληροφορίας.

Οι δράσεις για την Κοινωνία της Πληροφορίας που περιλαμβάνονταν στο 2ο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης δεν ήταν το αποτέλεσμα ενός συνολικού σχεδιασμού καθώς ενέργειες ανάπτυξης υποδομών και εφαρμογών πληροφορικής και τηλεπικοινωνιών ήταν διάσπαρτες σε πολλά επιχειρησιακά προγράμματα. Κάτι τέτοιο δυσχεραίνει και την εκτίμηση των συνολικών πόρων αλλά και αποτελεσμάτων για την Κοινωνία της Πληροφορίας στο 2ο ΚΠΣ. Ο πίνακας που ακολουθεί επιχειρεί μία προσέγγιση αυτού του συνολικού ποσού που διατέθηκε για την υλοποίηση δράσεων της ΚτΠ.

Πίνακας 12: Δράσεις της Κοινωνία της Πληροφορίας σε Επ. Προγράμματα του 2ου Κ.Π.Σ.

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ	Προϋπολογισμός σε δισεκατομμύρια δρχ.
Τηλεπικοινωνίες	129
Εκσυγχρονισμός της Δημόσιας Διοίκησης	92
Εκπαίδευση & Αρχική Κατάρτιση	85
Περιβάλλον	55
Συνεχιζόμενη Κατάρτιση	40
Ερευνα & Τεχνολογία	30
Προσβάσεις & Οδικοί Άξονες	24
Βιομηχανία & Υπηρεσίες	20
Ενέργεια	11
Υγεία & Κοινωνική Πρόνοια	8
Τουρισμός-Πολιτισμός	4
Ταχυδρομεία	3
Σιδηροδρομικό Δίκτυο	3
Σύνολο	504

Σε γενικές γραμμές, η Ελλάδα εμφανίζει μια υστέρηση στον τομέα εν σχέση με άλλες χώρες της Ε.Ε. Οι διαφαινόμενες προοπτικές βασίζονται στο γεγονός ότι έχει δρομολογηθεί μία διαδικασία ταχείας ανάπτυξης τα τελευταία χρόνια παράλληλα όμως τίθεται το ερώτημα κατά πόσο αυτή η ανάπτυξη είναι δυναμική, διαρκής και ταχεία ώστε να υπερκαλύψει τους αντίστοιχους ρυθμούς άλλων χωρών της Ε.Ε. ώστε να μειωθεί το χάσμα και να επιτευχθεί στον τομέα αυτό ο επόμενος στόχος της Ελλάδας: μετά την οικονομική – νομισματική ένωση να προωθηθεί η κοινωνική σύγκλιση.

Με βάση τα όσα αναφέρθηκαν προκύπτει ότι η Ελλάδα υστερεί σημαντικά στην παρακολούθηση των τεχνολογικών εξελίξεων που συνοψίζονται στην έννοια της Κοινωνία της Πληροφορίας. Συνοψίζοντας τα κύρια χαρακτηριστικά του τομέα, αναφέρουμε:

- Η Ελλάδα καταγράφει μια σημαντική καθυστέρηση (σε επίπεδο κόστους και υποδομών) στους περισσότερους δείκτες που είναι περισσότερο εμφανής στην πληροφορική παρά στις επικοινωνίες.
- Το χάσμα από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο μεγαλώνει με τη μετάβαση σε πιο εξελιγμένες μορφές και τεχνολογίες, και αντίστροφα.
- Ο ιδιωτικός τομέας αποτελεί την βασική προωθητική δύναμη της Κοινωνία της Πληροφορίας τόσο από την πλευρά της προσφοράς όσο και της ζήτησης ενώ ο δημόσιος τομέας υστερεί τόσο ως προμηθευτής ψηφιοποιημένων στοιχείων, όσο και ως «καταναλωτής» ανεπτυγμένων ιδίως εφαρμογών.
- Η Κοινωνία της Πληροφορίας ωθείται περισσότερο από την κατανάλωση ΤΠΕ, και λιγότερο από τη μεριά της παραγωγής.
- Η ιδιωτική κατανάλωση αν και αποτελεί βασικό παράγοντα διαμόρφωσης του προφίλ της Κοινωνία της Πληροφορίας υστερεί σε ποιοτικά εξελιγμένες υποδομές και δυνατότητες.

Τα προηγούμενα χαρακτηριστικά που αποτελούν κυρίως όψεις αδυναμίας, αφήνουν να φανούν και τα δυναμικά στοιχεία της κατάστασης. Τέτοια είναι:

- Η δυναμική ανάπτυξης που συνήθως απελευθερώνεται από την είσοδο μιας οικονομίας (όπως η ελληνική) στο δρόμο της ανάπτυξης.
- Οι ρυθμοί ανάπτυξης της αγοράς των ΤΠΕ είναι υψηλότεροι και αποτελούν πόλο έλξης για την ιδιωτική πρωτοβουλία.
- Οι σημαντικές διεργασίες που σημειώνονται στο χώρο των επιχειρήσεων πληροφορικής βελτιώνουν την κατάσταση από την πλευρά της προσφοράς.

- Η αύξηση της τεχνογνωσίας σε θέματα ΤΠΕ τόσο στον ιδιωτικό όσο και στον δημόσιο τομέα (τράπεζες, επιχειρήσεις, δημόσιο / TAXIS).
- Ο εκσυγχρονισμός του μέχρι πρόσφατα «υποβαθμισμένου» Δημόσιου Τομέα αναμένεται να δώσει μεγάλη ώθηση στην Κοινωνία της Πληροφορίας.
- Τα έργα πληροφορικής και τηλεπικοινωνιών του 2ου ΚΠΣ αύξησαν την ικανότητα σχεδιασμού και διαχείρισης των φορέων, με αποτέλεσμα το 3ο ΚΠΣ να ξεκινάει με καλύτερες προοπτικές.

Στη βάση αυτή μπορεί κανείς να προβλέψει ότι οι προοπτικές του τομέα για τα επόμενα χρόνια διαγράφονται θετικές για το σύνολο της ελληνικής οικονομίας και κοινωνίας. Σε αυτό θα συμβάλει και το ιδιαίτερο βάρος που δίνεται στην Κοινωνία της Πληροφορίας από το 3ο Κ.Π.Σ., καθώς και από τη στρατηγική που αυτό υιοθετεί.

4.3. ΤΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΓΙΑ ΤΗΝ «ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ»

4.3.1. Εισαγωγή

Η έννοια της **Κοινωνίας τη Πληροφορίας** είναι ευρεία καθώς δεν αναφέρεται μόνο στις νέες τεχνολογίες τηλεπικοινωνιών και πληροφορικής, αλλά περιλαμβάνει την κουλτούρα της κοινωνίας, τον βαθμό εγρήγορσης της δημόσιας διοίκησης για τις προοπτικές, τις δυνατότητες και τις επιπτώσεις, τη διάχυση της σχετικής «τεχνογνωσίας» σε όλα τα κοινωνικά στρώματα, την πρόληψη των νέων κοινωνικών προβλημάτων και ανισοτήτων που δημιουργούνται.⁴¹ Ο όρος αυτός αναφέρεται σε μια μορφή κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης όπου η απόκτηση, αποθήκευση, επεξεργασία, αποτίμηση, μεταβίβαση και διάχυση πληροφοριών οδηγεί στη δημιουργία γνώσης και την ικανοποίηση αναγκών ατόμων και επιχειρήσεων και παίζει έτσι κεντρικό ρόλο στην οικονομική δραστηριότητα, την παραγωγή πλούτου και τη διαμόρφωση της ποιότητας της ζωής των πολιτών.⁴²

Η ανάπτυξη της Κοινωνίας της Πληροφορίας στην Ελλάδα αποτελεί σημαντική πρόκληση για την γεφύρωση του χάσματος μεταξύ της Ελλάδας και των άλλων κρατών – μελών της Ε.Ε. στην ενσωμάτωση των ΤΠΕ. Οι προβλεπόμενες παρεμβάσεις αφορούν πολλούς τομείς (εκπαίδευση, πολιτισμό, δημόσια διοίκηση, υγεία και πρόνοια, περιβάλλον, απασχόληση, ψηφιακή οικονομία, μεταφορές) και αποτελούν μέρος μίας ευρύτερης αναπτυξιακής στρατηγικής με στόχους την αποτελεσματικότητα, τον εκσυγχρονισμό, την ανοικτή κοινωνία και την καλύτερη ποιότητα ζωής.

Η ανάπτυξη της Κοινωνίας της Πληροφορίας γίνεται αντιληπτή ως ένας μεγάλος μετασχηματισμός της οικονομίας, της κοινωνίας και της κουλτούρας της Ελλάδας. Οι μακροπρόθεσμοι στόχοι του Ε.Π. καταδεικνύουν την πρόθεση συνδυασμού της ανάπτυξης και της κοινωνικής δικαιοσύνης. Οι στόχοι αυτοί παρουσιάζονται ως εξής:

- βελτίωση της αποτελεσματικότητας και ανταγωνιστικότητας της εθνικής οικονομίας,
- δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης,

⁴¹ Ε.Π.Κ.τ.Π, *Νέα δεδομένα και προκλήσεις για την ΚτΠ*.

⁴² Στις ανεπτυγμένες οικονομίες, πολλοί τομείς με έμφαση στη γνώση, όπως πληροφορική και επικοινωνίες, εκπαίδευση ή παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών στις επιχειρήσεις, φθάνουν ως το 50% του ΑΕΠ και απασχολούν συνεχώς αυξανόμενο μέρος του εργατικού δυναμικού.

- μεγαλύτερη ισότητα ευκαιριών μεταξύ των δύο φύλων και των διαφόρων κοινωνικών στρωμάτων,
- αποκέντρωση και περιφερειακή ανάπτυξη,
- σύγχρονες κοινωνικές υπηρεσίες,
- βελτίωση της ποιότητας ζωής και της καθημερινότητας του πολίτη.

4.3.2. Στόχοι και Στρατηγική για την περίοδο 2000 - 2006

Το ΕΠΚτΠ αποτελεί την προσπάθεια για πρώτη φορά να σχεδιαστεί από την αρχή ένα Ε.Π. που να εκφράζει μια ενιαία αντίληψη για την ανάπτυξη της Κοινωνίας της Πληροφορίας στην Ελλάδα. Η αξιοποίηση των ωφελειών των τεχνολογικών εξελίξεων προϋποθέτει την αντιμετώπιση των αδυναμιών που εμποδίζουν επενδύσεις και τη δημιουργία νέων οικονομικών δραστηριοτήτων. Στην κατεύθυνση αυτή η ανάπτυξη του ανθρώπινου κεφαλαίου αποτελεί κεντρικό άξονα μιας στρατηγικής παρεμβάσεων. Τα χαμηλά ποσοστά εργατικού δυναμικού με κατάλληλες δεξιότητες, η έλλειψη κινήτρων για μετεκπαίδευση και συνεχή μάθηση θα πρέπει να αντιμετωπιστούν. Η ίδια η φύση των ΤΠΕ, με τις δυνατότητες ανάπτυξης σε μικρή κλίμακα, και την έμφαση στην γνώση, την ευρηματικότητα και την προσαρμοστικότητα, προσφέρει την ευκαιρία για ξεπέρασμα των σημερινών αδυναμιών.

Στην σημερινή συγκυρία, που χαρακτηρίζεται από την ένταξη της Ελλάδας στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση και την Ευρωπαϊκή ενοποίηση, έχει διαμορφωθεί μία συνολική στρατηγική για την Κοινωνία της Πληροφορίας, με συγκεκριμένους στόχους και διαδικασίες εφαρμογής. Αυτή η στρατηγική στηρίζεται πάνω σε ορισμένες βασικές αρχές:

- *Καινοτομία και επιχειρηματικές πρωτοβουλίες:* Η ΚτΠ θα αναπτυχθεί στηριζόμενη στους μηχανισμούς της αγοράς και το θεσμικό πλαίσιο πρέπει να διευκολύνει τις νέες επιχειρηματικές πρωτοβουλίες και την καινοτομία,
- *Δημοκρατία και ατομικές ελευθερίες:* Η ΚτΠ πρέπει να ενισχύει τις δημοκρατικές διαδικασίες και να διαφυλάσσει τα δικαιώματα των πολιτών,
- *Ισες ευκαιρίες και αλληλεγγύη:* Η ΚτΠ πρέπει να δίνει σε όλους τους πολίτες πρόσβαση στις ευκαιρίες, τη γνώση και τις αγορές που παρέχουν οι νέες τεχνολογίες και να είναι αλληλεγγύη σε όσους δεν καταφέρουν να ενταχθούν.

Το ΕΠΚτΠ αποτελεί τον κύριο μοχλό υλοποίησης της συνολικής εθνικής στρατηγικής για την πορεία προς την ΚτΠ. Σημαντικές δράσεις θεσμικού χαρακτήρα, κινούνται παράλληλα και συμπληρωματικά με τους άξονες παρέμβασης του ΕΠ.

Οι γενικοί στρατηγικοί στόχοι του ΕΠΚτΠ για την περίοδο 2000 – 2006 είναι δύο:

1. **«Εξυπηρέτηση του Πολίτη και Βελτίωση της Ποιότητας Ζωής».** Αφορά τη βελτίωση της ποιότητας της καθημερινής ζωής του πολίτη μέσα από παρεμβάσεις σε μία σειρά από κρίσιμους τομείς, όπως η Δημόσια Διοίκηση, η υγεία, οι μεταφορές και το περιβάλλον. Οι παρεμβάσεις αφορούν, κυρίως, στην ένταξη σε παραγωγική λειτουργία στους παραπάνω τομείς ολοκληρωμένων συστημάτων πληροφορικής και επικοινωνιών, που θα συμβάλλουν στη βελτίωση των προσφερομένων υπηρεσιών.

2. **«Ανάπτυξη και Ανθρώπινο Δυναμικό».** Αφορά τη δημιουργία συνθηκών κατάλληλων για την ενίσχυση μιας διαδικασίας οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης όπου η τεχνολογία και η γνώση αποτελούν τον κύριο μοχλό αύξησης της παραγωγικότητας και της ανταγωνιστικότητας, των εισοδημάτων, της απασχόλησης και της ανάπτυξης του ανθρώπινου δυναμικού. Περιλαμβάνει δράσεις για την ανάπτυξη των υποδομών τηλεπικοινωνιών, την ενίσχυση της οικονομικής μηχανής και της απασχόλησης με την αξιοποίηση νέων τεχνολογιών, τη δημιουργία ενός συστήματος εκπαίδευσης και κατάρτισης προσαρμοσμένου στις ανάγκες του 21^{ου} αιώνα, καθώς και την προβολή του ελληνικού πολιτισμού.

Για την επίτευξη των δύο γενικών στόχων το ΕΠΚτΠ θέτει μια σειρά από ειδικούς στόχους:

1. **Παιδεία και πολιτισμός.** Στόχος είναι η προσαρμογή του εκπαιδευτικού συστήματος στις απαιτήσεις της ψηφιακής εποχής και να χαρακτηρίζεται από την αυξημένη χρήση των νέων τεχνολογιών στην εκπαίδευση, τη δικτύωση σχολείων, πανεπιστημίων και ακαδημαϊκής κοινότητας, από καταρτισμένους εκπαιδευτικούς και μαθητές καθώς και από την ανάπτυξη ψηφιακού εκπαιδευτικού περιεχομένου. Επίσης, οι νέες τεχνολογίες πρόκειται να χρησιμοποιηθούν για την προώθηση του ελληνικού πνεύματος και πολιτισμού, μέσω της τεκμηρίωσης της πολιτιστικής κληρονομιάς και της προστασίας της ελληνικής γλώσσας.

2. **Εξυπηρέτηση του πολίτη και βελτίωση της ποιότητας ζωής.** Ο άξονας αποσκοπεί στην δημιουργία ανοικτής και αποτελεσματικής δημόσια διοίκησης, με καλύτερες υπηρεσίες σε πολίτες και επιχειρήσεις, σε ένα περιβάλλον διαφάνειας και αυξημένης προσπέλασης στην δημόσια πληροφορία. Αποσκοπεί επίσης στην αξιοποίηση των ΤΠΕ σε κρίσιμους τομείς όπως η υγεία και η πρόνοια, το περιβάλλον και οι μεταφορές προκειμένου να βελτιωθεί η ποιότητα ζωής των πολιτών.
3. **Ανάπτυξη και απασχόληση στην ψηφιακή οικονομία.** Στόχος είναι η δημιουργία συνθηκών για τη μετάβαση της χώρας στη «νέα οικονομία», με την προώθηση του ηλεκτρονικού εμπορίου, την ενθάρρυνση της δημιουργίας νέων επιχειρήσεων, την ανάδειξη της ηλεκτρονικής επιχειρηματικότητας, της έρευνας και της διασύνδεσής της με την παραγωγή, της κατάρτισης στις νέες τεχνολογίες, της απασχόλησης, της τηλε-εργασίας, την αύξηση της παραγωγικότητας και της ανταγωνιστικότητας σε όλους τους τομείς της οικονομίας.
4. **Επικοινωνίες.** Ο άξονας προβλέπει μέτρα για την ανάπτυξη των υποδομών επικοινωνιών σε εθνικό επίπεδο με στόχο τη διασφάλιση της ταχύτητας, της φιλικότητας και της οικονομικότητας της αποθήκευσης, της διακίνησης και επεξεργασίας της ψηφιακής πληροφορίας που θα διευκολύνουν την ανάπτυξη ποικιλίας προϊόντων και υπηρεσιών που χαρακτηρίζουν την ΚτΠ. Μεταξύ αυτών προβλέπονται δράσεις για την στήριξη της διαδικασίας απελευθέρωσης της αγοράς, την ανάπτυξη της τηλεπικοινωνιακής υποδομής σε απομακρυσμένες περιοχές για παροχή προηγμένων υπηρεσιών σε χαμηλό κόστος και σημείων πρόσβασης για τους πολίτες με απώτερο στόχο τη δημιουργία ενός περιβάλλοντος εκτεταμένης προσφοράς εξελιγμένων τηλεπικοινωνιακών και οπτικοακουστικών υπηρεσιών με χαμηλό κόστος.

Πίνακας 13: Κύριοι Άξονες ΕΠΚτΠ

Άξονες προτεραιότητας	Τίτλος	Χρηματοδοτική βαρύτητα ως προς το σύνολο της Δημόσιας Δαπάνης
ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 1	Παιδεία και Πολιτισμός	17%
ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 2	Εξυπηρέτηση του Πολίτη και Βελτίωση της Ποιότητας Ζωής	37%
ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 3	Ανάπτυξη και Απασχόληση στην Ψηφιακή Οικονομία	24%
ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 4	Επικοινωνίες	19%
ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 5	Τεχνική Βοήθεια	3%

ΠΗΓΗ: ΕΠΚτΠ 2000 - 2006

4.3.3. Εφαρμογή του ΕΠΚτΠ

Το παρόν ΕΠ έχει την ιδιαιτερότητα να εφαρμόζεται από πολλούς Φορείς Υλοποίησης (Φ.Υ.), σε αντίθεση με ένα συνηθισμένο τομεακό ΕΠ. Οι βασικοί παράγοντες που εμπλέκονται στην εφαρμογή του ΕΠΚτΠ είναι οι εξής:

· Η *Επιτροπή Παρακολούθησης* του ΕΠ (ΕΠΠα), που αποτελείται από εκπροσώπους των εμπλεκόμενων υπουργείων και οργανισμών καθώς και διαφόρων κοινωνικών εταίρων, οι οποίοι ορίζονται με κοινή υπουργική απόφαση.

Η *Διαχειριστική Αρχή ΕΠ* (ΔΑ), η οποία θα λειτουργεί υπό την εποπτεία Ειδικού ή Γενικού Γραμματέα και θα διευθύνεται από “συντονιστή”.

Το *Παρατηρητήριο της ΚτΠ*, στο οποίο θα μετέχουν προσωπικότητες και υψηλού επιπέδου εμπειρογνώμονες, θα είναι υπεύθυνο μεταξύ άλλων για την εισαγωγή διεθνούς τεχνογνωσίας αιχμής, τη διάδοση βέλτιστων μεθόδων και πρακτικών, την υποβοήθηση ανταλλαγής εμπειριών, τεχνογνωσίας και πληροφόρησης, τη διάθεση εκπαιδευτικών εργαλείων, τη διενέργεια και την εποπτεία διεξαγωγής συγκριτικών μελετών, την πρόβλεψη των απαραίτητων δεξιοτήτων και των αντίστοιχων ελλείψεων στους τομείς των εφαρμογών για την ΚτΠ.

Ένας *Οργανισμός Υλοποίησης*, που θα πρέπει να δημιουργηθεί για να βοηθήσει δημόσιες υπηρεσίες και άλλους φορείς στην εφαρμογή των δράσεων του ΕΠ.

Η Δ.Α. θα έχει τον συνολικό συντονισμό για τη διαχείριση όλων των δράσεων που θα χρηματοδοτηθούν από το παρόν ΕΠ. Η διοίκηση κάθε επιμέρους έργου είτε θα ασκείται απευθείας από τον αντίστοιχο Φ.Υ. είτε θα μεταβιβάζεται στον(στους) Οργανισμό(ους) Υλοποίησης διασφαλίζοντας τον ποιοτικό έλεγχο. Τα σχέδια δράσης των διαφόρων υπηρεσιών θα χρηματοδοτούνται στη βάση ενός “επιχειρηματικού σχεδίου” που θα εγκρίνεται εκ των προτέρων. Ιδιαίτερη έμφαση αποδίδεται στη διαμόρφωση και εφαρμογή ενός εκτεταμένου προγράμματος ευαισθητοποίησης και πληροφόρησης, προκειμένου να ενημερωθεί το ευρύ κοινό για τις δυνατότητες και τη δυναμική των εφαρμογών και των υπηρεσιών της ΚτΠ.

4.3.4. Σύνδεση με άλλες πολιτικές

Ο συνολικός σχεδιασμός και οι δράσεις του ΕΠΚτΠ εναρμονίζονται πλήρως με τις γενικότερες πολιτικές προτεραιότητες σε κοινοτικό, εθνικό και περιφερειακό επίπεδο:

1. Ακολουθώντας το γενικό πλαίσιο της Ευρωπαϊκής πολιτικής απασχόλησης, **η αύξηση της απασχόλησης και η ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού και των ίσων ευκαιριών** αποτελούν κεντρικό στόχο του προγράμματος. Αποτελούν το αντικείμενο σειράς δράσεων που εστιάζονται στην ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας, την ενίσχυση της δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας, την ανάπτυξη των δεξιοτήτων και την ένταξη μειονεκτουσών ομάδων στην αγορά εργασίας

2. **Η έμφαση στην προστασία του περιβάλλοντος** διαφαίνεται και στους δύο μεγάλους άξονες του προγράμματος. Στον άξονα για τον πολίτη και **την ποιότητα ζωής**, εντάσσονται δράσεις που αφορούν τη χρήση διαχειριστικών συστημάτων στο περιβάλλον και τις μεταφορές, με άμεσες θετικές επιπτώσεις στο περιβάλλον. Στον άξονα για την ανάπτυξη, οι δράσεις για το ηλεκτρονικό εμπόριο, την τηλε-εργασία ή για τη χρήση νέων τεχνολογιών στην παραγωγή συμβάλλουν στη δημιουργία ενός μοντέλου οικονομικής ανάπτυξης πιο συμβατού με την «**αειφόρο ανάπτυξη**».

3. Η διάχυση της χρήσης των νέων **τεχνολογιών στον κοινωνικό και παραγωγικό ιστό συντελεί στη μείωση του κοινωνικού αποκλεισμού** και παρέχει σημαντικές δυνατότητες απασχόλησης αλλά και εξυπηρέτησης των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Ειδικά η προώθηση της τηλε-εργασίας ενισχύει τη συμμετοχή στο εργατικό δυναμικό μειονεκτουσών. Επιπλέον συμβάλλουν σημαντικά στην προώθηση της ισότητας των δύο φύλλων, τόσο με την αύξηση των θέσεων εργασίας στον τομέα της παροχής υπηρεσιών, όσο και με τις αυξημένες δυνατότητες ενημέρωσης και πληροφόρησης και συμμετοχής στα κοινά.

4. Τέλος, οι **δράσεις για την Κοινωνία της Πληροφορίας έχουν έντονη περιφερειακή και τοπική διάσταση** και συντάσσονται πλήρως με τη γενικότερη κυβερνητική πολιτική για την αποκέντρωση.⁴³ Στόχος είναι η δημιουργία συνθηκών για την ισότιμη συμμετοχή των περιφερειών στον παγκόσμιο χώρο με την αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών. Αυτό θα επιτευχθεί δίνοντας μεγαλύτερη εμβέλεια στην ίδια την περιφέρεια στον σχεδιασμό για τις δράσεις της Κοινωνίας της Πληροφορίας, σε

⁴³ Οι γεωγραφικές ιδιαιτερότητες της Ελλάδας και κυρίως των νησιωτικών περιοχών συνιστούν πρόκληση αξιοποίησης των ευκαιριών της νέας τεχνολογίας για μία ισόρροπη ανάπτυξη.

συνεργασία με τον συνολικό κεντρικό σχεδιασμό, και μέσω της διαμόρφωσης συγκεκριμένου σχεδίου ανά περιφέρεια με άξονες τον περιορισμό της απομόνωσης, τη αξιοποίηση των ιδιαιτεροτήτων, την ενίσχυση των υποδομών, και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής.

4.4. ΑΞΟΝΕΣ ΔΡΑΣΗΣ – ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΤΟΥ ΕΠΚτΠ

4.4.1. Άξονες Προτεραιότητας του ΕΠΚτΠ

Για την υλοποίηση των γενικών και ειδικών στόχων τους το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Κοινωνία της Πληροφορίας» εξειδικεύεται σε πέντε Υποπρογράμματα:

ΥΠΟΠΡΟΓΡΑΜΜΑ 1: Εκσυγχρονισμός της Δημόσιας Διοίκησης

METPO 1.1: Μεγάλα έργα πληροφορικής για εκσυγχρονισμό της Δημόσιας Διοίκησης

METPO 1.2: Βελτίωση της επικοινωνίας μεταξύ των φορέων της Δημόσιας Διοίκησης

METPO 1.3: Εξυπηρέτηση του πολίτη

METPO 1.4: Κατάρτιση για την εισαγωγή των νέων τεχνολογιών στη Δημόσια Διοίκηση- Ενημέρωση πολιτών

ΥΠΟΠΡΟΓΡΑΜΜΑ 2: Ποιότητα Ζωής: Υγεία, Περιβάλλον, Μεταφορές

METPO 2.1: Πληροφοριακές υποδομές και ιατρικά δίκτυα

METPO 2.2: Καατάρτιση και θεσμικά μέτρα στην υγεία, πρόνοια

METPO 2.3: Διαχειριστικά πληροφοριακά συστήματα στις μεταφορές

METPO 2.4: Διαχειριστικά πληροφοριακά συστήματα για καλύτερο περιβάλλον

ΥΠΟΠΡΟΓΡΑΜΜΑ 3: Τηλεπικοινωνίες - Ταχυδρομεία

METPO 3.1: Ολοκλήρωση και εφαρμογή διαδικασιών απελευθέρωσης

METPO 3.2: Κααθολική πρόσβαση και υπηρεσίες

METPO 3.3: Προηγμένες τηλεπικοινωνιακές υποδομές

METPO 3.4: Εκσυγχρονισμός ταχυδρομικών υποδομών

METPO 3.5: Κατάρτιση ανθρώπινου δυναμικού

ΥΠΟΠΡΟΓΡΑΜΜΑ 4: Ανάπτυξη - Απασχόληση

METPO 4.1: Ψηφιακή Οικονομία

METPO 4.2: Ανάπτυξη έρευνας – σύνδεση με την παραγωγή

METPO 4.3: Προώθηση της απασχόλησης στην ΚτΠ

METPO 4.4: Αναβάθμιση των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού

ΥΠΟΠΡΟΓΡΑΜΜΑ 5: Παιδεία -Πολιτισμός

ΜΕΤΡΟ 5.1: Εξοπλισμός και Δικτύωση 1,2,3/βάθμιας εκπαίδευσης

ΜΕΤΡΟ 5.2: Ανάπτυξη εκπαιδευτικού περιεχομένου

ΜΕΤΡΟ 5.3: Επιμόρφωση εκπαιδευτικών και θεσμικές παρεμβάσεις

ΜΕΤΡΟ 5.4: Τεκμηρίωση και προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς

ΜΕΤΡΟ 5.5: Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού στον πολιτισμό

Πίνακας 14: Κατανομή πόρων στο ΕΠΚτΠ.

	Συν. Κόστος	Σύνολο ταμείων (με εθνική συμμετοχή)			Ιδ. δαπάνη
		ΑΔ	ΕΤΠΑ	ΕΚΤ	
ΥΠΟΠΡ/ΜΑ 1	234.000	220.000	170.000	50.000	14.000
ΜΕΤΡΟ 1.1	97.000	90.000	90.000	0	7.000
ΜΕΤΡΟ 1.2	50.000	50.000	50.000	0	0
ΜΕΤΡΟ 1.3	37.000	30.000	30.000	0	7.000
ΜΕΤΡΟ 1.4	50.000	50.000	0	50.000	0
ΥΠΟΠΡ/ΜΑ 2	88.000	80.000	75.000	5.000	8.000
ΜΕΤΡΟ 2.1	35.000	35.000	35.000	0	0
ΜΕΤΡΟ 2.2	5.000	5.000	0	5.000	0
ΜΕΤΡΟ 2.3	35.000	30.000	30.000	0	5.000
ΜΕΤΡΟ 2.4	13.000	10.000	10.000	0	3.000
ΥΠΟΠΡ/ΜΑ 3	225.000	150.000	144.000	6.000	75.000
ΜΕΤΡΟ 3.1	90.000	65.000	65.000	0	25.000
ΜΕΤΡΟ 3.2	31.500	17.000	17.000	0	14.500
ΜΕΤΡΟ 3.3	69.500	34.000	34.000	0	35.500
ΜΕΤΡΟ 3.4	0	34.000	28.000	0	0
ΜΕΤΡΟ 3.5	6.000	6.000	0	6.000	0
ΥΠΟΠΡ/ΜΑ 4	249.500	180.000	100.000	80.000	69.500
ΜΕΤΡΟ 4.1	144.500	80.000	80.000	0	64.500
ΜΕΤΡΟ 4.2	25.000	20.000	20.000	0	5.000
ΜΕΤΡΟ 4.3	40.000	40.000	0	40.000	0
ΜΕΤΡΟ 4.4	40.000	40.000	0	40.000	0
ΥΠΟΠΡ/ΜΑ 5	146.500	140.000	92.000	48.000	6.500
ΜΕΤΡΟ 5.1	59.500	56.000	56.000	0	3.500
ΜΕΤΡΟ 5.2	22.000	22.000	0	22.000	0
ΜΕΤΡΟ 5.3	25.000	22.000	0	22.000	3.000
ΜΕΤΡΟ 5.4	0	0	36.000	0	0
ΜΕΤΡΟ 5.5	4.000	4.000	0	4.000	0
Τ. Βοήθεια			3.000	7.000	
Σύνολο	953.000	780.000	584.000	196.000	173.000
Ποσοστά Συμμετοχής		100%	75%	25%	18%

4.4.2. Συμβολή δράσεων ΕΠΚτΠ στις νησιωτικές περιοχές

Η εφαρμογή του ΕΠΚτΠ έχει καθοριστική σημασία για τις νησιωτικές περιοχές καθώς πολλά από τα προβλεπόμενα Μέτρα συμβάλλουν στην άμβλυνση πολλών προβλημάτων που σχετίζονται με τη γεωγραφική απομόνωση, τις δυνατότητες οικονομικής ανάπτυξης και τις συνθήκες διαβίωσης των κατοίκων. Στη συνέχεια παρουσιάζονται τα Μέτρα η εφαρμογή των οποίων αναφέρεται άμεσα ή έμμεσα στις νησιωτικές περιοχές.

ΥΠΟΠΡΟΓΡΑΜΜΑ 1: Εκσυγχρονισμός της Δημόσιας Διοίκησης

Η πολιτική της αποκέντρωσης πολλών αρμοδιοτήτων του κράτους στις περιφερειακές και νομαρχιακές αυτοδιοικήσεις αποτελεί μια από τις σημαντικότερες θεσμικές αλλαγές στον Δημόσιο Τομέα.⁴⁴ Η εισαγωγή ΤΠΕ στη Δημόσια Διοίκηση είναι αναπόσπαστο μέρος της πολιτικής για την αποκέντρωση των εκτελεστικών αρμοδιοτήτων του κράτους, και την αναδιοργάνωση των δημοσίων υπηρεσιών καθώς:

- Δικαιούχοι του Υποπρογράμματος είναι δημόσιες υπηρεσίες με έντονη περιφερειακή χωροθέτηση.
- Ενισχύονται οι κύριοι φορείς περιφερειακής αποκέντρωσης, Περιφέρειες, Νομαρχιακή και Τοπική Αυτοδιοίκηση.
- Η εισαγωγή νέων μορφών επικοινωνίας του πολίτη με το κράτος εκμηδενίζει το μειονέκτημα της γεωγραφικής απόστασης ορισμένων περιοχών.

ΜΕΤΡΟ 1.1: Μεγάλα έργα πληροφορικής για εκσυγχρονισμό της Δημόσιας Διοίκησης.

Το Μέτρο περιλαμβάνει ολοκληρωμένες παρεμβάσεις σε τομείς βασικής δημόσιας πολιτικής (Δημοσιονομικός, Κοινωνικής ασφάλισης, Δικαστικός, Αποκέντρωση – Αυτοδιοίκηση) με περιφερειακή διάσταση.

⁴⁴ Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Εκσυγχρονισμού της Δημόσιας Διοίκησης "Κλεισθένης" εντάσσεται στο 2ο Κ.Π.Σ. και έχει ως κύριος στόχο τη δημιουργία προϋποθέσεων συνεχούς εκσυγχρονισμού της διοίκησης μέσω παρεμβάσεων τεχνικού, οργανωτικού και εκπαιδευτικού χαρακτήρα. Στα πλαίσια υλοποίησής του χρηματοδοτήθηκαν έργα οργάνωσης και πληροφορικής στους τομείς δημοσιονομικού, κοινωνικού και οικονομικού ενδιαφέροντος, προγράμματα συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης του ανθρώπινου δυναμικού της Δ.Δ., μελέτες και εφαρμογές για τη χρήση των νέων τεχνολογιών στις δημόσιες υπηρεσίες.

Στον Δημοσιονομικό τομέα προβλέπονται δράσεις με στόχο την βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών προς τους πολίτες, όπως:

- Υπηρεσίες ενημέρωσης (ηλεκτρονική παροχή πληροφοριών, υπηρεσία απόκρισης σε ερωτήματα μέσω e-mail, υπηρεσία οδηγού του πολίτη
- Υπηρεσίες εξυπηρέτησης (ηλεκτρονική υποβολή εντύπων, ανάκτηση βεβαιώσεων) εντύπων μέσω call-center ή ηλεκτρονικά

Στον Τομέα Αποκέντρωσης και Αυτοδιοίκησης προβλέπεται η εισαγωγή των ΤΠΕ και στα τρία επίπεδα διοίκησης με στόχο:

- την άρση των δυσκολιών και των μειονεκτημάτων που αντιμετωπίζουν οι λιγότεροι ευνοημένες περιοχές της χώρας.
- την ολοκλήρωση και αναβάθμιση της απαραίτητης πληροφορικής υποδομής των περιφερειών
- τη διασύνδεση συστημάτων Α' και Β' Αυτοδιοίκησης σε επίπεδο Περιφέρειας

METPO 1.2: Βελτίωση της επικοινωνίας μεταξύ των φορέων της Δημόσιας Διοίκησης

Στόχος του Μέτρου είναι η ελαχιστοποίηση του χρόνου συλλογής των αναγκαίων πληροφοριών, η καλύτερη ποιότητα παρεχόμενων υπηρεσιών προς τους πολίτες κ.α. μέσα από την ανάπτυξη κεντρικών βάσεων πληροφοριών, την ψηφιοποίηση υλικού και την δημιουργία μηχανισμών διαχείρισης και διάθεσης των δημοσίων πληροφοριών.

METPO 1.3: Εξυπηρέτηση του πολίτη

Βασικός στόχος του μέτρου, είναι η ελαχιστοποίηση της «φυσικής» επαφής του πολίτη με τις Δημόσιες Υπηρεσίες και περιλαμβάνει δράσεις, όπως:

- Η αναμόρφωση συγκεκριμένων λειτουργιών με την καθιέρωση ηλεκτρονικής επικοινωνίας του πολίτη με τη Δ.Δ. (π.χ. τη χρήση Internet, έξυπνων καρτών, κ.α.)
- Η μείωση των μετακινήσεων του πολίτη στο εσωτερικό της Δ.Δ. (Η διακίνηση των πληροφοριών θα γίνεται μέσω των Δημόσιων Υπηρεσιών και όχι μέσω του πολίτη)
- Καλύτερη ηλεκτρονική εξυπηρέτηση επαγγελματικών ομάδων με αυξημένη συναλλαγή με τις δημόσιες υπηρεσίες

ΜΕΤΡΟ 1.4: Κατάρτιση για την εισαγωγή των νέων τεχνολογιών στη Δημόσια Διοίκηση- Ενημέρωση πολιτών

Το Μέτρο προβλέπει ενέργειες σχεδιασμού, εκπαίδευσης και ενημέρωσης ώστε να δημιουργηθεί το κατάλληλο περιβάλλον για την εισαγωγή των τεχνολογιών πληροφορικής στην Δημόσια Διοίκηση. Ειδικότερα, προβλέπεται:

- Κατάρτιση και επιμόρφωση των δημοσίων υπαλλήλων σε θέματα πληροφορικής και ποιότητας.
- Οργανωτική και λειτουργική προσαρμογή ώστε να καθίσταται εφικτή η εισαγωγή των νέων τεχνολογιών.
- Ενημέρωση – Ευαισθητοποίηση

ΥΠΟΠΡΟΓΡΑΜΜΑ 2: Ποιότητα Ζωής: Υγεία, Περιβάλλον, Μεταφορές

Η χρησιμοποίηση ΤΠΕ για την υποστήριξη μιας ευρύτερης στρατηγικής παροχής βελτιωμένων υπηρεσιών υγείας και πρόνοιας σε όλους τους πολίτες αποτελεί κεντρικό στόχο του Υποπρογράμματος. Αυτό συνεπάγεται την υλοποίηση ενεργειών όπως τη σύνδεση του επιστημονικού και διοικητικού προσωπικού του τομέα με υποδομές ιατρικής τηλεματικής για πρόληψη, διάγνωση και θεραπεία, η διασύνδεση περιφερειακών και τοπικών κέντρων υγείας με ιατρικές υπηρεσίες που παρέχονται από κεντρικά σημεία, η ανάπτυξη εφαρμογών τηλεϊατρικής, ηλεκτρονικών συστημάτων για ηλικιωμένους και ανάπηρους, καθώς και συστημάτων για ασφαλή και εμπιστευτική πρόσβαση σε δίκτυα πληροφοριών για τους ασθενείς.

ΜΕΤΡΟ 2.1: Πληροφοριακές υποδομές και ιατρικά δίκτυα

Στους γενικούς στόχους για την υγεία περιλαμβάνονται η βελτίωση του τρόπου παροχής πρωτοβάθμιας φροντίδας σε απομονωμένες (νησιωτικές και ορεινές) περιοχές, η βελτίωση της πρόσβασης των αγροτικών γιατρών σε πληροφορίες υγείας και η συνεπακόλουθη άρση της απομόνωσής τους, η ανταλλαγή επιστημονικών απόψεων μεταξύ γιατρών, Νοσοκομείων ή και Κέντρων Υγείας, η διοικητική πληροφόρηση του Υπουργείου και η υποστήριξή του στη χάραξη πολιτικής με στόχο τη βελτίωση του επιπέδου εξυπηρέτησης των πολιτών. Το Μέτρο περιλαμβάνει δράσεις για τους τομείς της υγείας και της πρόνοιας.

A. Πληροφοριακές υποδομές σε νοσηλευτικά ιδρύματα

- Ολοκλήρωση υποδομών σε επιλεγμένα Νοσοκομεία.
- Εισαγωγή πληροφοριακών συστημάτων στα Νομαρχιακά/ Περιφερειακά Νοσοκομεία του ΕΣΥ καθώς και σε Κέντρα Υγείας.: Τήρηση φακέλου ασθενή, ηλεκτρονική ενημέρωση ασθενή, εφαρμογή ιστορικού αρχείου στα Κέντρα Υγείας.

B. Πληροφοριακές υποδομές σε ιδρύματα πρόνοιας

- Ανάπτυξη πληροφοριακών συστημάτων.
- Εγκατάσταση βασικών εργαλείων πληροφορικής σε Φορείς της Πρόνοιας.
- Εξελιγμένος software για άτομα με ειδικές ανάγκες.

Γ. Εθνικά δίκτυα ιατρικής πληροφόρησης και παροχής υπηρεσιών

- Ολοκλήρωση πιλοτικών δικτύων που σχεδιάσθηκαν στο Β' Κ.Π.Σ. Το δίκτυο τηλεματικών υπηρεσιών υγείας καλύπτει την περιοχή του Αιγαίου. Έχει ολοκληρωθεί το επιχειρησιακό σχέδιο για την εφαρμογή τηλεματικών υπηρεσιών υγείας στην Ελλάδα και αναμένονται οι απαιτούμενες εγκρίσεις για την προκήρυξη του διαγωνισμού.
- Επέκταση των δικτύων αιμοδοσίας και τηλεματικών υπηρεσιών υγείας.
- Δημιουργία δικτύων μικρής κλίμακας για τη διασύνδεση μονάδων Νοσοκομείων με στόχο την κεντρική παρακολούθηση των αρχείων ασθενών
- Υπηρεσίες πρόσβασης σε πληροφορίες υγείας.

METPO 2.2: Καατάρτιση και θεσμικά μέτρα στην υγεία, πρόνοια

Στο Μέτρο προβλέπονται υποστηρικτικές ενέργειες που αποσκοπούν στην λειτουργική ενσωμάτωση των συστημάτων που θα αναπτυχθούν στις διαδικασίες των φορέων. Πιο αναλυτικά:

- Δημιουργία μηχανισμών για την συμπλήρωση του θεσμικού πλαισίου σε θέματα τηλεϊατρική.
- Μελέτες κωδικοποιήσεων στοιχείων ιατρικής ή διαχειριστικής φύσης
- Οργάνωση και εκπαίδευση ανθρώπινου δυναμικού σε εφαρμογές ιατρικής τηλεματικής για πρόληψη, διάγνωση και θεραπεία, κατάρτιση των χρηστών των συστημάτων ΤΠΕ.

- Εκπαίδευση και ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού για την υποστήριξη της λειτουργίας κέντρων και μονάδων υγείας σε απομακρυσμένες περιοχές

METPO 2.3: Διαχειριστικά πληροφοριακά συστήματα στις μεταφορές

Ο τομέας των μεταφορών μπορεί να αποκομίσει πολύπλευρα οφέλη από την εκμετάλλευση των νέων τεχνολογιών επικοινωνίας, όπως μείωση του χρόνου πραγματοποίησης μιας διαδρομής, της ρύπανσης του περιβάλλοντος καθώς και βελτίωση της ασφάλειας. Στη βάση αυτή προβλέπεται η συλλογή, συστηματοποίηση και εκμετάλλευση πληροφορίας και η χρήση δικτύων ως παράγοντας που μπορεί να αυξήσει σημαντικά την αποδοτικότητα και τη λειτουργικότητα των μεταφορών.

- Στις *χερσαίες μεταφορές* επιδιώκεται η αύξηση του επιπέδου εξυπηρέτησης των μέσων μαζικής μεταφοράς, και η βελτίωση των κυκλοφοριακών συνθηκών.
- Στις *αεροπορικές μεταφορές* στόχος είναι η επίλυση των προβλημάτων κορεσμού, με την αναβάθμιση των υπάρχοντων συστημάτων ελέγχου εναέριας κυκλοφορίας για μεγαλύτερη ασφάλεια και αύξηση των δυνατοτήτων των αεροδρομίων, και η λειτουργία σύγχρονων ηλεκτρονικών συστημάτων κρατήσεων.
- Στις *θαλάσσιες μεταφορές* προβλέπεται η χρήση της πληροφορικής για την καλύτερη οργάνωση μεταφοράς επιβατών και φορτίων, με την επέκταση του συστήματος για ηλεκτρονικές κρατήσεις θέσεων και έκδοση εισιτηρίων, τη υλοποίηση εθνικού πληροφοριακού σύστημα κυκλοφορίας πλοίων, και την εισαγωγή ολοκληρωμένων πληροφοριακών συστημάτων στα λιμάνια.

METPO 2.4: Διαχειριστικά πληροφοριακά συστήματα για καλύτερο περιβάλλον

Βασικός στόχος του Μέτρου είναι η αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών πληροφορικής και τηλεπικοινωνιών για την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης. Αυτό επιτυγχάνεται είτε με την «αποϋλοποίηση» πολλών διαδικασιών παραγωγής (μείωση στη χρήση ενέργειας και πρώτων υλών) είτε με πιο ορθολογική χρήση πόρων. Στο πλαίσιο αυτό προτείνονται ενέργειες για:

- Ενθάρρυνση παραγωγής με λιγότερα υλικά (αποϋλοποίηση) και με τη χρήση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου.
- Δασοπροστασία με την εγκατάσταση ηλεκτρονικών συστημάτων επικοινωνίας εκτάκτου ανάγκης,

- Χρήση πληροφοριακών συστημάτων για τηλεμετρήσεις υδάτινων και ορεινών όγκων, για πρόληψη καταστροφών και καλύτερη διαχείριση του περιβάλλοντος,
- Χρήσης της πληροφορικής στην παραγωγική διαδικασία για τη μείωση των ρύπων, την επιλογή των αποδοτικότερων τεχνολογιών και την παραγωγή νέων προϊόντων φιλικών προς το περιβάλλον,
- Χρήσης της πληροφορικής στην παραγωγή ενέργειας για την εκτίμηση του κύκλου ζωής, της ενεργειακής απόσβεσης και των εξωτερικών επιπτώσεων διαφορετικών τρόπων παραγωγής ενέργειας.

ΥΠΟΠΡΟΓΡΑΜΜΑ 3: Τηλεπικοινωνίες – Ταχυδρομεία

Η εξασφάλιση της απαραίτητης υποδομής σε απομακρυσμένες και δυσπρόσιτες περιοχές θα πρέπει να διασφαλιστεί όχι μόνον μέσω των κατάλληλων κανονιστικών ρυθμίσεων που θα συνοδεύουν τον ανταγωνισμό σε μία απελευθερωμένη αγορά, αλλά και μέσω της παρώθησης της ζήτησης για τηλεπικοινωνιακές υπηρεσίες στις περιοχές αυτές.

METPO 3.1: Ολοκλήρωση και εφαρμογή διαδικασιών απελευθέρωσης

Το Μέτρο αυτό περιλαμβάνει τις αναγκαίες παρεμβάσεις για την εναρμόνιση του θεσμικού πλαισίου και τη διαμόρφωση του κατάλληλου κανονιστικού πλαισίου για την ανάπτυξη τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών σε καθεστώς πλήρους απελευθέρωσης. Στόχος είναι η δημιουργία συνθηκών για ευρεία παροχή ποιοτικά προηγμένων τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών σε εύλογο κόστος. Περιλαμβάνει σειρά επιμέρους δράσεων οι οποίες αφορούν:

- Τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας των κανονιστικών και ρυθμιστικών φορέων
- Την υλοποίηση μηχανισμών για την ομαλή λειτουργία του ανταγωνισμού στην ελεύθερη αγορά των τηλεπικοινωνιών

METPO 3.2: Καθολική πρόσβαση και υπηρεσίες

Η παροχή καθολικής υπηρεσίας αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της πολιτικής για την περιφερειακή ανάπτυξη. Η καθολική υπηρεσία έχει διπλό ρόλο: κοινωνικό (ως μέσο αποφυγής αποκλεισμών) αλλά και αναπτυξιακό (στηρίζει την αναπτυξιακή

διαδικασία) και ορίζεται ως σύνολο υπηρεσιών, προδιαγεγραμμένης ποιότητας, που είναι διαθέσιμο σε όλους τους χρήστες ανεξάρτητα από τη γεωγραφική τους θέση.

Στόχος του μέτρου είναι η ανάπτυξη τηλεπικοινωνιακής υποδομής δικτύων τοπικής πρόσβασης περιλαμβανομένων μικρών πόλεων και απομακρυσμένων περιοχών, για την παροχή βασικών υπηρεσιών με σκοπό την διευκόλυνση της απελευθέρωσης της αγοράς, την αύξηση του ανταγωνισμού και την βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων των ορεινών και νησιωτικών περιοχών, μέσω της εξασφάλισης με ηλεκτρονικό τρόπο ικανοποιητικού επιπέδου υπηρεσιών υγείας, εκπαίδευσης και εμπορικών εφαρμογών. Οι υποδομές αυτές θεωρούνται αναγκαίες για την αναβάθμιση και βελτίωση των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων των περιοχών, τη διατήρηση αλλά και τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας. Στο πλαίσιο της ανάπτυξης της καθολικής υπηρεσίας προτείνονται οι εξής επιμέρους παρεμβάσεις:

- Ανάπτυξη δικτυακής υποδομής σε 1.500 οικισμούς σε δυσπρόσιτες περιοχές της χώρας, με στόχο την τηλεφωνοδότησή τους, και τη δυνατότητα παροχής βασικών υπηρεσιών ευρείας ζώνης (εγκαταστάσεις σύγχρονων συνδρομητικών συστημάτων, καλωδίων οπτικών ινών ή ψηφιακών δικτύων).
- Αναβάθμιση της δικτυακής υποδομής σε επιλεγμένο τμήμα των 10.000 απομακρυσμένων οικισμών της χώρας, ώστε να υπάρχει η δυνατότητα παροχής βασικών υπηρεσιών ευρείας ζώνης (φωνής, δεδομένων, εικόνας).

ΜΕΤΡΟ 3.3: Προηγμένες τηλεπικοινωνιακές υποδομές

Προωθείται η εισαγωγή των νέων τηλεπικοινωνιακών τεχνολογιών/ εφαρμογών στην καθημερινή ζωή του πολίτη, καθώς επίσης και στη λειτουργία του δημόσιου τομέα, έτσι ώστε να καταστούν κοινωνοί των προνομίων που προσφέρει η ΚτΠ.

- * Επίδειξη νέων τεχνολογιών και υπηρεσιών σε ορισμένη γεωγραφική περιοχή και ορισμένο αριθμό χρηστών (Τηλε-ιατρική, τηλε-εκπαίδευση, τηλε-εργασία, ασύρματη πρόσβαση στο Internet και σε τράπεζες πληροφοριών κ.α.)

ΜΕΤΡΟ 3.4: Εκσυγχρονισμός ταχυδρομικών υποδομών

Το μέτρο αφορά την βελτίωση των ταχυδρομικών υποδομών, με έμφαση στις απομακρυσμένες περιοχές μέσα από έργα που αφορούν την ανάπτυξη σύγχρονων υποδομών για την αναβάθμιση των παρεχομένων υπηρεσιών, την ανασυγκρότηση

του Δικτύου Καταστημάτων των ΕΛ.ΤΑ με στόχο την ανάδειξη τους σε πολυδύναμα κέντρα εξυπηρέτησης πολιτών, τα πληροφοριακά συστήματα, την κατάρτιση ανθρώπινου δυναμικού.

ΜΕΤΡΟ 3.5: Κατάρτιση ανθρώπινου δυναμικού

Το μέτρο στοχεύει στην κατάρτιση του στελεχιακού δυναμικού που θα υλοποιήσει τις παρεμβάσεις, την ανάπτυξη και αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού των ΕΛ.ΤΑ, ειδικότερα στην περιφέρεια και υλοποίηση δράσεων κατάρτισης συνδεδεμένων με τις επενδύσεις

ΥΠΟΠΡΟΓΡΑΜΜΑ 4: Ανάπτυξη – Απασχόληση

Οι γενικοί στόχοι της πολιτικής για την ανάπτυξη και τη απασχόληση στην Κοινωνία της Πληροφορίας είναι:

- Η ενίσχυση της οικονομίας μέσω της αξιοποίησης της πληροφορίας και της βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων, της αναβάθμισης των προϊόντων και των υπηρεσιών τους.
- Η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, η ανάπτυξη των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού και η ανάπτυξη νέων τρόπων εργασίας στην Κοινωνία της Πληροφορίας

Οι δράσεις του Υποπρογράμματος στοχεύουν: στην ανάπτυξη βασικών γνώσεων πληροφορικής για τον ευρύτερο πληθυσμό μέσω ευέλικτων διαδικασιών, στην κατανόηση και χρήση των εφαρμογών της ΚτΠ από τις γυναίκες, τις ευπαθείς κοινωνικά ομάδες πληθυσμού και τους ηλικιωμένους, στην προώθηση της απασχόλησης και στην απόκτηση εργασιακής εμπειρίας σε τομείς της ΚτΠ, στην κατάρτιση σε νέες δεξιότητες, στην διάδοση και εφαρμογή της τηλε-εργασίας, τηλεκατάρτισης και του ηλεκτρονικού εμπορίου σε γεωγραφικά απομακρυσμένες περιοχές και τον νησιωτικό χώρο.

ΜΕΤΡΟ 4.1: Ψηφιακή Οικονομία

Ιδιαίτερη σημασία δίνεται στην ένταξη των μικρομεσαίων επιχειρήσεων στο νέο περιβάλλον ενώ προωθούνται σειρά δράσεων για την :

- Ενίσχυση νέων χρηματοδοτικών μηχανισμών όπως τα κεφάλαια επιχειρηματικών συμμετοχών (venture capital funds)
- Προσέλκυση επιχειρήσεων υψηλού τεχνολογικού περιεχομένου και αξιοποίηση του υπάρχοντος δυναμικού μέσω της δημιουργίας σύγχρονων, εθνικής ή περιφερειακής εμβέλειας εξειδικευμένων υποδομών (τεχνολογικό πάρκο υψηλής τεχνολογίας, περιφερειακά κέντρα εξειδίκευσης κτλ)
- Υποστήριξη των ΜΜΕ σε θέματα ενημέρωσης, τεχνογνωσίας και ανθρώπινων πόρων για την εισαγωγή της πληροφορικής

METPO 4.2: Ανάπτυξη έρευνας – σύνδεση με την παραγωγή

Οι βασικές ενέργειες που προωθούνται μέσα από το Μέτρο διακρίνονται σε δύο κατηγορίες:

- Διασύνδεση Έρευνας και Παραγωγής μέσω Κοινοπραξιών Ερευνητικών και Παραγωγικών Φορέων
- Ενίσχυση, συμπλήρωση και Διεύρυνση των Υποδομών

Ειδικότερες δράσεις που προβλέπεται να υλοποιηθούν είναι:

- Η στήριξη της βασικής έρευνας
- Η αναβάθμιση και εκσυγχρονισμός της υποδομής των ερευνητικών κέντρων με αξιοποίηση των ερευνητικών /ακαδημαϊκών δικτύων
- Η ανάπτυξη Εθνικής ηλεκτρονικής βιβλιοθήκης για πρόσβαση στην πληροφορία που σχετίζεται με την επιστήμη και τη γνώση
- Η ανάπτυξη της τεχνομεσιτίας με σκοπό την επιτάχυνση της ροής τεχνολογίας προς τους οικονομικούς και κοινωνικούς φορείς της χώρας
- Η σύνδεση έρευνας και παραγωγής και η αξιοποίηση καινοτόμων προϊόντων/ υπηρεσιών μέσω της δημιουργίας εργαστηρίων παροχής υπηρεσιών, παροχή κινήτρων για τη δημιουργία "spin-offs".

METPO 4.3: Προώθηση της απασχόλησης στην ΚτΠ

Οι τεχνολογίες πληροφορίας και επικοινωνίας επιφέρουν σημαντικές αλλαγές στα πρότυπα των μορφών εργασίας και των επαγγελματικών προσόντων. Μία ιδιαίτερη ενέργεια του Μέτρου είναι η ανάπτυξη και η διάδοση της τηλε-εργασίας. Οι ΤΠΕ παρέχουν την δυνατότητα σε πολλούς εργαζόμενους να εργαστούν από απόσταση από τον συνήθη χώρο εργασίας τους, με τη βοήθεια ενός υπολογιστή και μίας τηλεφωνικής σύνδεσης. Ιδιαίτερη βαρύτητα θα δοθεί στην προώθηση της τηλε-

εργασίας στις νησιωτικές και απομακρυσμένες ορεινές περιοχές μέσα από πιλοτικές εφαρμογές (π.χ. δημιουργία τηλε-κέντρων) από τις οποίες θα προκύψουν συμπεράσματα για την ευρεία διάδοσή της και την κατάλληλη προσαρμογή του νομοθετικού πλαισίου.

ΜΕΤΡΟ 4.4: Αναβάθμιση των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού

Οι αυξημένες δεξιότητες που απαιτούνται για την εισαγωγή στην ΚτΠ δημιουργούν την ανάγκη νέων προγραμμάτων κατάρτισης και δια βίου μάθησης. Η προώθηση της χρήσης της τηλε-κατάρτισης στις νησιωτικές και στις απομονωμένες ορεινές περιοχές και η εφαρμογή προγραμμάτων κατάρτισης για την αναβάθμιση των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού με έμφαση τη χρήση και εξάσκηση στις νέες ΤΠΕ περιλαμβάνονται στις βασικές ενέργειες του Μέρους.

ΥΠΟΠΡΟΓΡΑΜΜΑ 5: Παιδεία – Πολιτισμός

Η διαρκώς αυξανόμενη χρήση των νέων τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνίας σε όλο σχεδόν το φάσμα της ανθρώπινης δραστηριότητας σηματοδοτεί την έλευση μίας νέας εποχής με κύριο χαρακτηριστικό την ανάγκη χειρισμού της πληροφορίας και την ανανέωση της γνώσης με ταχείς ρυθμούς. Το εκπαιδευτικό σύστημα καλείται να αντιμετωπίσει την πρόκληση αυτή, προετοιμάζοντας τους αυριανούς πολίτες να ζήσουν σε μία κοινωνία διαρκούς ανανέωσης της γνώσης.

ΜΕΤΡΟ 5.1: Εξοπλισμός και Δικτύωση 1,2,3/βάθμιας εκπαίδευσης

Το μέτρο περιλαμβάνει δράσεις που αποσκοπούν στην βελτίωση των υποδομών και των δικτύων επικοινωνίας σε σχολεία, ανώτερα και ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα και ερευνητικά κέντρα. (εξοπλισμός με σύγχρονο υπολογιστικό, δικτυακό, οπτικοακουστικό εξοπλισμό, δημιουργία αιθουσών τηλε-εκπαίδευσης, αναβάθμιση εργαστηρίων πληροφορικής κ.α.)

ΜΕΤΡΟ 5.2: Ανάπτυξη εκπαιδευτικού περιεχομένου και εφαρμογών τηλεματικής

Προβλέπεται η ενίσχυση της παραγωγής και της διάχυσης εκπαιδευτικού λογισμικού και παιδαγωγικού περιεχομένου ψηφιακού υλικού και θα καλύψει με το απαραίτητο εκπαιδευτικό υλικό την ανάπτυξη της διδασκαλίας με τη χρήση των νέων τεχνολογιών ως εργαλείο γνώσης, έρευνας και μάθησης σε όλο το φάσμα της

εκπαιδευτικής διαδικασίας. Στη βάση αυτή θα αναπτυχθούν κόμβοι επικοινωνίας, διάδοσης και διάχυσης του ψηφιοποιημένου εκπαιδευτικού υλικού στο διαδίκτυο (δημιουργία ψηφιακών βιβλιοθηκών) που θα χρησιμοποιούνται ως εργαλεία επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών και ως σημεία άντλησης γνώσης από τους σπουδαστές.

METPO 5.3: Επιμόρφωση εκπαιδευτικών και θεσμικές παρεμβάσεις

Στόχος του Μέτρου είναι η ενημέρωση, κατάρτιση και εξοικείωση των εκπαιδευτικών στη χρήση των νέων τεχνολογιών, ώστε να μπορούν να τις χρησιμοποιούν στην εκπαιδευτική διαδικασία αλλά και στην προσωπική τους διαρκή ενημέρωση και αναζήτηση πηγών γνώσης.

METPO 5.4: Τεκμηρίωση και προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς

Η πολιτιστική πολιτική για την Κοινωνία της Πληροφορίας στη χώρα μας επικεντρώνεται σε μια σειρά από στόχους όπως η χρήση των νέων τεχνολογιών πληροφορικής για την επιστημονική τεκμηρίωση μνημείων, ψηφιοποίηση συλλογών, εγγράφων, τη στήριξη της καλλιτεχνικής δημιουργίας που χρησιμοποιεί νέες τεχνολογίες, οι πρωτοβουλίες ενίσχυσης της ελληνικής γλώσσας με τη χρήση των δικτύων πληροφόρησης, η αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών για επαφή με την ελληνική ομογένεια και τη διαφύλαξη της ελληνικής ταυτότητας.

METPO 5.5: Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού στον πολιτισμό

Το Μέτρο απευθύνεται στο ανθρώπινο δυναμικό που ασχολείται στο τομέα του Πολιτισμού και περιλαμβάνει δράσεις προσαρμογής των δεξιοτήτων του υφισταμένου επιστημονικού προσωπικού στις νέες συνθήκες.

4.5 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ

Από την ανάλυση που προηγήθηκε προκύπτει ότι το ΕΠΚτΠ αποτελεί την πρώτη προσπάθεια για την ένταξη των σχετικών δράσεων σε ένα συγκεκριμένο πλαίσιο δράσης. Γίνεται σαφές ότι οι στρατηγικές που περιγράφηκαν θα πρέπει να αξιολογηθούν σε συνάρτηση με τις συνθήκες που επικρατούν στον τομέα της Κοινωνίας της Πληροφορίας στη χώρα αλλά και τις επικρατούσες συνθήκες στους τομείς των επικοινωνιών και της πληροφορικής, τον εκσυγχρονισμό της δημόσιας διοίκησης αλλά και την επιδίωξη για την εξασφάλιση καθολικότητας στην πρόσβαση.

Από την ιεράρχηση των προτεραιοτήτων με βάση τη χρηματοδοτική βαρύτητα κάθε στόχου προκύπτει ότι ο Άξονας 2 «Κοινωνία της Πληροφορίας, Ανάπτυξη και Ανθρώπινο Δυναμικό» απορροφά το 61% του συνολικού προγράμματος (πλην της Τεχνικής Βοήθειας) έναντι 39% του Άξονα «Κοινωνία της Πληροφορίας, Ανάπτυξη και Ανθρώπινο Δυναμικό». Όσον αφορά στη χρηματοδοτική κατανομή των ειδικών στόχων ιδιαίτερη προτεραιότητα δίνεται στη Δημόσια Διοίκηση που απορροφά το 29% του Ε.Π. καθώς η συμβολή της στην ανάπτυξη της ΚτΠ είναι πολυεπίπεδη και μπορεί να αποτελέσει την κινητήρια δύναμη που θα συμπαρασύρει και τους υπόλοιπους τομείς.

Στον τομέα της απασχόλησης ιδιαίτερη σημασία παρουσιάζει το Μέτρο 3.2 το οποίο συμβάλει στην άρση των ανισοτήτων μεταξύ των διάφορων περιφερειών της χώρας καθώς επίσης και η δράση διαμόρφωσης αποδοτικού ταχυδρομικού δικτύου κορμού που θα μπορεί να εγγυηθεί την υψηλή και σταθερή ποιότητα των παρεχόμενων καθολικών υπηρεσιών.

Όπως προαναφέρθηκε η ενίσχυση της έρευνας αποτελεί συστατικό στοιχείο ανάπτυξης της Κοινωνίας της Πληροφορίας καθώς αυξάνει την εγχώρια προστιθέμενη αξία στον τομέα. Η παραγωγή καινοτομικών προϊόντων μέσω κοινοπραξιών ερευνητικών και παραγωγικών φορέων και η ενίσχυση, συμπλήρωση και ανάπτυξη των υποδομών των ερευνητικών φορέων αποτελούν τις δύο βασικές κατηγορίες δράσεων του Ε.Π. Οι δράσεις που αναφέρονται στις σχέσεις κράτους - πολίτη, την πρόσβαση στη γνώση και την έρευνα, τη βελτίωση της ποιότητας ζωής, προβολή του ελληνικού πολιτισμού κ.α. αποτελούν σημαντικά βήματα στην άρση της απομόνωσης του νησιωτικού χώρου.

Η συμβολή του Ε.Π. έχει διττό χαρακτήρα στην *ισότητα των ευκαιριών*. Το περιεχόμενο της ΚτιΠ οδηγεί αφενός σε κατάργηση των αποστάσεων και των φυσικών, γεωγραφικών περιορισμών, επιτρέποντας σε κατοίκους απομακρυσμένων, νησιωτικών περιοχών που αδυνατούν ή δυσκολεύονται να απομακρυνθούν από ένα συγκεκριμένο χώρο, να μετέχουν ισότιμα στην διακίνηση της πληροφορίας, στις καθημερινές τους ασχολίες και στην αγορά εργασίας. Από την άλλη όμως πλευρά είναι υπαρκτός ο κίνδυνος οι νέες τεχνολογίες να οδηγήσουν σε νέες ανισότητες και περιθωριοποίηση κοινωνικών ομάδων και εργαζομένων, ιδιαίτερα αυτών που παρουσιάζουν πολύ μικρό βαθμό εξοικείωσης με τις ΤΠΕ (τεχνολογικός αναλφαριθμητισμός).

Από την ανάλυση που προηγήθηκε προκύπτει ότι η εφαρμογή του ΕΠΚτιΠ αποτελεί σημαντική πρόκληση για το νησιωτικό χώρο στην προσπάθεια ανάπτυξής του σε ένα συνεχώς μεταβαλλόμενο διεθνές περιβάλλον. Η αξιοποίηση των δυνατοτήτων αυτών στο νησιωτικό χώρο δεν θα συμβάλλει μόνο στην παροχή ίσων ευκαιριών και στην βελτίωση της επιχειρηματικότητας αλλά και στη βελτίωση της ελκυστικότητας των νησιών ως τόπων εγκατάστασης ανθρώπων και δραστηριοτήτων που αποτελεί κύρια επιδίωξη του Ε.Π.

Βασική προϋπόθεση για την αποτελεσματική αξιοποίηση των ΤΠΕ αποτελεί η στήριξη του τοπικού ανθρώπινου δυναμικού που θα κληθεί να υλοποιήσει και να διαχειρίζεται τις αναφερόμενες δράσεις και ο συντονισμός μεταξύ κεντρικής, περιφερειακής και τοπικής διοίκησης για την προώθηση της εφαρμογής τους.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 5

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΜΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΝΗΣΙΩΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ:

Η περίπτωση της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου

5.1. ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

5.1.1. Γενικά χαρακτηριστικά

Η Περιφέρεια του Βορείου Αιγαίου καλύπτει το βορειοανατολικό τμήμα του Αιγαίου Πελάγους και αποτελείται από τους Νομούς Λέσβου, Σάμου και Χίου που περιλαμβάνουν τα ομώνυμα νησιά καθώς και μικρότερα άλλα.

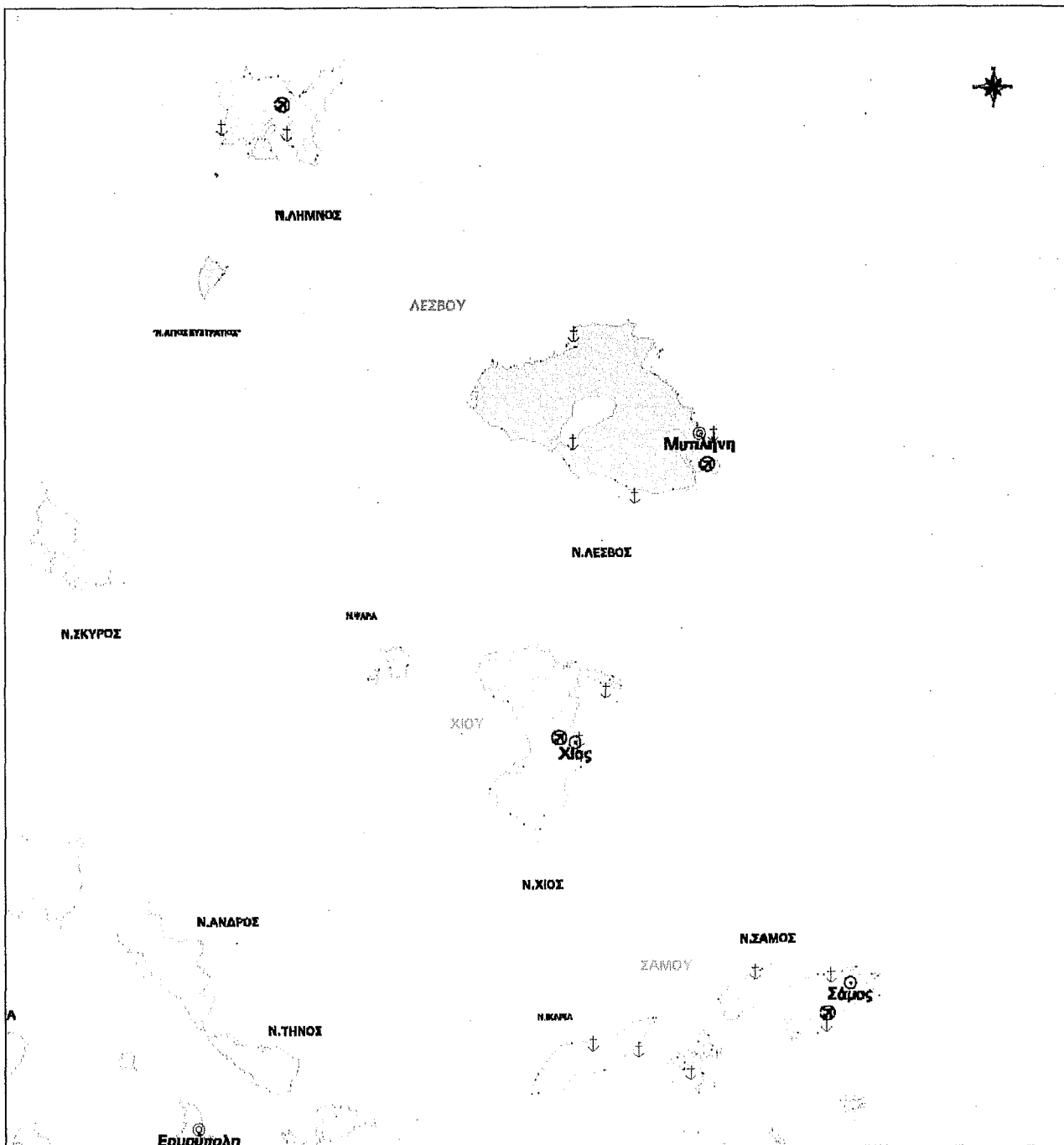
Η συνολική έκταση της Περιφέρειας είναι 3.836 τ.χλμ. ενώ το ποσοστό των ορεινών εκτάσεων καλύπτει το 33,2% της συνολικής έκτασης της Περιφέρειας, των ημιορεινών το 35,3% ενώ οι πεδινές εκτάσεις αντιστοιχούν μόλις στο 31,5%.

Ο Νομός Λέσβου, έκτασης 2.154 τ.χλμ. με κυριότερα νησιά την Λέσβο, Λήμνο και Αγ. Ευστράτιο, περιλαμβάνει δέκα επτά (17) Δήμους και μία κοινότητα σε τέσσερις Επαρχίες.

Ο Νομός Χίου, έκτασης 904 τ.χλμ. με κυριότερα νησιά τη Χίο, Ψαρά και Οινούσες περιλαμβάνει δέκα (10) Δήμους σε μία Επαρχία.

Ο Νομός Σάμου, έκτασης 778 τ.χλμ. με κυριότερα νησιά τη Σάμο, την Ικαρία και τους Φούρνους, περιλαμβάνει οκτώ (8) Δήμους σε δύο (2) Επαρχίες.

Οι ακτογραμμές της περιφέρειας έχουν μήκος 1335 χλμ. Η γεωγραφική θέση και η διάταξη των νησιών κάνουν προφανή την εγγύτητα με την ηπειρωτική Μ. Ασία. Κύριο χαρακτηριστικό της περιφέρειας αποτελεί το πλούσιο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον.



Εκτύπησε το Γραφείο Χάρτων, Αθήνα, 1977 (1:100.000)
 Βαλκανική 1:100.000, 1977 (1:100.000)
 Γεωγραφική Υπηρεσία Χάρτων
 Αριθμός Χάρτη 1:100.000, 1977 (1:100.000)
 Στοιχείο Χάρτη 1:100.000, 1977 (1:100.000)
 Εγκρίθηκε από το Γραφείο Χάρτων, 1977 (1:100.000)

Χάρτης
 Π.11.1

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ
 ΑΝΑΤΥΞΗΣ
 ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ
 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ



ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ
 ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ
 ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΔΙΑΡΧΕΙΑ
 ΚΑΙ ΒΑΣΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ
 ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- Όρια Νομών
- Διοικητική οδόδρομος (ΠΑΣΕ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ)
- Διεύθυνση Οδικών Διευθύνσεων
- Διευθυντήριο Διεύθυνση
- Αεροδρόμιο
- Προστασία Περιφερειών
- Προστασία Νομών
- Αεροδρόμιο

ΚΑΙΜΑΚΑ 1: 1100000



Το παρόν σχέδιο αποτελεί προϊόν του Γραφείου
 Χάρτων της Γεωγραφικής Υπηρεσίας Χάρτων
 και Αεροπορίας (Γ.Υ.Χ.Α.), του Υπουργείου Παιδείας
 και Θρησκευμάτων (Υ.Π.Θ.) και του
 Γραφείου Χάρτων (Γ.Υ.Χ.) του
 Υπουργείου Χάρτων (Υ.Χ.)

Παράγωγοι Χάρτες
 ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΤΥΞΗΣ
 Ε.Π.Ι. Πανεπιστήμιο Πατρών

5.1.2. Δημογραφικά στοιχεία

Ο πληθυσμός της Περιφέρειας σύμφωνα με την απογραφή του 1991 ήταν 199.231 κάτοικοι, με γεωγραφική κατανομή 105.082 στο Νομό Λέσβου, 52.184 στο Νομό Χίου και 41.965 στο Νομό Σάμου. Ο πληθυσμός της περιφέρειας αποτελεί το 1,9% του συνολικού πληθυσμού της Χώρας.

Οι δημογραφικές συνθήκες στα νησιά του Βορείου Αιγαίου, παρουσιάζονται ιδιαίτερα δυσμενείς λόγω της υπογεννητικότητας και της δημογραφικής εξόδου που είναι μακροχρόνια και έντονη με μόνο ανασχετικό παράγοντα την πολύ μικρή εισροή πληθυσμού στην περίοδο 1981 – 1991. Ιδιαίτερα υψηλοί είναι οι δείκτες γήρανσης των νομών της περιφέρειας, οι οποίοι ξεπερνούν το μέσο εθνικό επίπεδο. Οι δυσμενείς δημογραφικές εξελίξεις επιβεβαιώνονται και από την μετανάστευση και την φυσική εξέλιξη του πληθυσμού την δεκαετία 1981 – 91, η οποία είναι αρνητική.

Στους παρακάτω πίνακες παρουσιάζονται στοιχεία για τον δείκτη γήρανσης και τη φυσική κίνηση του πληθυσμού της περιφέρειας.

Πίνακας 14: Δείκτης Γήρανσης

ΝΟΜΟΣ	Πληθυσμός 1991	Πληθυσμός 0 – 14	Πληθυσμός >64	Δείκτης Γήρανσης
ΧΙΟΥ	52.184	9.988	9.682	0,97
ΣΑΜΟΥ	41.965	7.169	8.934	1,25
ΛΕΣΒΟΥ	105.082	17.902	21.459	1,20
ΕΛΛΑΔΑ	10.259.900	1.974.867	1.404.352	0,71

ΠΗΓΗ: Ε.Σ.Υ.Ε. απογραφή 1991

Πίνακας 15: Φυσική κίνηση πληθυσμού, Μετανάστευση 1981 - 1991

ΝΟΜΟΣ	Πληθυσμός 1981	Πληθυσμός 1991	Σύνολο γεννήσεων 1981-91	Σύνολο θανάτων 1981-91	Φυσική κίνηση 1981-91	Εκτίμηση ελάχιστης μετανάστευσης
ΧΙΟΥ	49.865	52.184	6.187	7.014	-827	3.146
ΣΑΜΟΥ	40.519	41.965	4.091	5.979	-1.888	3.334
ΛΕΣΒΟΥ	104.620	105.082	10.395	14.835	-4.440	4.902

ΠΗΓΗ: Σ.Α. Νησιωτικού χώρου 2000-2006

5.1.3. Ακαθάριστο Περιφερειακό Προϊόν - Απασχόληση

Η Περιφέρεια Β. Αιγαίου παράγει το 1,36 του Α.Ε.Π. της χώρας σε τρέχουσες τιμές. Τη μεγαλύτερη συμμετοχή στο Α.Ε.Π. της περιφέρειας έχει ο νομός Λέσβου με 0,76%, ο νομός Σάμου με 0,31% και ο νομός Χίου με 0,29%. Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ στην Περιφέρεια βρίσκεται σε χαμηλό επίπεδο, μόλις το 70,64% της χώρας σε τρέχουσες τιμές έτους 1991 και το 50% του Κοινοτικού μέσου όρου με αποτέλεσμα η Περιφέρεια να βρίσκεται σε σύνολο 179 Περιφερειών της Ε.Ε. στη θέση μεταξύ 170 και 179.⁴⁵

Η σύνθεση του Ακαθάριστου Περιφερειακού Προϊόντος σε τρέχουσες τιμές έχει ως εξής για το έτος 1991:

- Πρωτογενής Τομέας: 21,09% έναντι 16,26% της Χώρας
- Δευτερογενής Τομέας: 20,73% έναντι 27,40% της Χώρας
- Τριτογενής Τομέας: 58,19% έναντι 56,31% της Χώρας

Το εργατικό δυναμικό της περιφέρειας παρουσιάζει συνεχή μείωση από το 1997 έως το 1991 της τάξης του 13,7%. Η απασχόληση στην Περιφέρεια μειώνεται από το 1981 με αποτέλεσμα από τις 60.996 θέσεις απασχόλησης να μειωθεί στις 55.123 το 1991. Οι μεγαλύτερες απώλειες θέσεων εμφανίζονται στον πρωτογενή τομέα ενώ σε επίπεδο νομού, ο νομός Λέσβου κατέχει την πρώτη θέση ενώ η ανεργία παρουσίασε αυξομειώσεις κατ' έτος για να καταλήξει σε υψηλότερο επίπεδο το 1998 από το 1993 (2%).

5.1.4. Παραγωγικοί τομείς

Η οικονομία της περιφέρειας στηρίζεται κυρίως στον τριτογενή τομέα (τουρισμός, δημόσια διοίκηση, υπηρεσίες, εμπόριο) ενώ η πορεία ανάπτυξης των δύο άλλων τομέων εμφανίζεται φθίνουσα. Μεταξύ των Νομών της περιφέρειας παρατηρείται διαφοροποίηση στη διάρθρωση της παραγωγικής δομής αφού κάθε Νομός παρουσιάζει διαφορετική παραγωγική φυσιογνωμία.

• Νομός Λέσβου

Ο πρωτογενής τομέας διατηρείται σε υψηλά σχετικά επίπεδα από πλευράς παραγόμενου προϊόντος. Αντίθετα οι δευτερογενής τομέας στο ΑΕΠ της περιφέρειας μειώνεται συνεχώς ενώ σταθερή εξέλιξη παρουσιάζει ο τριτογενής τομέας. Με κατά κεφαλή προϊόν 3,2 εκατ. δρχ. το 1998 κατέχει την 25^η θέση μεταξύ των νομών της

⁴⁵ Οι Νομοί της Ελλάδος, Η οικονομική και κοινωνική φυσιογνωμία των 52 Νομών και 13 Περιφερειών.

χώρας ενώ παρουσιάζει συνεχή βελτίωση μεταξύ του 1990 και 1998 (67% και 88% του μ. ό. της χώρας αντίστοιχα).

• Νομός Σάμου

Ο πρωτογενής τομέας παρουσιάζει διαχρονική μείωση ενώ αυξάνεται σταθερά ο τριτογενής. Το κατά κεφαλή προϊόν του Νομού 4 εκ. δρχ., το 1998 τον κατατάσσει στην 6 θέση στο σύνολο των Νομών της χώρας ενώ η θέση του ως προς το μέσο της χώρας σε διάστημα 10ετίας βελτιώθηκε (90% το 1990).

• Νομός Χίου

Ο Νομός Χίου παρουσιάζει μια διαφοροποιημένη εικόνα εν σχέση με τους υπόλοιπους τομείς με έναν ισχυρό πρωτογενή τομέα (6% συμμετοχή στο ΑΕΠ της Περιφέρειας) και ένα διογκωμένο τριτογενή (77% συμμετοχή αντίστοιχα, 1998). Η οικονομία του Νομού εξαρτάται κυρίως από τον τομέα των υπηρεσιών και κυρίως από τις μεταφορές και το εμπόριο.

5.1.5. Υποδομές

▪ *Μεταφορές*

Οι μεταφορικές υποδομές της περιφέρειας βρίσκονται σε μέτρια κατάσταση, γεγονός που εξηγείται κατά ένα μεγάλο μέρος από το νησιώτικο και παραμεθόριο της χαρακτήρα. Το σύστημα των θαλασσιών συγκοινωνιών που λειτουργεί ακτινωτά με κέντρο τον Πειραιά δημιουργεί συγκοινωνιακή εξάρτηση των νησιών. Η ανεπάρκεια στην επικοινωνία με τις υπόλοιπες περιφέρειες της χώρας επιδεινώνεται τη χειμερινή περίοδο εξαιτίας των δυσμενών καιρικών συνθηκών.

▪ *Ενεργειακά Δίκτυα*

Το κόστος παραγωγής ενέργειας στην περιφέρεια Β. Αιγαίου είναι πολύ υψηλό και τα νησιά εξαρτώνται αποκλειστικά από το πετρέλαιο. Τα μεγάλα αποθέματα ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (ηλιακή, γεωθερμία) παραμένουν ανεκμετάλλευτα. Το ενεργειακό πρόβλημα εντείνεται τους θερινούς μήνες λόγω της αυξημένης ζήτησης του τουρισμού.

▪ *Τηλεπικοινωνίες*

Παρά την γενικά καλή θέση που κατέχει σε επίπεδο χώρας όσον αφορά την πυκνότητα τηλεφώνων, σε σχέση με τις υπόλοιπες νησιωτικές περιφέρειες, κατατάσσεται τελευταία. Όσον αφορά την ψηφιακή τεχνολογία, έχει δοθεί έμφαση

στην ψηφιοποίηση και τον εκσυγχρονισμό των υποδομών τηλεφωνία στα αστικά κέντρα της περιφέρειας.

- *Υδρευση – Αποχέτευση*

Ο βαθμός εξυπηρέτησης του πληθυσμού από το υδρευτικό δίκτυο είναι ικανοποιητικός. Το ίδιο δεν συμβαίνει στην εξυπηρέτηση του αποχετευτικού δικτύου.

- *Κοινωνικές Υποδομές*

Ικανοποιητικός είναι ο αριθμός των σχολείων στα αστικά και ημιαστικά κέντρα ενώ ελλείψεις παρατηρούνται στις αγροτικές περιοχές. Λειτουργούν τρία πανεπιστημιακά τμήματα και Ναυτικές Σχολές. Στον τομέα της υγείας παρατηρείται έλλειψη σε υποδομές κυρίως στα μικρά νησιά της περιφέρειας.

- *Βιομηχανικές συγκεντρώσεις και υποδομές*

Η περιφέρεια υστερεί σημαντικά στο θέμα της βιομηχανικής υποδομής. Οι βιομηχανικές και βιοτεχνικές μονάδες είναι μικρού μεγέθους και ασχολούνται κυρίως με την μεταποίηση της αγροτικής παραγωγής. Η βιοτεχνική παραγωγή συγκεντρώνεται στις πρωτεύουσες των νομών.

5.1.6. Φυσικό Περιβάλλον

Η περιφέρεια παρουσιάζει πολυμορφία στοιχείων φυσικού, δομημένου, ιστορικού, πολιτιστικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος. Το φυσικό περιβάλλον της περιφέρειας περιλαμβάνει σημαντικές περιοχές και μνημεία φύσης πολλά από τα οποία περιλαμβάνονται στα Corine και προτείνονται για ένταξη Natura.

5.2. ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΩΝ Β' Κ.Π.Σ. ΚΑΙ ΤΟΥ Π.Ε.Π. ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ

5.2.1. Αποτελέσματα από την μέχρι σήμερα υλοποίηση του Π.Ε.Π. Β. Αιγαίου 1994 – 1999.

Το ΠΕΠ Β. Αιγαίου ξεκίνησε να υλοποιείται το 1994 με συνολική αρχική δέσμευση 328 περίπου Μεuro εκ των οποίων τα 47,7 Μεuro αφορούσαν ιδιωτική συμμετοχή. Ο αριθμός των έργων του Προγράμματος έχει ανέλθει σε 767 έργα / ενέργειες από τα οποία οριστικά ενταγμένα είναι τα 524.

Το συνολικό ποσό του Β' ΚΠΣ για το Βόρειο Αιγαίου ήταν περίπου 150 δις δρχ. υπερδιπλάσιο από αυτό του Α' ΚΠΣ όπου οι συνολικές πιστώσεις έφτασαν τα 70 δις δρχ.. Στο νομό Λέσβου έχουν προϋπολογιστεί 45 δις. δρχ., στο νομό Σάμου 29 δις δρχ. και στο νομό Χίου 28,5 δις δρχ.

Το μεγαλύτερο μέρος αυτών των κονδυλίων αφορούσε έργα βασικών υποδομών κυρίως μεταφορικών με στόχο την άμβλυνση της απομόνωσης της περιφέρειας από την υπόλοιπη χώρα αλλά και τον περιορισμό των γενικότερων προβλημάτων ανάπτυξης της περιφέρειας.

Ειδικότερα σε ότι αφορά τις παρεμβάσεις του Π.Ε.Π. Β. Αιγαίου 1994-1999, εστιάστηκαν σε δράσεις που αφορούσαν τον πολιτισμό, τις υποδομές υποδοχής και εξυπηρέτησης, την αγροτική ανάπτυξη, τη στήριξη των Μ.Μ.Ε. τις χερσαίες συγκοινωνιακές υποδομές και υποδομές για το περιβάλλον.

Οι Άξονες Προτεραιότητας του ΠΕΠ Β. Αιγαίου 1994-99 είναι οι εξής:

- Ειδικό Ολοκληρωμένο Πρόγραμμα τουριστικής ανάπτυξης
- Αγροτική Ανάπτυξη
- Στήριξη επιλεγμένων παραγωγικών τομέων και πλεονεκτημάτων
- Ανθρώπινοι πόροι
- Βελτίωση ποιότητας ζωής και περιβάλλον
- Ειδικό Αναπτυξιακό Πρόγραμμα Τοπικής Αυτοδιοίκησης
- Συμπλήρωση λειτουργικών χαρακτηριστικών έργων ΠΕΠ 1989-93
- Εφαρμογή

Τα αποτελέσματα από την υλοποίηση του Π.Ε.Π. Β. Αιγαίου συνοψίζονται ως εξής:⁴⁶

Στον τομέα των **βασικών υποδομών** (προϋπολογισμού 78,9 Meuros) προωθήθηκαν έργα στα λιμάνια του Αγ. Ευστρατίου, Μύρινας, Πλωμαρίου, Σάμου, Καρλοβασίου, κ.α. ενώ εκβαθύνθηκε η λιμενολεκάνη του λιμανιού Χίου. Στα αεροδρόμια ολοκληρώθηκε το κτίριο του αεροσταθμού και ο περιβάλλον χώρος της Ικαρίας.

Στον τομέα του **ανθρώπινου δυναμικού** (προϋπολογισμού 33 Meuros) έγιναν παρεμβάσεις στην ενίσχυση του εξοπλισμού του Πανεπιστημίου Αιγαίου καθώς και κτιριακά έργα σε εκπαιδευτήρια. Επίσης εφαρμόστηκαν προγράμματα κατάρτισης ανέργων.

Στον τομέα της **υγείας - πρόνοιας** (προϋπολογισμού 39 Meuros) θα ολοκληρωθεί η επέκταση των Νοσοκομείων Μυτιλήνης, Λήμνου, Χίου, Σάμου, Ικαρίας, η ανέγερση ΚΠΣ.

Στο τομέα του **τουρισμού – πολιτισμού** (προϋπολογισμού 58,2 Meuros) έγιναν παρεμβάσεις σε λιμένες αναψυχής και μαρίνες, σε ξενοδοχεία και σε μια σειρά από αναπλάσεις, ανακαινίσεις διατηρητέων κτιρίων και κατασκευές.

Στον τομέα της **αγροτικής ανάπτυξης** (προϋπολογισμού 35 Meuros) έγιναν παρεμβάσεις σε δίκτυα άρδευσης, δίκτυα ύδρευσης, ταχυδιύλιστήρια, ενώ έργα έγιναν στους τομείς της αγροτικής οδοποιίας, σε αλιευτικά καταφύγια, ιχθυοκαλλιέργειες και θερμοκήπια.

Στον τομέα της **βιοτεχνίας – βιομηχανίας** (προϋπολογισμού 13,2 Meuros) θα ολοκληρωθούν ο εκσυγχρονισμός του Επιμελητηρίου Λέσβου, ο Πυροσβεστικός Σταθμός στην Λέσβο και 7 ιδιωτικές επενδύσεις ΜΜΕ.

Στον τομέα της **έρευνας και τεχνολογίας** δεν έγιναν παρεμβάσεις.

Στον τομέα του **περιβάλλοντος** (προϋπολογισμού 40,1 Meuros) έγιναν παρεμβάσεις που αφορούν την βελτίωση και ολοκλήρωση οδικών αξόνων, την επεξεργασία λυμάτων και την διαχείριση απορριμμάτων.

Στον τομέα της **ενέργειας και επικοινωνιών** δεν έγιναν παρεμβάσεις.

⁴⁶ RITTS /INA, *Swot Analysis*, σελ. 37.

5.2.2. RITTS Βορείου Αιγαίου – Περιφερειακές Στρατηγικές και Υποδομές Καινοτομίας και Μεταφοράς Τεχνολογίας

Το Πρόγραμμα RITTS – Innovation in North Aegean (RITTS/INA)⁴⁷ βασίζεται στην εφαρμογή μιας ολοκληρωμένης πολιτικής διαχείρισης των ΜΜΕ της Περιφέρειας με σκοπό την μεταφορά τεχνολογίας σε απομακρυσμένες περιοχές όπως οι νησιωτικές. Το πρόγραμμα συγχρηματοδοτείται από την Ε.Ε. και το ΥΠ.ΕΘ.Ο. και ξεκίνησε το 1998 με διάρκεια υλοποίησης 30μήνες. Η υλοποίηση του διακρίνεται σε τρεις φάσεις:

- *Προπαρασκευαστική Φάση:* συλλογή υπάρχουσας πληροφορίας (12 μήνες)
- *Φάση διερεύνησης και ανάλυσης:* (12 μήνες). Επιχειρείται η αποτύπωση της υπάρχουσας κατάστασης με μια σειρά μελετών
- *Φάση Υλοποίησης:* 6 μήνες – όπου προβλέπεται να διαμορφωθούν συγκεκριμένες προτάσεις για το πλαίσιο εφαρμογής καινοτομικών δράσεων στα νησιά του Β. Αιγαίου με στόχο την ανάπτυξη.

Οι γενικοί του στόχοι αποτυπώνονται ως εξής:

1. Προώθηση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής μεταξύ των ευρωπαϊκών περιφερειών,
2. Ανάπτυξη της καινοτομίας και προσαρμογή της περιφερειακή οικονομίας στο νέο οικονομικό περιβάλλον.

Οι στόχοι αυτοί αποτελούν μέρος μιας γενικότερης στρατηγικής για τις πολιτικές μεταφοράς τεχνολογίας που στηρίζονται στα παρακάτω κριτήρια:

1. Ενίσχυση των υποστηρικτικών μηχανισμών σε περιφερειακό επίπεδο, με στόχο την ανάπτυξη καινοτομικών δομών προς όφελος των ΜΜΕ.
2. Ενθάρρυνση της περιφερειακής διοίκησης για την ανάλυση καινοτομικών δομών και την μεταφορά τεχνολογίας.
3. Διαμόρφωση ενός πιλοτικού σχεδίου δράσης στην Περιφέρεια για την προώθηση της καινοτομίας.

Η υλοποίηση αντίστοιχων προγραμμάτων σε περισσότερες από 20 ευρωπαϊκές περιφέρειες αποδείχτηκε πολύ σημαντική όσον αφορά την αύξηση της ανταγωνιστικότητας και της βιωσιμότητας των ΜΜΕ. Σε περιοχές με χαμηλά επίπεδα απορρόφησης τεχνολογικής καινοτομίας, η ενεργή συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα σε καινοτομικές εφαρμογές διάχυσης τεχνολογίας αποδείχτηκε καθοριστική.

⁴⁷ RITTS North Aegean: *Second Periodic Progress Report*

Το πρόγραμμα περιλαμβάνει πέντε βασικές Δράσεις οι οποίες περιγράφονται συνοπτικά παρακάτω.

1^η Δράση: Διαδραστικές υπηρεσίες στις ΜΜΕ

Η πλειοψηφία των ΜΜΕ στην περιφέρεια Βορείου Αιγαίου λειτουργούν σε ένα μη ευνοϊκό περιβάλλον (γραφειοκρατία, αδειοδοτήσεις, έλεγχοι κ.α.). Τα κύρια χαρακτηριστικά τους είναι το μικρό μέγεθος, οι χαμηλά αμειβόμενοι εργαζόμενοι, ο οικογενειακός χαρακτήρας, η περιορισμένη δυνατότητα χρήσης εξειδικευμένων υπηρεσιών. Είναι γενικά αποδεκτό ότι στη νέα οικονομία κινητήρια δύναμη για την ανάπτυξη των ΜΜΕ είναι το ανθρώπινο δυναμικό και η ικανότητα επένδυσης σε επικοινωνιακά συστήματα. Στη βάση αυτή, το πρόγραμμα RITTS/INA προτείνει ένα ευέλικτο σχέδιο λειτουργίας μέσω του οποίου θα ελαχιστοποιούνται οι παρακάτω περιοριστικοί παράγοντες:

1. Διοικητικοί περιορισμοί (εθνικός περιορισμός)
2. Περιορισμοί μεγέθους (περιφερειακός περιορισμός)
3. Γεωγραφικοί περιορισμοί και τεχνολογικό χάσμα (κλαδικός περιορισμός)

2^η Δράση: Καινοτομία στη Δημόσια Διοίκηση

Η περιοχή του Αιγαίου αποτελεί τον κατ' εξοχήν χώρο στον οποίο μπορούν να αναπτυχθούν δικτυακές και τηλεματικές εφαρμογές προς όφελος της τοπικής οικονομίας, της διοίκησης και της ποιότητας ζωής. Στην κατεύθυνση αυτή, το Υπουργείο Αιγαίου υλοποίησε με επιτυχία το πρόγραμμα ΑΣΤΕΡΙΑΣ με σκοπό την ανάπτυξη ενός ολοκληρωμένου πληροφοριακού συστήματος δικτυακής σύνδεσης των Ο.Τ.Α. και των δημόσιων υπηρεσιών των νησιών του Αιγαίου, για την ασφαλή, ευέλικτη και ταχεία ηλεκτρονική διακίνηση πληροφοριών και την βελτίωση της εξυπηρέτησης του πολίτη.

Στα πλαίσια του RITTS/INA επιδιώκεται η αξιολόγηση του προγράμματος ΑΣΤΕΡΙΑΣ από τους κατοίκους των νησιών με σκοπό την αποτίμηση της ικανοποίησης των πολιτών από την πιλοτική εφαρμογή του προγράμματος και την ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης για αντίστοιχα σχεδιαζόμενα προγράμματα.

3^η Δράση: Μεταφορά τεχνολογίας για την ανάπτυξη ενός ολοκληρωμένου συστήματος διαχείρισης των υγρών αποβλήτων των ελαιοτριβείων.

Ο νομός Λέσβου διαθέτει μια μεγάλη παράδοση στην παραγωγή ελαιολάδου. Την ίδια στιγμή αντιμετωπίζει ένα τεράστιο περιβαλλοντικό πρόβλημα που αφορά την διαχείριση των υγρών αποβλήτων των ελαιοτριβείων. Η μέχρι σήμερα πρακτική αποκαλύπτει ότι παρά τους αυστηρούς κανονισμούς που επιβάλλονταν από τις αρμόδιες αρχές για τον περιορισμό της ανεξέλεγκτης διάθεσης των αποβλήτων καμία βελτίωση δεν είχε σημειωθεί. Το πρόγραμμα RITTS/INA ανέθεσε στο Τμήμα Περιβάλλοντος του Πανεπιστημίου Αιγαίου την εκπόνηση μελέτης με αντικείμενο την οργάνωση του κύκλου παραγωγή ελαιολάδου στο νησί με τη χρήση τεχνολογίας για την προστασία του περιβάλλοντος.

4^η Δράση: Ηλεκτρονικές Τραπεζικές Υπηρεσίες (Web Banking)

Οι βασικοί λόγοι για την υλοποίηση της Δράσης ήταν:

- Η μεγάλη έλλειψη επαρκούς τραπεζικής υποδομής για την υποστήριξη των τοπικών επιχειρήσεων
- Η μεγάλη ζήτηση για την παροχή τραπεζικών υπηρεσιών σε τοπικό επίπεδο
- Το επιτυχημένο παράδειγμα ελληνικών τραπεζών για την παροχή ηλεκτρονικών τραπεζικών υπηρεσιών.

Η έλλειψη υποδομής που χαρακτηρίζει τον τραπεζικό τομέα στα νησιά του Β. Αιγαίου επιδρούσε περιοριστικά στην ανάπτυξη του εμπορίου, του τουρισμού και άλλων οικονομικών δραστηριοτήτων με συνέπειες την ανασχεση της ανάπτυξης της τοπικής επιχειρηματικότητας και τη συγκέντρωση της οικονομικής δραστηριότητας σε αστικά κέντρα (πρωτεύουσες νομών) όπου διέθεταν δίκτυα εξυπηρέτησης.

5^η Δράση: Προώθηση περιοχών μέσω καινοτομικών διαχειριστικών μεθόδων

Ένα από τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της περιφέρειας Βορείου Αιγαίου είναι το πλούσιο φυσικό περιβάλλον και η πολιτιστική κληρονομιά. Η προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης σε συγκεκριμένες περιοχές μέσα από καινοτομικές δράσεις αποτελεί σημαντική προϋπόθεση για την διαφύλαξη των φυσικών πόρων των περιοχών. Το 5^ο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον στοχεύει στην υιοθέτηση αυστηρότερων πολιτικών περιβαλλοντικού ελέγχου με τη χρήση καινοτομικών μεθόδων και εργαλείων για τον περιορισμό της ρύπανσης των βιομηχανιών.

5.3. Γ' Κ.Π.Σ. : ΤΟΜΕΑΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ

5.3.1. Εισαγωγή

Στα πλαίσια του Γ' Κ.Π.Σ. η Περιφέρεια έχει λάβει υπόψη στο σχεδιασμό της αναπτυξιακής πολιτικής της όλους εκείνους τους παράγοντες που αναμένεται να έχουν επιπτώσεις και που αποτελούν πραγματικές προκλήσεις ή ευκαιρίες στη νέα προγραμματική περίοδο 2000-2006. Ο σχεδιασμός αυτός κατά συνέπεια λαμβάνει υπόψη τις εξελίξεις:

- στο *διεθνές περιβάλλον* όπως π.χ. παγκοσμιοποίηση αγορών, εξελίξεις στο άμεσο γεωπολιτικό περιβάλλον της Περιφέρειας, εξελίξεις στις Κοινοτικές Πολιτικές, διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- στην *τεχνολογία* και ιδιαίτερα στους τομείς των επικοινωνιών, της πληροφόρησης κ.λ.π., η χρήση των οποίων συμβάλλουν στην άρση της γεωγραφικής απομόνωσης των νησιών και παράλληλα επιτρέπουν τη δημιουργία δυναμικών παραγωγικών μονάδων σε όλους τους τομείς της οικονομίας αναδεικνύοντας τις νέες τεχνολογίες και την πληροφορική σε στρατηγικό εργαλείο ανταγωνισμού.
- στην *Ελληνική οικονομία* (π.χ. χαμηλός πληθωρισμός, περιορισμός των ελλειμμάτων του Δημοσίου Τομέα, η πτώση των επιτοκίων κ.λ.π.) καθώς και τις εξελίξεις μετά την ένταξη της χώρας στην Ο.Ν.Ε. οι οποίες μπορούν να επηρεάσουν θετικά την ανάπτυξη της Περιφέρειας καθώς και τις αντιλήψεις που αφορούν την ποιότητα ζωής, την προστασία και την διαχείριση του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος.

5.3.2. Στρατηγικοί Άξονες – Στόχοι

Ο γενικός αναπτυξιακός στόχος που τίθεται για την Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου στο Σχέδιο Ανάπτυξης 2000-2006 είναι η *ανατροπή της τάσης δημογραφικής και οικονομικής συρρίκνωσης που έχει προκαλέσει ο παραμεθόριος νησιωτικός χαρακτήρας της*. Ο βασικός αυτός στόχος επιδιώκεται μέσα από την βελτίωση της ελκυστικότητας και την ανάδειξη και αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων, συμβατών με την ιδιαιτερότητα και κλίμακα της Περιφέρειας, την αειφορία και την ποιότητα ζωής.

Οι παρεμβάσεις σε έργα και ενέργειες που θα υλοποιηθούν στο προτεινόμενο Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα 2000-2006⁴⁸ για να εξυπηρετήσουν το γενικό στόχο αλλά και τους ειδικούς στόχους που αναφέρονται στο πρόγραμμα εντάσσονται στους παρακάτω τέσσερις Άξονες Προτεραιότητας :

1^{ος} Άξονας: *Αναστροφή της πληθυσμιακής συρρίκνωσης και περιθωριοποίησης της νησιωτικής οικονομίας, με την αξιοποίηση της τεχνολογίας και των τοπικών πλεονεκτημάτων.*

Ο στόχος αυτός πραγματώνεται μέσα από την βελτίωση της ελκυστικότητας και την ανάδειξη και αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της περιοχής για την προώθηση ενός διαφορετικού αναπτυξιακού μοντέλου που θα εστιάζει στην ποιότητα και αυθεντικότητα της παραγωγής, την ανάδειξη των φυσικών πόρων, την αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών για την άρση της γεωγραφικής απομόνωσης.

2^{ος} Άξονας: *Εξασφάλιση ίσων ευκαιριών πρόσβασης σε αναβαθμισμένες υπηρεσίες υγείας – πρόνοιας και εκπαίδευσης.*

Κρίσιμη για τη συγκράτηση του νησιωτικού πληθυσμού είναι η αίσθηση ότι παρά τις ιδιαιτερότητες του χώρου διασφαλίζουν ισότιμες με την ηπειρωτική χώρα υπηρεσίες κοινής ωφέλειας. Αυτό σημαίνει αξιοποίηση των νέων συγκοινωνιακών και επικοινωνιακών τεχνολογιών και ένταξή τους σε ένα σχέδιο που θα ελαχιστοποιεί τις απομονωμένες περιοχές.

3^{ος} Άξονας: *Διαφοροποίηση της νησιωτικής οικονομίας με την αξιοποίηση της κοινωνίας της πληροφορίας.*

Το ιδιαίτερο ελκυστικό κλίμα και περιβάλλον σε συνδυασμό με τη λειτουργία του Πανεπιστημίου Αιγαίου μπορεί να προσελκύσει επιστημονικές ερευνητικές δραστηριότητες (ένταξη της Περιφέρειας στη Ζώνη του Ήλιου), εφόσον εξασφαλιστεί σύγχρονο επίπεδο τηλεματικών υποδομών και υποδομών ποιότητας ζωής. Οι δραστηριότητες αυτές ακόμα κι αν μεσοπρόθεσμα αποτελούν μικρό μέρος της οικονομίας του Βορείου Αιγαίου, εντούτοις προσδίδουν μια νέα δυναμική και μεταβάλλουν ουσιαστικά τις προοπτικές ενσωμάτωσης της περιφέρειας στον ενιαίο ευρωπαϊκό χώρο.

4^{ος} Άξονας: *Τεχνική Βοήθεια.*

⁴⁸ Π.Ε.Π. Βορείου Αιγαίου 2000 – 2006.

5.4. Π.Ε.Π. ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ 2000 – 2006

5.4.1. Εισαγωγή

Τα Μέτρα που προτείνονται για κάθε άξονα προτεραιότητας έχουν τα εξής χαρακτηριστικά :

- Προσεγγίζουν την πτυχή κάθε προβλήματος στο πεδίο εφαρμογής κάθε παρέμβασης.
- Αξιοποιούν τα συγκριτικά πλεονεκτήματα και τις τοπικές δυνατότητες της περιοχής παρέμβασης.
- Δρουν συμπληρωματικά με τις παρεμβάσεις των τομεακών προγραμμάτων και εξυπηρετούν τους στόχους του συγκεκριμένου τομέα.
- Στοχεύουν στην άμβλυνση των ανισοτήτων και στην ενίσχυση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής της Περιφέρειας.

Στον 1^ο Άξονα Προτεραιότητας περιλαμβάνονται παρεμβάσεις που αφορούν τις μεταφορές, τις αστικές υποδομές, το περιβάλλον, τον πολιτισμό, την ενίσχυση και υποστήριξη των παραγωγικών τομέων της οικονομίας, την αντιμετώπιση της ανεργίας και την στήριξη της απασχόλησης.

Τα μέτρα του 2^{ου} Άξονα Προτεραιότητας αναφέρονται στους τομείς της Υγείας - Πρόνοιας και Εκπαίδευσης.

Τα μέτρα του 3^{ου} Άξονα Προτεραιότητας περιλαμβάνουν δράσεις και ενέργειες για την υποστήριξη των υποδομών και εξοπλισμό του Πανεπιστημίου Αιγαίου, ενέργειες για την έρευνα και τεχνολογία, ενέργειες για την εφαρμογή των υπηρεσιών της τηλεματικής που αμβλύνουν το αίσθημα απομόνωσης των κατοίκων των νησιών και ενέργειες για την διασύνδεση του ερευνητικού ιστού με την παραγωγική και επιχειρηματική βάση της Περιφέρειας και με την συμμετοχή του Ιδιωτικού τομέα.

Τέλος, ο 4^{ος} Άξονας περιλαμβάνει τα μέτρα της Τεχνικής Βοήθειας όλων των ταμείων (ΕΤΠΑ, ΕΚΤ, ΕΓΤΠΕ) και θα συμβάλλει στην σωστή και απρόσκοπτη υλοποίηση του Προγράμματος.

Η διάρθρωση του ΠΕΠ Βορείου Αιγαίου 2000-2006σε άξονες προτεραιότητας (Υποπρογράμματα) και Μέτρα έχει ως εξής:

1^{ος} Άξονας Προτεραιότητας : Αναστροφή της πληθυσμιακής συρρίκνωσης και της περιθωριοποίησης της νησιωτικής οικονομίας

Μέτρο 1.1. : Μεταφορές – Επικοινωνίες

Μέτρο 1.2. : Αστικές Υποδομές

Μέτρο 1.3. : Πολιτισμός

Μέτρο 1.4. : Περιβάλλον

Μέτρο 1.5. : Κίνητρα, υπηρεσίες, υποδομές για τις επιχειρήσεις

Μέτρο 1.6. : Αγροτικές – Αλιευτικές υποδομές

Μέτρο 1.7. : Ανάπτυξη και προστασία φυσικών πόρων

Μέτρο 1.8. : Παρεμβάσεις στο αγροτικό προϊόν

Μέτρο 1.9. : Στήριξη ολοκληρωμένης αγροτικής ανάπτυξης

Μέτρο 1.10. : Αντιμετώπιση της ανεργίας

Ο άξονας χρηματοδοτείται με 155 δις δρχ. από τα οποία τα 135 δις δρχ. αποτελούν την δημόσια δαπάνη, ποσοστό που καλύπτει το 82% της δημόσιας δαπάνης του Π.Ε.Π. 2000-2006

2^{ος} Άξονας Προτεραιότητας : Εξασφάλιση ίσων ευκαιριών πρόσβασης σε αναβαθμισμένες υπηρεσίες υγείας- πρόνοιας, εκπαίδευσης και πολιτισμού – αναψυχής.

Μέτρο 2.1. : Υγεία – Πρόνοια

Μέτρο 2.3. : Εκπαίδευση

Ο άξονας χρηματοδοτείται με 19,5 δις δρχ., ποσοστό που αποτελεί το 11,9% περίπου της δημόσιας δαπάνης του Π.Ε.Π. 2000-2006.

3^{ος} Άξονας Προτεραιότητας : Διαφοροποίηση της νησιωτικής οικονομίας από την αποκλειστική εκμετάλλευση του τουρισμού, με αξιοποίηση της κοινωνίας της πληροφορίας

Μέτρο 3.1. : Επικοινωνίες

Μέτρο 3.2. : Ενέργεια

Μέτρο 3.3. : Εκπαίδευση – έρευνα και τεχνολογία

Μέτρο 3.4. : Δράσεις για τη διασύνδεση και αξιοποίηση των αποτελεσμάτων έρευνας στον παραγωγικό ιστό

Μέτρο 3.5. : Επαγγελματική κατάρτιση – Προώθηση της απασχόλησης.

Ο άξονας χρηματοδοτείται με 10 δις δρχ. εκ των οποίων 7,5 δις δρχ. δημ. δαπάνη και αποτελεί το 4,5 % της συνολικής δημόσιας δαπάνης του Π.Ε.Π.

Από τα παραπάνω είναι εμφανές ότι ο 3^{ος} Άξονας αναφέρεται σχεδόν αποκλειστικά στην Κοινωνία της Πληροφορίας ενώ οι υπόλοιποι άξονες περιλαμβάνουν κι αυτοί δράσεις με έμφαση στην αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών. Επιχειρώντας μια αναλυτικότερη παρουσίαση των Μέτρων και ενεργειών που προωθούνται μέσα από το ΠΕΠ Βορείου Αιγαίου και αναφέρονται άμεσα στην Κοινωνία της Πληροφορίας, παρουσιάζουμε τα παρακάτω:

1^{ος} Άξονας: Αναστροφή της πληθυσμιακή συρρίκνωσης και περιθωριοποίησης της νησιωτικής οικονομίας με την αξιοποίηση της τεχνολογία και των τοπικών πλεονεκτημάτων.

Μέτρο 1.5. : Κίνητρα, υπηρεσίες, υποδομές για τις επιχειρήσεις

Το Μέτρο αποσκοπεί στην υιοθέτηση νέων τρόπων οργάνωσης και διοίκησης των επιχειρήσεων όλων των κλάδων της οικονομίας και προβλέπει ειδικά κίνητρα για την εισαγωγή νέων τεχνολογιών στην δραστηριότητα των επιχειρήσεων με σκοπό την εξισορρόπηση των προβλημάτων που προκύπτουν από τις ιδιαιτερότητες της ιδιαιτερότητας της Περιφέρειας (μεγάλο κόστος μεταφοράς, πολύ μικρό μέγεθος αγοράς) και την αύξηση της ανταγωνιστικότητάς τους. Ειδικότερα προβλέπονται η υποστήριξη της επιχειρηματικότητας με την παροχή συμβουλών σε θέματα π.χ. έρευνας αγοράς, μορφές χρηματοδότησης και ο προσανατολισμός των επιχειρήσεων στον τομέα του ηλεκτρονικού εμπορίου.

Μέτρο 1.10. : Αντιμετώπιση της ανεργίας

Το Μέτρο στοχεύει στην ενίσχυση στους τομείς της έρευνας, της επιστήμης, της τεχνολογίας και στον εκσυγχρονισμό και βελτίωση της αποτελεσματικότητας των υπηρεσιών απασχόλησης

2^{ος} Άξονας: Εξασφάλιση ίσων ευκαιριών πρόσβασης σε αναβαθμισμένες υπηρεσίες υγείας – πρόνοιας και εκπαίδευσης.

Μέτρο 2.1. : Υγεία – Πρόνοια

Ο βασικός στόχος του μέτρου είναι η αναβάθμιση των προσφερομένων υπηρεσιών υγείας και πρόνοιας, η βελτίωση και επέκταση των υποδομών όλων των βαθμίδων περίθαλψης και πρόνοιας με την αξιοποίηση της νέας τεχνολογίας (τηλεϊατρική, βιοϊατρική).

3^{ος} Άξονας: Διαφοροποίηση της νησιωτικής οικονομίας με την αξιοποίηση της κοινωνίας της πληροφορίας.

Μέτρο 3.1. : Επικοινωνίες

Στη νέα προγραμματική περίοδο οι νέες αυτές τεχνολογίες θα αποτελέσουν το εργαλείο με στόχο την προσφορά καλύτερων υπηρεσιών όσον αφορά τον τουρισμό, το περιβάλλον, τις μεταφορές, τον πολιτισμό, την υγεία, τις Μ.Μ.Ε. και στο εμπόριο, την εργασία, τη φύλαξη των συνόρων της και την βελτίωση των σχέσεων κράτους/ πολίτη. Στη βάση αυτή προβλέπεται η ενίσχυση των τηλεπικοινωνιών ευρέως φάσματος για την υποστήριξη υπηρεσιών τηλεϊατρικής, τηλεδιάσκεψης, τηλεεργασίας, έλεγχος και παρακολούθηση της ρύπανσης της θάλασσας κ.λ.π. και η βελτίωση των δυνατοτήτων αξιοποίησης του διαδικτύου.

Μέτρο 3.2. : Ενέργεια

Στόχος του Μέτρου είναι η αξιοποίηση του δυναμικού που αφορά τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και τα γεωθερμικά πεδία κατά τον καλλίτερο τρόπο προκειμένου να εξασφαλιστεί επάρκεια και ποιότητα της ενέργειας. Συγκεκριμένα, θα δοθεί έμφαση στην υποστήριξη πιλοτικών τεχνολογιών στις ανανεώσιμες μορφές ενέργειας και την αξιοποίηση της γεωθερμίας για οικιακή και επιχειρηματική χρήση.

Μέτρο 3.3. : Εκπαίδευση – Έρευνα και Τεχνολογία

Η ανάπτυξη της τεχνολογικής έρευνας και της επιστημονικής γνώσης αποτελεί βασική προϋπόθεση για την ανάπτυξη κάθε περιφέρειας. Το Πανεπιστήμιο Αιγαίου, διαθέτοντας εκπαιδευτική και ερευνητική υποδομή, στοχεύει μεταξύ άλλων στην οργάνωση προγραμμάτων Μεταπτυχιακών Σπουδών, τη σύνδεση του με την αγορά εργασίας, την επέκταση του θεσμού της πρακτικής άσκησης, τη διάχυση των

αποτελεσμάτων της έρευνας και την παροχή επιστημονικών και τεχνολογικών συμβουλών προς τους δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς.

Μέτρο 3.4. : Δράσεις για τη διασύνδεση και αξιοποίηση των αποτελεσμάτων έρευνας στον παραγωγικό ιστό.

Στόχος του Μέτρου είναι η δημιουργία των προϋποθέσεων που θα επιτρέψουν στις Μ.Μ.Ε. να ενσωματώσουν τα ερευνητικά προγράμματα στην παραγωγή των προϊόντων και στην παροχή των υπηρεσιών. Ανάμεσα στα μέτρα που θα προωθηθούν είναι η διασύνδεση του ερευνητικού ιστού με την παραγωγική βάση της Περιφέρειας, και η ενίσχυση δημιουργίας Μ.Μ.Ε. για την αξιοποίηση ερευνητικών αποτελεσμάτων.

Μέτρο 3.5. : Επαγγελματική Κατάρτιση – Προώθηση της απασχόλησης

Με την αλματώδη ανάπτυξη της τεχνολογίας, της τεχνογνωσίας και της γνώσης αυξάνονται και οι απαιτήσεις της αγοράς εργασίας. Η προσαρμογή των δεξιοτήτων του εργατικού δυναμικού αποτελεί βασικό στόχο για την προστασία της απασχόλησης και της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας της Περιφέρειας και στη βάση αυτή προωθούνται ενέργειες κατάρτισης εργαζομένων και δράσεις όπως η καταγραφή και επεξεργασία στοιχείων της απασχόλησης για κάθε κλάδο της οικονομίας, έρευνες αγοράς κ.α.

5.5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ

Η έννοια της "σταθερής" ανάπτυξης απαιτεί τη συστηματική κατά περίπτωση μελέτη των δυνατοτήτων εξέλιξης βασικών δραστηριοτήτων στους επί μέρους τομείς, ώστε να καταστεί δυνατή η προώθησή της κατά περίπτωση και κατά ομάδες νησιών "άριστης σύνθεσης" των επί μέρους δραστηριοτήτων.

Η ανάλυση της υπάρχουσας κατάστασης της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου κατέδειξε τα βασικά χαρακτηριστικά της Περιφέρειας τα οποία διαχωρίζονται σε πλεονεκτήματα, μειονεκτήματα, ευκαιρίες και κινδύνους (*SWOT Analysis*). Στο πλαίσιο της ταξινόμησης αυτής ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην ανάλυση των παραγόντων και στον προσδιορισμό των πολλαπλασιαστικών τους επιδράσεων στην αναπτυξιακή διαδικασία της περιοχής.

Η βελτίωση των μεταφορικών υποδομών κρίνεται επίσης σημαντική αν και από ένα σημείο και μετά ανάπτυξή τους δεν συμβάλλει ουσιαστικά σε βελτίωση της κατάστασης λόγω της γεωγραφικής θέσης και άλλων μειονεξιών που σχετίζονται με τις ιδιαιτερότητες του νησιωτικού χώρου.

Η προώθηση δραστηριοτήτων σχετικών με τις νέες τεχνολογίες αποτελεί προτεραιότητα στην διαμόρφωση στρατηγικής ανάπτυξης στην Περιφέρεια. Η έμφαση που πρέπει να δοθεί στις τηλεπικοινωνίες και στις εφαρμογές τους στο πλαίσιο της Κοινωνίας της Πληροφορίας θα αποτελέσουν στρατηγικό εργαλείο του ανταγωνισμού στον 21^ο αιώνα σε παγκόσμιο επίπεδο, αλλά γιατί ειδικότερα στο νησιωτικό χώρο φαίνεται ότι οι εξελίξεις στον τομέα αυτό ακυρώνουν (ή έστω αμβλύνουν σε μεγάλο βαθμό) τις αρνητικές επιπτώσεις από την απομόνωση και την περιφερειακότητα που τόσο έχουν επηρεάσει αρνητικά την εγκατάσταση ανθρώπων και δραστηριοτήτων.

Η ανάπτυξη πανεπιστημιακής έρευνας και η διασύνδεσή της με ερευνητικά κέντρα των "αναπτυγμένων" περιοχών αποτελεί επίσης βασικό στοιχείο στήριξης του προγράμματος προώθησης των νέων τεχνολογιών. Η ταχεία ανάπτυξη της υποδομής των επικοινωνιών σε συνδυασμό με δραστηριότητες ειδικού τουρισμού (συνέδρια - σεμινάρια κλπ.) και την ανάπτυξη της πανεπιστημιακής έρευνας θα είναι σε θέση να στηρίξει και να προωθήσει τις νέες τεχνολογίες στον τομέα της παραγωγής, πέρα από την άνετη διείσδυση στο χώρο των παραγωγικών δραστηριοτήτων.

Η αξιοποίηση των φυσικών πόρων στο πλαίσιο της θεώρησης του φυσικού τοπίου ως «σπάνιου – μοναδικού» πόρου και της διατήρησης της οικολογικής ισορροπίας, αναδεικνύεται ως ένα ιδιαίτερα πολύπλοκο πρόβλημα με αυξανόμενη, ωστόσο, σημασία. Τις τελευταίες δεκαετίες παρουσιάζεται μια νέα ζήτηση από την ελληνική και την παγκόσμια κοινότητα για μακράς διάρκειας παραμονή στον αιγαιοπελαγίτικο χώρο που να συνοδεύεται με παραγωγική δημιουργία κύρια στους τομείς της **επιστήμης και του πολιτισμού** με άμεσες ή έμμεσες διασυνδέσεις με τον τομέα της παραγωγής. Δράσεις όπως η δημιουργία «Σταθμού θαλάσσιας έρευνας, διάσωσης και προστασίας του θαλάσσιου περιβάλλοντος», «Κέντρου υποστήριξης λειτουργιών ναυτιλίας», «Ινστιτούτου Πυθαγόρειας Φιλοσοφίας», «Ικάριου Ακαδημίας», η «αξιοποίηση ήπιων μορφών ενέργειας» κλπ, είναι ένα δείγμα των δυνατοτήτων αυτών.⁴⁹

Η μεταποιητική δραστηριότητα που στην πλειοψηφία αφορά σε ΜΜΕ και καλύπτει ένα φάσμα που ξεκινά από την παραδοσιακή χειροτεχνία και τον τομέα της επεξεργασίας των αγροτικών προϊόντων, θα πρέπει ταχύτατα να στραφεί σε νέους τομείς όπου το πρόβλημα των μεταφορών αμβλύνεται αν όχι εκμηδενίζεται (ηλεκτρονική - μικροηλεκτρονική - νέες τεχνολογίες - software κλπ.). Η μελέτη των δυνατοτήτων κάθε περιοχής καθώς και ο προσδιορισμός των προαπαιτούμενων για την ανάπτυξη των δραστηριοτήτων καθορίζει σημαντικές παραμέτρους των εναλλακτικών σεναρίων.

Τέλος, με προϋποθέσεις άμεσης πρόσβασης σε Τράπεζες πληροφοριών (ηλεκτρονικές βιβλιοθήκες) ευρύτερων περιοχών η λειτουργία υπηρεσιών μεγάλης εμβέλειας καθίσταται όχι μόνο δυνατή και προσοδοφόρα αλλά και ελκυστική αφού θα συνδυάζεται με συνθήκες ποιότητας ζωής ιδιαίτερα υψηλού επιπέδου.

Η σύντομη αναφορά στις επί μέρους αυτές δραστηριότητες που αποτελούν "πόλους" της πολυπολικής "σταθερής" ανάπτυξης αναδεικνύουν ένα αναπτυξιακό μοντέλο για το νησιωτικό χώρο όπου κεντρικός στόχος της πολιτικής θα είναι η δημιουργία, στήριξη και εκμετάλλευση των δυνατοτήτων για οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη παράλληλα με τη διαφύλαξη και ανάδειξη της τοπικής ιδιαιτερότητας της κοινωνίας και του περιβάλλοντος.

⁴⁹ Το 1994 η Ελλάδα υπέβαλλε στην UNESCO το πρόγραμμα για την ανάδειξη του Αιγαίου ως *κέντρου σύγχρονης πολιτιστικής δημιουργίας* με τον τίτλο «Αιγαίο-Αρχιπέλαγος» που περιλαμβάνει δράσεις για την ανάδειξη του φυσικού και πολιτιστικού πλούτου, την επιστημονική έρευνα και την ανάπτυξη δραστηριοτήτων που θα απευθύνονται στην παγκόσμια κοινότητα. Η υλοποίηση της δράσης αυτής θα είναι καθοριστικής σημασίας για την συγκράτηση ή και την ανατροπή της τάσης για την πλήρη επικράτηση του οργανωμένου τουρισμού.

SWOT Analysis – Strengths, Weaknesses, Opportunities and Threats.

Στα **μειονεκτήματα** της Περιφέρειας καταγράφονται:

- Ο νησιωτικός και παραμεθόριος χαρακτήρας της
- Η απομάκρυνση από τις μεγάλες αγορές της Ελλάδας και της Ευρώπης
- Οι δυσμενείς δημογραφικές συνθήκες
- Το χαμηλό επίπεδο του κατά κεφαλήν ΑΕΠ, που την κατατάσσει στις φτωχότερες περιφέρειες της Ε.Ε.
- Η απουσία δυναμικών παραγωγικών δραστηριοτήτων
- Η υστέρηση σε μεταφορικές, αναπτυξιακές, περιβαλλοντικές, τεχνολογικές υποδομές για την προσέλκυση σύγχρονων καινοτομικών δραστηριοτήτων
- Οι δυσκολίες ενδοπεριφερειακής σύνδεσης των νησιών.

Τα κυριότερα **πλεονεκτήματα** της περιφέρειας Βορείου Αιγαίου εντοπίζονται:

- Στο πλούσιο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον.
- Στις οι δυνατότητες ήπιας τουριστικής ανάπτυξης με τον συνδυασμό του κλίματος, της θάλασσας, του φυσικού περιβάλλοντος και της πολιτισμικής παράδοσης.
- Στην λειτουργία του Πανεπιστημίου του Αιγαίου και των αποκεντρωμένων τμημάτων του στα μεγάλα νησιά της Περιφέρειας που μπορεί να αποτελέσει βασικό φορέα παραγωγής Ε&Τ, και διάχυσης δραστηριοτήτων στο περιφερειακό παραγωγικό κύκλωμα.
- Στις δυνατότητες αξιοποίησης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας όπως η γεωθερμία, η αιολική και η ηλιακή ενέργεια.
- Στην ύπαρξη σημαντικών δραστηριοτήτων του πρωτογενή τομέα και παραδοσιακών τοπικών προϊόντων κατά περιοχή.

Τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της Περιφέρειας σε συνδυασμό με τις επενδύσεις που διενεργούνται μέσω του Γ' Κ.Π.Σ. και του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων, παρέχουν στην περιφέρεια ορισμένες **ευκαιρίες**, όπως:

- Η κάλυψη των αδυναμιών και αντιμετώπισης των προβλημάτων της περιφερειακής οικονομίας μέσω των Δημοσίων Επενδύσεων προς της Περιφέρεια.

- Η αξιοποίηση της παραγωγής του πρωτογενή τομέα (παραδοσιακά προϊόντα) και η καθιέρωση διαδικασιών διασφάλισης ποιότητας και τυποποίησης.
- Η αξιοποίηση δραστηριοτήτων διαμετακομιστικού εμπορίου, εγκατάστασης ελεύθερων ζωνών εμπορίου και των συναφών υπηρεσιών.
- Η διασύνδεση της έρευνας με την παραγωγή.
- Η αξιοποίηση της πλούσιας πολιτιστικής παράδοσης και κληρονομιάς από τους τοπικούς φορείς με στόχο την ενίσχυση του πολιτιστικού χαρακτήρα της περιοχής.
- Οι παρεχόμενες δυνατότητες κατάρτισης του εργατικού δυναμικού .
- Η ανάπτυξη εξειδικευμένων τουριστικών προϊόντων με στόχο την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου και την αύξηση του περιφερειακού εισοδήματος.

Τέλος, υπάρχουν και ορισμένοι **κίνδυνοι** που καλείται να αντιμετωπίσει η Περιφέρεια όπως:

- Η δυσκολία προσαρμοστικότητας του ανθρώπινου δυναμικού στις καινοτομίες, η εσωστρέφεια της παραγωγικής και εξαγωγικής διαδικασίας και η μεταβατικότητα της εξέλιξης των τοπικών κοινωνιών από τον αγροτικό στον τριτογενή τομέα.
- Η έλλειψη πρώτων υλών, οι αδυναμίες δημιουργίας οικονομιών κλίμακας και το υψηλό μεταφορικό κόστος.
- Η συνοριακή θέση της περιφέρειας και οι σχέσεις με τη γειτονική χώρα.
- Η δυσκολία προσαρμογής και αντιμετώπισης των νέων προκλήσεων που επιβάλλει η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας, ο ανταγωνισμός και η οικονομική ολοκλήρωση της Ε.Ε.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ανδρικοπούλου, Ε: «Οι περιφέρειες στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η εξέλιξη της περιφερειακής πολιτικής από τη Συνθήκη της Ρώμης έως στο Maastricht». Αθήνα: εκδόσεις Θεμέλιο, 1995.
- Antonio Vasquez Barquero, «Τοπική Ανάπτυξη: Μια στρατηγική για τη δημιουργία απασχόλησης» Βιβλιοθήκη Ι.Π.Α. εκδόσεις Παπαζήση Αθήνα 1991.
- Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Υ.ΠΕ.ΘΟ., Α΄ Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης, 1989-1993
- Ε.Σ.Υ.Ε., Αποτελέσματα Απογραφών Πληθυσμού 1971, 1981, 1991
- Ε.Σ.Υ.Ε., Λοιπά στατιστικά στοιχεία (σε ηλεκτρονική μορφή)
- INSULA, (1992), "Islands 2000". The world of islands: what development on the eve of the year 2000?, University of Messina, Catania, Palermo
- INSULA, (1998), "New technologies for islands", European Island Conference.
- Ινστιτούτο Περιφερειακής Ανάπτυξης, «Τεχνοπόλεις – Νέο Μέσο της Περιφερειακής Πολιτικής», Επιμέλεια Ντ. Κυλάση, Μ. Νικηταρίδης, Αθήνα, 1996.
- Κλωνής Δ., «Πολιτικές της Ε.Ε. για την ανάπτυξη νησιωτικών περιφερειών», διπλωματική εργασία, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα 1998.
- Κόνσολας Ν., *Σύγχρονη Περιφερειακή Οικονομική Πολιτική*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1997
- Κόνσολας Ν., «Ευρωπαϊκός προσανατολισμός και χωροταξικές επιπτώσεις στην Ελλάδα», άρθρο στο περιοδικό ΕΠΙΛΟΓΗ.
- Λουκάκης Π., «Χωροταξική οργάνωση νησιωτικών πλεγμάτων» εισήγηση στην ημερίδα «Τοπική ανάπτυξη και νησιωτικός χώρος – Η 21^η Γεωγραφική ενότητα του νομού Κυκλάδων», 1998.
- Λυμπεράκη Αντ., *«Ενέλικτη Εξειδίκευση»*, εκδ. Παπαζήση.
- Μούσης Ν., *Ευρωπαϊκή Ένωση: Δίκαιο – Οικονομία – Πολιτική*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1996
- Οι νομοί της Ελλάδος, Ειδική έκδοση 2000 του περιοδικού ΕΠΙΛΟΓΗ
- Πανεπιστήμιο Αιγαίου, *«Ανάπτυξη Νησιωτικού Χώρου»*, έκθεση για το Σ.Π.Α. 2000 – 2006, Μυτιλήνη 1999.
- Παπαδασκαλόπουλος Α. *Πρότυπα και πολιτικές περιφερειακής ανάπτυξης*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1995
- Παπαδασκαλόπουλος Α., *Ελληνική Περιφερειακή Πολιτική*, Πανεπιστημιακές παραδόσεις, Αθήνα 1997

- Περιφερειακή Ανάπτυξη, Χωροταξία και Περιβάλλον στο πλαίσιο της Ενωμένης Ευρώπης, κείμενα εισηγήσεων επιστημονικού συνεδρίου που διοργάνωσε ο Σ.Ε.Π., 1995
- Πιτέλης Χρ. – Αντωνάκης Ν., (επιμέλεια), «Διεθνής Ανταγωνιστικότητα και Βιομηχανική Πολιτική», εκδόσεις Τυπωθήτω, Αθήνα, 1998.
- Περιφέρεια Β. Αιγαίου (2000), Πρόγραμμα RITTS: Καινοτομία στο Βόρειο Αιγαίο, Περιφέρεια Β. Αιγαίου.
- Σπιλάνης Γ., (1993) "Νησιωτική ανάπτυξη και δίκτυα συνεργασίας των νησιών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας", Περιοδικό "ΤΟΠΟΣ", ν. 6, , σ. 5-27.
- Σπιλάνης Γ., (1996) Περιφερειακός οικονομικός σχεδιασμός και περιβάλλον, Παρατηρητής, σ.218.
- Σπιλάνης Γ., (1996) "Για μια ευρωπαϊκή πολιτική νησιών», Ελληνικό Κέντρο Ευρωπαϊκών Μελετών (ΕΚΕΜ) *Σειρά Τεκμηρίωσης*, Μυτιλήνη, , σ.32.
- Σοφούλης κ., (επ. υπεύθυνος), 1990, Για ένα κοινοτικό πρόγραμμα ανάπτυξης των νησιών, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Μυτιλήνη.
- Τ.Ε.Ε., «Εφαρμογές Σύγχρονων Τεχνολογιών στην Ιατρική - Τηλεϊατρική», Αθήνα, 1996.
- ΥΠ.ΕΘ.Ο. *ΠΕΠ Βορείου Αιγαίου 2000 – 2006*.
- ΥΠ.ΕΘ.Ο., *ΠΕΠ Ιονίων Νήσων 2000 – 2006*.
- ΥΠ.ΕΘ.Ο., *ΠΕΠ Νοτίου Αιγαίου 2000 – 2006*.
- ΥΠ.ΕΘ.Ο., *ΕΠ Κοινωνία της Πληροφορίας 2000 – 2006*.
- ΥΠ.ΕΘ.Ο. – Ι.Π.Α., *ΣΠΑ 2000 – 2006, Περιφερειακό Σκέλος, Πρώτο Σχέδιο*, Αθήνα 1999.
- Χαλβατζάκης Κ., «Η ελληνική πολυνησία», άρθρο στην εφημερίδα *Το Βήμα της Κυριακής*, 11 Φεβρουαρίου 1996.

Δικτυακοί Τόποι:

<http://www.teleinsula.com/>

<http://www.islandstudies.org/>

<http://www.unep.ch/islands.html>

<http://www.curisles.org>

<http://www.crpm.org/>